

नसणे
कविता

चं. प्र.
देशपांडे

नसणे

27 APRIL 2014.

ती ना हवेतून येत
ना पाण्यातून ना जमिनीवरून
पहारेकऱ्यांसमोरून मुक्त संचार
करत सहज भिडते ती अत्यंत
धोक्याच्या आकाशाला
तिच्या मनाने इच्छाही करण्यापूर्वी

तो स्पर्श पटीपटींनी वाढवत नेतो
किलबिलत्या पानांचे स्फोट
होतात जंगले, समुद्र अपरंपार
मस्तीत घुमणारे मोर

त्या स्पर्शाने नंतर
तिचे सर्व सर्जक पदर
उलगाडतात आकाशावर
सर्व साखळदंड जसेच्या तसे
असून

--- ००० ---

माझ्या जगण्यातले थर

अभिव्यक्त करण्यासाठी
वापरतो मी निसर्ग – अथर

थरच नाहीत
म्हणजे तर
काहीच नाही

मी कवटाळतो निसर्ग
लाथाडतो, टाळतोही
त्याचे जगणे

दिसते, चटका बसतो,
दुःख होते – बास !
याने मी सुखावतो --

--- ००० ---

आधी येतो हिरवा
एक भिजणे पाहून
मग मनाच्या ढगात
साऱ्याच रंगांची धून ...

--- ००० ---

बाहेरून – पाहिल्यामुळे
आतून -- सामील असल्यामुळे
मन सोलले जात राहणे
बलात्कारांमुळे
रक्त नाही येत, कष्टही नाही घेत
नुसतेच असते हे

जागच्या जागी
जखमी होत राहणे --

--- ०० ---

माझ्या मुक्त प्रेयसीला
आणोन मी पृथ्वीवर
बांधून उत्तेजक
तिच्या डोळ्यांनी पाहायला लावेन
मी मलाही माझे लोलुप रंग
ती अगाध, अनुभवी
मला म्हणेल,
घे हवे ते --
मी काहीच घेणार नाही --
सर्व घेऊनही --

--- ००० ---

तुझीमाझी ओळख आहे
हे कुठे सांगत नाही
अकारण नको बभ्राही
नको काहीबाही

किती शोधले, किती शोधले
नाहीच सापडलीस
शोध थांबवून विसावलो तर
क्षणात मनात उमललीस

मॉलमधून येतायेता
ट्रॅफिकमध्ये दिसलीस

गर्दींच्या मी खाल्ल्या शिव्या,
तू तर सस्मित भेटलीस !

तू आहेसनाहीस तुलाही नाही माहीत
गप्प होऊन आलो मी तुझ्याकडे
अशक्य – असे जेव्हा
ते म्हणाले घाईत

मी काही म्हणालो, ते म्हणाले बाता आहेत
मनाच्या ठिकऱ्याच फक्त खऱ्या त्रात्या आहेत

नाही नाही म्हणत म्हणत झाला वाटले वादा
आधी मला नष्ट करून झालीस आता फिदा !

मागण्याने तुझ्याकडून
तू काहीच नाही देणार
नाकारण्याने तुला
तू नाही जाणार ...

माझे एकटे असणे
तुझ्या सोबतीशिवाय
नसतेच --
--- 000 ---

जगात येताना जगाचा अर्थ कळत नव्हता –

मग तो सोडूनच दिला.
दुकानात जाताना दुकानाचा अर्थ कळत होता --
किराणा.
अर्थ, कारणे, साधकबाधक --
हे कळणे झाले.
एका दुःखाच्या झटक्यावर डोळे उघडले.
सखोल होताना कवितेचा स्पर्श झाला !
आला प्रश्न तिच्या अर्थाचा !
तिने तर जगाचेच दरवाजे उघडले !
जगाचेच अर्थ कवितेला आले !
(न कळणारे) !
--- ००० ---

त्याने आत्मसातच केली आहे
उपाय सांगण्याची कला
लिहीत राहतो तो भिंतीवर जाहीर
लोक वाचत उभे राहतात
पायांना मुंग्या चावत असल्या तरी ...
अक्षरांचे रंग आणि आकार बदलतो तो
अक्षर आणि शैली न बदलता
त्याची खात्री असते हे सत्य
विजयी होईल ...
अशा उपायबहादरांची
अशी अनेक सत्ये आणि भिंती यांनी
लोकांचे पाय रक्ताळतात
कोणते सत्य विजयी होईल
हे कधीच सांगता येत नाही ...
साधी तहान लागल्याचे निमित्त करून
लोक घरी जातात --

आराम करतात ...

--- ००० ---

उलट इतर सगळ्या

मत्सरी न होता

तिला पूर्ण वाव देतात –

ती स्पर्धक नसतेच त्यांची

येते ती फक्त तिच्या मर्जीने

टोकाच्या तीव्र आचेने

खोटेपणाच्या उष्णतेत

खरेपणाची धार लेवून

वृक्षवल्ली नम्र होतात

नरमाद्या उत्फुल्ल

एकाच क्षणात फुटते

खऱ्याखोटेच्याचे उपरेपण

तिचे अंग वासनेचे असते

जगणे जणू काहीच नसणे

शब्दांसारखे शब्द दिसतात

आतच असते तिचे असणे ...

--- ००० ---

मूक व्हायला

तयार नव्हते शब्द

त्यांचे घणाघाती अस्तित्व

अपूर्ण अर्थांचे

अपूर्ण तत्त्वांचे

हिसक असूनही
सुखप्रेमळ असूनही
गोंधळलेले, विस्कटलेले
असूनही सडणारे
विकृत वेडे होणारे
-- त्यांना टिकवायचे होते --
त्यांना
मृत्यूबाबत भीती आणि शौर्य
दोन्ही वागवायचे होते ...
--- 000 ---

ऊन
हिरवी झाडे
वाहतोय वारा
छान

मन जाऊ
देतेय हरेक
जुने पाने
पान
--- 000 ---

नसण्यात सहजच
नष्ट होतात
त्या जखमा
हा चमत्कार
नसल्याचे कळले

मीच आहे

त्या जखमा ...

--- ००० ---

सन्मुख असणे

फक्त हवेय

नकोय वाटणेबिटणे

खाऊनच टाकते ती

तुम्हाला संपर्कात

तेच असते

कविता कळणे

--- ००० ---

अनुभवांचे भांडार, माहितीचे कोठार

-- त्यातून नेमका तुकडा काढणारी स्मृती !

लोक चकित होत, आदराने पाहात !

त्यालाही सुखदुःखे होत, तेव्हा अनुभव वाढे !

तो उपाय सांगे, सल्लेही देई – लोक

अधिकच नम्र होत !

शिवाय -- भ्रष्टाचार नाही, परस्त्रीकडे पाहणे नाही,

टॅक्सेस नीट वेळेत भरे ! व्यायाम, आहार योग्य ठेवे !

मुलेवाळे, कुटुंब, नातेवाईक, मित्रमंडळी

हे सारे त्याने नीट संभाळले !

नोकरी पूर्ण करून निवृत्तीनंतरच तो गेला – तरीही,

लोक म्हणाले, अकाली गेला ! त्यालाही जाताना

आपण अकाली चाललो आहोत, असेच वाटले !

आणखी काही दिवस आदर उपभोगायला हवा होता !

जाता जाता, ' थोडे परस्त्रीकडे पाहिले असते तरी

चालले असते , असा विचार त्याच्या मनाला चाटून गेला !
कुणाला काही कळले नाही, हे महत्त्वाचे !

समाजाच्या आदराला तो कायमच पात्र राहिला – कारण
समाजात तसा दुसरा कुणीच नव्हता !

--- ००० ---

काही जुगारी माणसे क्षणात
एसी टॉवरमधून अज्ञावधींची गुंतवणूक
इकडची तिकडे तिकडची इकडे करतात
अवाढव्य कंपनी ठरवतात
जगाचे जगणे – यंत्रणाच घडलेली
अशी की आता सुटका नाही
तीच राबवत वागवत राहतेय
माणसांना ...
पक्ष, विचारसरण्या, धर्म, कला
सगळ्यांची ती एकच बांधिलकी...
भेदाभेद राहणार नाहीत
सर्वांसाठी एकच असेल वरवंटा ...
विचार आणि बुद्धी आता
कायमच बंदिवान ...

हेच जगणे की

--- ००० ---

कळणे इतके सरळ असून लोकांना
कळत का नाही, हेच त्याला कळत नसे.
तो सदोदित विद्ध आणि कसावीस असे.
अन्यायाबाबत सात्त्विक संताप,

खोटेपणाबाबत जहरी क्रोध,
अज्ञानाबाबत सहानुभूतीयुक्त राग –
असा तो जगे ...
माणसाला खरे तर नीट जगणे
इतके सोपे असताना, का लोक
सगळा असा विचका करतात –
असा त्याला प्रश्न पडे ...
खूप माणसे एक तर मूर्ख किंवा
आपमतलबी असल्याचे भाव
सतत त्याच्या चेहऱ्यावर असत –

त्याच्या स्टॉकमध्ये सगळी उत्तरे असत ...

तरीही -- देशात काय – जगात काय
करोडो लोक त्याच्याकडे दुर्लक्ष करत
जगत राहात ...

शेवटी त्याला त्यांची दया येई ...

आता मात्र तो
पुरता थकून
कंटाळला आहे ...
--- ००० ---

त्यालाही कुणी
स्वामी असल्याचे पाहून
त्याचे शत्रूही कनवाळू झाले –
सगळा मार, अपमान
विसरून हलके झाले –

त्यांना वाटले होते त्याची
बुद्धीच फक्त होती त्याला अंतिम,
तो होता निर्भय, आत्मनिर्भर –
त्याचा बेमुर्वत अहंकार
त्यांनी हजारदा साहला होता –

त्याचा एकट्याने रडण्याचा कोपरा
पाहून ते सुखावले –
खरेच माणसाचे जगणे
शोकात्म असते – जणू पक्कपणे
ते एकमेकांत कुजबुजले –
--- ००० ---

अनभिषिक्त रस्त्यांची कोळीण ती
स्वतः उन्मादक असूनही कंटाळलेली
वर्षानुवर्षे आंबून

प्रत्येक रस्ता केंद्रवर्ती
उष्णताही थंडावलेली
मन फक्त सक्षोभ –
--- ००० ---

मुद्दाम कुणीच काही करत नाही
कितीही माघार घ्या
कपडे फाटतील, लुटले जाल

जगण्याचे एक साधे तत्त्व --
किडूकमिडूकही पुरेल,

तुमच्याकडे पाहणारही नाही

एवढ्याने नाही भागत
राजे,
सर्वांचीच तयारी लागते

लढायची, मरायची,
सुखी-दुःखी व्हायची --
मग जमवून घ्यायची --
--- ००० ---

एखादी पायरी निखळण्याचा
धोका होताच
जुना जिना उतरताना
दिशा झाल्या असत्या छिन्न
कायमच्या
मनात उठले असते
मस्तकभेदी प्रवाह
जायबंदीचे

घाबरून आधार चाचपडले
झाडे दूर गेली
भिंती धसतीलसे दिसले
माणसांना काही
समजेनासे झाले

एक वेदना
बाकी नुसती
मनःस्थिती – दोन्ही

मिळून झाले
एक मृत्युयंत्र
-- एक न हलणारा डोंगरच
मानसिक –
--- ००० ---

अनेकदा गेलो होतो सहजच
इथून तिथे – आता
शांततेची कबुतरेच
अडथळा झाली –
मनावर चोची मारून
घायाळ केली त्यांनी
प्रेमेच्छाच –
उपलब्ध सर्व वाहने
ब्रेकबंद होती
तरीही घायाळ मनाची
निष्फळ धावाधाव
हवालदिल होत होती –
नुसतेच हे सगळे
सोडून शांत
होता यायला हवे होते –
--- ००० ---

आकाशाच्या अधोगामी
पावसाला धुवांधार
प्रतिसाद धरतीच्या
सुगंधाचा ऊर्ध्वगामी ...
--- ००० ---

ढगाला मनासारखा आकार
आला नाही आणि माणसेही
वेडीवाकडी होत गेली –
इतके सगळे बदल अनुकूल
कोण कसे करणार
-- माझ्याच या सगळ्या भागांत --
या प्रश्नावर हजार पक्षी
कलकलाट करत फडफडले –
एकेक एकेक करत हे सगळे
टाकणार तरी कसे –
या प्रश्नानंतर मात्र
स्वतःलाच
टाकता यावे असे वाटले –
--- ००० ---

ना उघड होऊ शकणारा
ना टाकताही येणारा
हा अग्नी
जाळत राहतो हा संबंध
मूकपणे –
वर्षे येतात जातात
आयुष्य सरत येते
वाटते आता
शेवटचा एकच पाऊस
राहिला आहे –
त्यात तरी भिजणे व्हावे ...
--- ००० ---

झाडे, इमारती, डोंगर,
माणसे – जिवलगही –
थोडे किलकिले – बाकी बंद –
मला हवे आहे काहीतरी
पूर्ण माझे –
माझे मनही – नेहमीच –
थोडे किलकिले – बाकी बंद !

--- ००० ---

सर्वाना ती
एकच नाही दिसत
-- स्वप्नच असावी –
गोड, मृदू, मादक, भेदक
अशी असंख्य तिची रूपे
त्यांतलीच एक असावी अशी
धारेवरून चालणारी
रक्तहीन विध्वंस करणारी
स्वतःसह सारेच अदृश्य करणारी ...
तिची सत्यता
कुणीच दाखवू शकत नाही –
' वाहवा ' तर तिला चालतच नाही –

तरीही म्हणालाच कुणी
' वाहवा ! '
तर किंचित हसून
ती निघून जाते ...
यावर तो तिचा शोध घेत राहतो
खूप आणि नेटाने –
तरीही
... ती सापडतच नाही ...
--- ००० ---

प्रत्येक क्षण धोका म्हणजे
धोका नाहीच –
त्याने शिक्षण मधेच सोडले
नंतर चांगली नोकरी सोडून
दुसरी मिळेल ती घेतली
पहिल्या पसंतीला लग्न केले
मुलांना शाळेत घालून
वर्षभर निघूनच गेला –
परत येण्याचाही प्रसंग
भोगला – मुख्य म्हणजे
लफडे केले – छीःथू झाली
त्यातून जुगाराकडे गेला
माहीतही नसलेली
व्यसने केली – भांडणे केली
मार खाल्ला
लोक त्याला टाळू लागले
शेवटी
नको ते रोग लागले
माणसे नाहीत

पैसे नाहीत
अघोळ नाही
जुने घाण कपडे
जेवणही कधीमधी

वेदना मात्र भयानक
तीही नंतर जाणवेनाशी झाली
खिशात कागद सापडला –
“ याहून काय ? ”
--- ००० ---

दुष्काळी प्रदेशातून
सुकाळात आलो –
आता ठीक –
आपलाच समजलो हा काळ
वाटले, आता फक्त समृद्धी !
कुणाला काही वाटण्यावर
जग थोडेच चालते ?
कुठेतरी ढकलला गेलो
-- भ्रम आहे -- असे जगू पण
(मनातून) नो ! – असे ठरवले !
गरज पडल्यास फक्त
जे ठरवले तेवढ्यालाच
सामोरे जायचे
असे ठरवले –

गरज पडणारच
हे माहीतच होते –
--- ००० ---

मला हे झाड
मौल्यवान – तरीही
हे माझ्या निकषांप्रमाणे जगेल ?
वेगळे होणारच खूपसे
झाड
मला ओलांडून
जाऊ लागेल
मी निकष बदलेन

सवयीने आता मी
त्याच्यावर अवलंबून असेन ...
--- ००० ---

स्वप्नातही थोडा
मृत्यू स्वीकारावा
तसे तिला संध्याकाळी
भेटणे बंद केले

स्वप्नातही संध्याकाळी
मला टाळत तिचे
आत्ममग्न राहणे
मला असह्य झाले

स्वप्नातही थोडा
मृत्यू स्वीकारावा
तसे तिला संध्याकाळी
भेटणे बंद केले
--- ००० ---

प्रेमच असे की दिलजमाई
होताच पाण्यासारखे एक झाले
संघर्षाच्या काळात झालेल्या इजांचे
खुणा म्हणूनही असणे गेले ...
--- ००० ---

एक हास्य ...
केवढा हा उद्युक्तता
बहरवणारा
पाऊस !!!
--- ००० ---

सामाजिक प्रश्नांवर कारले
आर्थिक प्रश्नांवर वांगे
परराष्ट्रीय प्रश्नांवर फणस आणि
व्यक्तिगत संबंधांच्या प्रश्नांवर
पाटणा मिरचीचा चटका
हे हमखास उपाय
काहीना माहीत आहेत पण
इतर खूप माणसे मूर्ख आहेत
कुणी कारल्या ऐवजी दोडका म्हणतात
कुणी वाणाबाबत वाद घालतात
कुणी अग्रक्रमावर भांडत बसतात
काही वेळा मिरचीचा चटका
जोरात बसल्याने
कारल्याकडे दुर्लक्ष होते
कधी अचानक वांग्यांचा वापर वाढल्याने
फणसाला न्यूनगंड येतो

काही सश्रद्ध अतिरेकी होतात
काही नेमळट निराश होतात
बरेचसे स्वतःला गांडू म्हणत
अभिमानाने जगत राहतात
यात नेमके काय हवे हे
माहीत असलेले सतत
सात्त्विक संतापात धुमसत राहतात

तरीही प्रगती होते, बदल होतात
प्रयत्नांमुळे, परिस्थितीच्या रेट्यामुळे,
निसर्गामुळेही
माणूस हा गोंधळणारा प्राणी असला
तरी तो सर्जक असतो
याचा तो पुरावा मानला जातो ...

आजही तोच आशावाद कायम आहे –
उद्याचा सूर्य नवा असेल !
--- ००० ---

चूक झालीच तर
घेताना होते
देताना माझ्याकडे
काही राहिलच कसे ?

द्यायचे नसलेले बेभानपणे
घेतले गेले की काय
हा विचार मनात असेल तर
माफी मागणेही घेणेच होते !
--- ००० ---

दखल घेणे
हाच तिला
अडथळा होतो

ती यावी
असे तर
वाटतेच

नुसतेच शब्द
तिच्याशिवाय
कंगाल राहतात
--- ००० ---

मी उच्चारलेले शब्द
ऐकले जाईपर्यंत बदलून गेले
पाण्याऐवजी झाड झाले
प्रदूषणाऐवजी पक्षी झाले
-- या स्थितीत पुन्हा
स्पष्टीकरणासाठी
दगड आणि बॅक्टेरिया
घेतले --
बाप रे !
आता तर शस्त्रेच
निघाली !
--- ००० ---

मला
जिवंत ठेवून वा ठार मारून

माझा मर्डर करावासा वाटला
कुणाला
तर ते माझेच जगणे ! --
मी निळा शर्ट घातला काय,
मी गप्प बसलो काय --
माझ्या मनाचे गोंधळ मी
पाहू लागलो याचा अर्थच
माझे बोलणे, वागणे
हे गुन्हेच असणार --
--- ००० ---

मन म्हणजेच प्रश्न
एक क्षण तरी
प्रश्नहीन जगावे --
--- ००० ---

खळाळत्या पाण्यात
डोळे मिटून
एक रुपया टाका
पंधरा सेकंदांत
वर्षातून एकदाच

हवे ते मागा
अशा त्या ठिकाणी
हेतू मात्र हवा
न्याय्य, समर्थनीय, स्वच्छ
अशी अट होती

बेसिक गरजा भागूनही

मनात अजून खूप होते
हवेहवेसे, अतृप्तीचे,
वासनेचे, दडपलेले
सडत चाललेले

एक रुपया टाकला
नेमका हेतू दिसेना
अस्वच्छ वाटून निघून आलो
पुन्हा जाणार नाही –
आपापली हिंमतच शेवटी खरी !

--- ००० ---

तुका म्हणे तुम्ही
थांबू नका येथे
प्रवाही व्हा जैसा
विठू आहे

ज्ञानदेव म्हणे
मी नाही देह
माझा शब्द भेव
न निर्मी

दोहोंचा आशय
किनारा सोडणे
डबके न होणे
कदापीही

आशयापारखे
जन जे होतील
विठूवे पाईक
होणे नाही

बैसल्या ठिकाणी
सडत होईल

कुंभीपाक त्यांचा

अहंगंड

--- ००० ---

भेट जिथे ठरली होती

तिथेच ते घुबड येऊन बसले.

ना मी ना ती

दोघेही धीट नव्हतो.

त्याला हाकलताना

त्याने हल्ला केला असता तर ?

जवळ शस्त्रही नव्हते !

मने तर त्याच जागेशी बांधली गेलेली !

ती सुंदर असून

आमचे प्रेम सखोल असून

वाट पाहणे आले ...

माझ्याहून उलट तीच जास्त

अधीर होती ...

तरीही वर्षे जात राहिली ...

ते घुबडही आता

आमच्या आयुष्याचा भागच झाले ...

--- ००० ---

आळसामुळे माझ्या

स्टेशनवरचे सगळे स्टॉल्स

शाबूत राहतात --

मी खूप काम करतो

पक्का धूर्त, अनुभवी होतो

चहा पितो, स्त्रिया पाहतो

पुस्तके मनात कोरून घेतो

स्टेशन न सोडता
खूप प्रवासही करतो
सगळ्यांबरोबरच
जग मलाही
टिकाऊ, खरे वाटत राहते ...
--- ००० ---

माझी कविता समजवावी म्हणून
खडू आणले, फळा आणला
ट्रॅफिकचे नियम पाठ केले
ओरिगामी शिकलो ...
हे तर सगळे
असलेले सांगणे
कल्पिलेले रचणे होते ...
नष्ट होण्याचा आनंद
पटवावा कसा
हे मलाच समजेना ...
त्यापेक्षा
जशी आहे तशी
' न समजणारी '
कविता लिहिणेच बरे
हेच उलट
मलाच समजले !
--- ००० ---

आपाणहून ओढवून घेतलेले प्रश्न
आक्रमक नाही झालेले अजून
तोवरच दे सोडून
असा स्वसाह्य सल्ला ऐकून

तंदूरमार्गी कोंबडी
म्हणाली
मी आता पोट्यात घुसेन तुझ्या
(तू भुकेला आहेस)
मग भोसकून बाहेर येईन
तेव्हा हेच सांग पुन्हा सगळे –
प्रत्यक्षात तसे झाले
तेव्हा मात्र मी म्हणालो
थॅक्स !
आपण बळी पडतोच !
--- ००० ---

चीत्कार आनंदाचेही होते
वैफल्याचेही --
रेसचे स्वार, प्रेक्षक
रेसचे भागच झाले होते --
--- ००० ---

खून, छळ, आसक्ती, प्रेम
दिसतात
त्यांचे मूळ प्रवाह असतात
मनांचे (सदेह)

बाकी सगळे वगळून
फक्त मनेच ठेवली
तर
ना रक्ताचे सडे दिसतील
ना प्रेमाचे अश्रू
मनांचे मनांना

कधीच काहीच
कळणार नाही

सदेह जगणेच चांगले –
निदान कळते तरी !
--- ००० ---

मानसिक उकिरड्यांमुळेच
खरे तर
बाहेरचे उकिरडे होते --
एकमेकांना मदत करू लागताच
गोंधळ, हिंसा
यांनी मने अधिकच
बरबटू लागली –
कुणालाच काही
कळत नव्हते –
तेव्हापासून ठरले
फक्त बाहेरचेच उकिरडे
साफ करायचे
प्रयत्न करत राहायचे --
--- ००० ---

आकाशाला जिथे जिथे
झाले मनुष्यस्पर्श
तिथे तिथे उमटले
डागांचे ढग
मला दिसणारे सहज
मी म्हणेन तेव्हा
पडतो पाऊस

कवितांचा
ज्या मी
वेचतो फक्त --
हरेक ढगाची एकेक
आंतरर्चना ...
--- 000 ---

माझ्या तक्रारींना तक्रारी
म्हणताच येत नाही
-- त्या नोंदवून घेण्याची
सोयच उपलब्ध नाही –
मला होणारा त्रास
कुणाला कळूच नये
अशी व्यवस्था आहे –
मी बोललो तर
होणाऱ्या स्फोट्यात
माझी माणसे, माझ्या वस्तू
नष्ट होतील –
शिवाय अपमान होतील
गुप्तपणे !
माझे दप्तर सगळे
गोपनीय बाबींनी
परिप्लुत आहे !

मला तर वाटते
कधीकधी
हे काही नाहीच आहे
नुसत्याच
कल्पना आहेत या

माझ्याच !

--- ००० ---

मुस्कटदाबी त्याला
आवडे म्हणजे सवयच
होती दुसरे काही
माहीतच कुठे
होते काही त्याला
कळे पटे खात्री
होई स्वतःची शर्टावर
लोगो लावून त्याला
इतरही ओळखू
येत मजा वाटे त्या
ताणाची दुःखाची
जिंकल्यावर त्याची
द्राही फिरे लोक
टाळ्या वाजवत

फारच वाजे
थंडी तेव्हा तो
किंचित जागा होऊन
किलकिल्या डोळ्यांनी
मोजे त्याचे लोगो
त्याने ठिकठिकाणी
प्रेझेंट केलेले

मधेच कधी तो
भांग पाडे डोळा मारे
तिने स्वीकारले असे

समजून पुन्हा मरे
करत स्वतःची
अविरत मुस्कटदावी
त्याच्या पाचवीला
पुजलेली त्याच्या
पूर्वपिढ्यांनी

अनभिषिक्त
--- ००० ---

निरर्थक होती नुसती आस
कृती अटळच होती
भयहीन
दिसणारी खचितच
बहुमतविरोधी

वापरातही काही ब्रँडेड नाही
बहुमतातही सामील नाही
मोर्च्यात नाही
कोणत्याही
खेळाला भाषणाला
टाळ्याही नाहीत
मग हा कोण एवढा

असे झाले असते
हातात सापडलो असतो तर
निघाला असता सगळा संताप
समाजविघातकच
ठरवून

--- ००० ---

भरारा वाऱ्याच्या
सुसाट आवाजाला
कधी आव्हान दिले नाही
शहरातली सर्व
सफाईदार दृश्ये
गृहीत धरली --
यांना तात्पुरती सत्ये
वा बदलातले टप्पे
न मानता
आविष्कारच मानले
हे अंतिम सत्याचे
तरीही समाधान होईना
मनाला
पूर्णत्वाचा अनुभव येईना –
आपल्यातच खोट असावी
असाच सतत
मनाचा ग्रह होऊ लागला –

--- ००० ---

वाजतगाजत
कान समजून
दोन्ही डोळ्यांनी
पाणी ऐकले
उन्हातल्या कोलाहलात
धरणाच्या भिंतीवर
त्याच वेळी एक
पाखरू येऊन बसले
त्याच्या हातून
असले (अटळ) साहस
नसते घडले
उघडाल तेवढ्याच
दरवाज्यांतून पाणी येईल
हेच खरे होते
-- आणि बरेही !
--- ००० ---

झाडांचे अवशेष
हाडांसह सापडले
कालगतीत वठलेल्या
निर्दयी मनांच्या
--- ००० ---

उत्कंठावर्धक
पेय पिऊन
इच्छा दिली वाऱ्याहाती
जो नव्हता समजुतदार
पडला तो
अडेलतट्टू
तरीही त्यावर स्वार होऊन
केले पार
उरलेले सर्वच मनोदय
सूर्याआधी
उमटले
उजेडाचे डाग
अंधारावर ...
--- ००० ---

लाखो अँटिनांचे पुंजके होऊन
क्लॅरिटी घालवून बसलो
भराभर मेसेजेस पाठवले
आता मी
ओळखू येणारा न राहिल्याचे
नंतर सर्व साधने
गहाण टाकून
शेवटचा जुगार खेळायचे ठरवले
फक्त आकाशच आहे अस्तित्वात
अशी कल्पना करत
तिचेच
सत्यात रूपांतर करण्याचा –
--- ००० ---

पर्वतावरून दिसणारे हे शहर
बारीक बारीक
यातच गेले माझे बरेचसे आयुष्य
राग, लोभ, मान, अपमान, डाव,
पेच, प्रेमपाश, प्रेमनाश, इत्यादी
इतक्या नव्हत्या इमारती तेव्हा
इतके काहीच नव्हते
खूप सोकावत आता हे
क्षितिजापलिकडेही पसरलेय !
त्या वेळचे ते शहर
याच्यापुढे अगदीच नगण्य !
मला या शहराचा अभिमान आहे !
जाज्वल्य !

--- ००० ---

जिंकणे महत्त्वाचे होते
चांगल्या खेळावर नुसते नव्हते
खेळबाह्यही खूप डाव होते
(न्यायालयांप्रमाणेच हो !)
पूर्वी देव सिद्धी, चमत्कार वापरत
तरीही
विजय लागतच ना त्यांच्या नावांवर ?
तुम्ही काय आहात
ते वेगळे
तुमची नोंद कशी झाली
हे महत्त्वाचे !
तुम्ही मराल
तुमची नोंद राहिल !

--- ००० ---

बालपणी आजारपणात
पडून असताना मी
मैं रंगीला प्यार का राही
माँग के साथ तुम्हारा
चल्ली चल्ली रे पत्तंग मेरी चल्ली रे
(गजाचा मांजा फेमस होता
तो काचेची पूड लावून बनवायचा)
ऐ मेरी टोपी पलट के आ
ऐकत असे सतत धार्मिक कर्ण्यावर.
कसे काय हे लोक
गाणी म्हणतात, असे वाटे.
इतर सगळी माणसे आणि गाणी
मला चिडवण्यासाठीच होती !
दुसऱ्या कोणत्या तरी जगात
केलेल्या पापामुळे मला
या जगाच्या नरकात टाकले आहे
असे वाटे.

आधीच्या त्या जगातच मी
चांगले वागायला हवे होते
म्हणजे मीही
गाणी म्हणणारा झालो असतो
असे वाटे.

हे असले विचार नंतर
कमी कमी होत गेल्यानेच
तसा तसा मी बरा होत गेलो

असे आता वाटते.

--- ००० ---

प्रत्येक इच्छापूर्तीला

अनेक पर्याय उपलब्ध

-- नशीबवान माणसाचा

सीरियस प्रश्न

सगळे पर्याय स्वीकारणे

अशक्य -- रूटीनसह

चोवीस तासांच्या अन

महिन्यावर्षांच्या मर्यादेत

नशीबवान माणूस एकच

निवडतो पर्याय प्रत्येक वेळी

रमतो तिथेच परमोच्च

बाकीचे रद्दच होतात

प्रत्येक वेळी नवा

विचार करूनही

एका वेळी एकच

पूर्ती जमते

नशीबवान माणूस जरा

नाराजच राहतो –

दुर्दैवी माणसाला तो

समदुःखी वाटतो !

--- ००० ---

ऑफीस, घर, रस्ता, इस्पितळ
कुठेकुठे कायकाय घडले
ते वर्षानुवर्षांचे मेंदूत
कोरलेले ठळक आणि अस्पष्ट
आता काहीच नसलेले अस्तित्वात

घटना आणि स्मृतींचा
थकवा साठत जात
होतो
होऊन गेलेल्याची सूज

खडबडत वा स्मूथ जाणे
त्यांच्यांतून हे तर
त्या घटनांचेच जगणे
कुठे काय आहे ?
घडले तरी का हे ?

आता मीच एक घटना !
प्रत्येक बिंदूवर
धांवण्याची सवय जडलेला !
--- ००० ---

नकोतच मानसिक कटकटी
म्हणून असंख्य खेळांत
इंटरेस्ट घेत तासंतास घालवले
तरीही घोटाळा झालाच
त्यांतले बारकावे समजायला लागले
ताण आणि सनसनाटीपणा
भिनायला लागले

मोक्थाच्या क्षणी खेळाडूंना मन
कसे शांत ठेवावे लागते
त्यासाठी ट्रेनिंग आणि योग
कसे उपयुक्त असतात
ते कळू लागले (गैर डाव
गैर मार्ग सोडून)
प्रेक्षकांनाही खरे तर
असे ट्रेनिंग गरजेचे असल्याचेही
दिसू लागले – पण
प्रेक्षकही शांत राहू लागले
तर खेळात मजा काय राहिल
हाही प्रश्न पडला --
या सगळ्याचा एक फायदा होताच –
आपण शारीरिकमध्येच खूप
रमतो आहोत म्हणजेच आपण
खूपच कॉमन आहोत -- हे दाखवत
बहुसंख्यांशी जवळीक राहात होती --

कालांतराने त्याचा कंटाळा आला
मन म्हणजे शरीराचाच एक भाग
हे वाचनात आले -- वाटले
काय वाईट आहे ?
असू देत मनाच्या कटकटी
शारीरिकच तर आहेत !

हे मनातले बदल
कुठे दिसू नाही दिले
म्हणजे झाले !
-- दिलासा वाटला !

--- ००० ---

वळचणींपासून
मोकळ्या आकाशापर्यंत
असंख्य जागा मी जाणतो
त्यांतल्या
पाली, फुलपारखरे, साप
यांसह
मला माहीत असलेले
सुखदुःखांच्या प्रतिक्रियांचे
सगळेच मला मृत वाटते
म्हणून मी
तोफगोळ्यांच्या चपात्या
रक्ताचा सूर्य
पोतेभर काढलेले दात
कल्पितो
तत्क्षणी तेही मला
माहीत होतात ...
खरे तर हे असे
सगळे सामावून घेणारे
कंटाळवाणे मनच मला
नाकारता यायला हवे आहे ...
माझे मर्यादित मूडसही
बास झाले
ते जुने ...
जायचे थोडेच आहे कुठे
-- बाहेर पडायचेय ...
अमुक एका
माहीत होऊ शकणाऱ्या

जागेशिवाय ...

--- ००० ---

रंगांसारखे शब्द

अर्थांशिवाय सापडण्यासाठी

एक मोठे खोडरब्बर

अर्थ पुसत जाणारे –

अंधारात न दिसणारे

जंजाळात सगळेच अदृश्य

जखमांच्या सुसह्य

अन्यथा वेडच असते

लागले सेक्सस्वप्नांचे

पलायनवादी

आंतर्राष्ट्रीय विमानमार्ग

ड्यूटीफ्री वाटल्या

आकर्षक चेहरे आपापल्या

दर्जेदार मर्यादेत

गढलेले – कुठेही इतरत्र

लक्ष नसलेले

बातम्यांचे शिल्पकार

सगळे कळत न कळत

जगण्यातली अनिश्चितता

भोगणारे सतत

सर्कसचा रंगीत तंबू

रोषणाईची उत्फुल्लता

यांबरोबरच

पंक्कर टायरचे दुःख

कुरवाळत

काळजीत निमग्न

एक एकलकोंडा कवी !

--- ००० ---

ओबामा, पाऊस आणि उपग्रह

' हाताबाहेरचे ' विभागात टाकले

' हातातले ' विभागात बळेच काही

टाकायचे प्रयत्न केले

नकोत ती उद्गारचिन्हे म्हणून

साधे पूर्णविरामच वापरले

सत्याचे कशाला हवेय अवडंबर

असे म्हणताना आपोआप

साधेपणा येत गेला --

समजत असल्यामुळे

आपली ही अवस्था आहे

हा काही निःस्पृहपणा नव्हे

हे मनात समजत होते

अर्थातच.

--- ००० ---

भीतीयुक्त प्रेम की

प्रेमयुक्त आदर की

आदरयुक्त भीती

हेच नीट ठरत नव्हते

तर नेमके वागावे कसे ?

आकाशाला गवसणी घालून

नकळत स्मूथ वागायचे होते

धरता येईल असा

किनारा नव्हताच

म्हणजेच सगळे

तिच्याच हातात होते
तरीही एक विश्वास होता
ती समजुतदार असणार !
गूढच एक स्वतःच स्वीकारलेले !

--- ००० ---

अवलंबून असतानाच
द्वेषही असावा
यासारखे दुसरे काही
आडनिडे डोंगरावरून
कडमडत जाणे
असू शकत नाही
ठेचा खात – इथेच -- याच
दगडांना प्रेमाने गोंजारले
होते सर्वच
मार्गांचे नकाशे ठरवले
इथूनच
कुठे धारण करणार आता
ही पाय भाजणारी माती
नाही नाही ते मनात आणणारी
कडेलोट सुचवणारी
जगण्यालाच हिंसारूप
करणारी ही
करकचलेली अवस्था
नाकारावी कशी
कोणताही बदल
कुणालाही न समजता
-- हा प्रश्न उत्तरहीन असला

तरीही

नवा आणि अर्थपूर्ण

वाटतो प्रथमच दिसलेला हा

एक खुला किरण !

--- ००० ---

वाच्याला माहीत आहे

ढगांना माहीत आहे

ऊन तर आपल्यावरही पडते

म्हणजे तिथेही

पोचलीय ही माहिती

ग्रेट हे की त्यांना मानवी

शब्दांची भाषा अवगत नाही

कुठेही बोभाटा होणार नाही

आपले एकमेकांत विलीन होणे

न कुणाला दिसेल न कळेल

--- ००० ---

घटनांच्या राज्यात

अनिश्चिततेचे वारे

असणारच

तरीही असंख्यांचे

असंख्य हेतूंचे डावपेच

वा

प्रेमिकांचे प्रेम प्राप्तीचे प्रयत्न

होत राहणारच

भय वा धोका असो वा नसो

आकाशात न झेपावता
पक्ष्याने का मरावे ?
संपायचे तिथे संपो आयुष्य –

शेवटी घटनाही संपतातच
त्या तरी कुठे अमर असतात ?

--- ००० ---

समोरच्या डोंगरावरून
समजा फुसांडत आल्या लाटा
तर आपला निभाव
लागणे अशक्य
आपणच
सादर केलेली आपली प्रतिमा
भंग पावेल असे वागूनही
ती सुरक्षित राहायलाच हवी
याची ताणमय काळजी
असेल मन खात
तर करणार काय
डोंगर तरी ?
लाटा कुठूनही येतील
हे भय आणि त्यासह
शांतता प्रस्थापनेचे प्रयत्न --
शक्ती वाया नये जाऊ
विकास, समता, शांततेला
लागावी -- जरी असले
अस्तित्वच आंतर्विरोधी
अटळपणे –
प्रामाणिक प्रयत्न आणतील
शांततेच्या लाटा ज्या

भय घालवून आणतील
समृद्धी आणि आनंद
यांचे डोंगर – या विचारात
चालू राहिले सगळे
वर्षानुवर्षे तसेच
भययुक्त -----

--- ००० ---

आता जनरल नकोत विचार
नीट स्वतःकडे पाहावे
असे म्हटले मी तेव्हा मी
शहराकडे पाहात होतो
“ काय करायचेत इतके दिवे ?
मार्केटिंग करतात भोसडीचे ! “
असे मन म्हणत होते
ही इमारत इथल्या ऐवजी
तिकडे असायला हवी होती
ही नदी गावाबाहेरून
जाण्या ऐवजी
गावातून जायला हवी होती
शिवाय हो
बटाटेवड्यात कांदा आणि आले
थोडे अजून जरा जास्त
हवे होते
हे माझे नेहमीचेच होते
तसेच माणसांबद्दलही
हे असे आणि ते तसे
हवे असणे – असे होतेच
एकदा तर कहर म्हणजे
मी स्वतःच असा नसून

तसा असायला हवा होतो

असे वाटले – म्हणजे

काहीच पटत नाहीय

मला

-- हे जनरलच झाले

पुन्हा !

--- ००० ---

तुमच्याबरोबर सात कुत्री असतात

त्यामुळे तुम्ही बोलता ते सत्यच असते

याची तुम्हाला खात्रीच असते

आम्हाला त्या कुत्र्यांची भयानकता जाणवतेच

आमच्या हातांत पिशवी, पार्सल वा ऑफीसबॅग असे काही असते

तुम्ही कोणत्याही फलाटावरच काय विमानतळावरही जाता

तुम्हाला कुणी हटकत नाही -- यात विशेष काही नाही

असेच तुम्हाला वाटते

तुमचा दरारा, अधिकार

हे नैसर्गिकच वाटतात तुम्हाला

आम्हाला तुम्ही त्रास देता मुद्दाम, असेही नाही

उलट आमच्यावर उपकार करावेत

आम्हाला संकटांतून सोडवावे

असेच तुम्हाला वाटते

आम्हाला कामाने थकवा वा कंटाळा आलेला असतो

सूर्यास्तापूर्वी आम्हाला घरमार्गी व्हायचे असते

घेतले तुमचे काही उपकार, म्हटले तुम्हाला मोठे

तरी काय बिघडणार आहे

असेच आम्हाला वाटते

(असे नाही वाटले तर काय होईल, हे आम्ही जाणून असतो)

तुम्ही मोठे, आम्ही लहान असे एकूणच सहजच

पक्के करत जातो आपण – आता

कुणातच काहीही नवीन, ताजे काही येऊच शकत नाही
असे होत होत सर्वजण आपण जुने जुने होत जातो
(नाही तरी आपण मर्त्यच असतो)
तुमचा वा आमचा तरी हा दोष कसा म्हणावा
दोष कुत्र्यांचा असतो
असेच आपणा सर्वांना वाटते

--- ००० ---

आटोपशीर, जमवून घेणारा
निरुपद्रवी, पाळणारा
संयमी, सभ्य
असा राहू शकलो मी
सुरक्षिततेसाठी
त्यांच्या आणि माझ्या

जिवंत कधीच राहिलो नाही
मी – माझ्या ऐवजी
दबावानेच उपभोगले
माझे आयुष्य ...

--- ००० ---

झाडाला फळांसारखे
पक्षी लागतात
बहुसंख्य लोक
ते कच्चे असतानाच
फलाहार सुरू करतात

पक्ष्यांवर काही रसायने
फवारलेली असल्याने त्यांवर
ध्येयासक्तीचे बहारदार

रंग आलेले असतात
चव मस्तच झालेली असते

त्यांचे पंख विशिष्ट रीतीने
कापलेले असल्याने आता ते
ठरवलेल्या दिशेनेच फक्त
उडू शकतात – ते पाहून
बहुसंख्य धन्य होतात

अशा पक्ष्यांचे जगणे
बहुसंख्यांचे आयुष्य
खूपच चवदार
सनसनाटी, रंजक
करणारे झालेले असते

त्यांचे आयुष्य पिकण्यापूर्वीच
सार्थकी लागणारे ठरत जाते ...

--- ००० ---

अडथळे असणारच
वीज जाणार, नेट जाणार
काही बाबतींत
एकमेकांचे पटणार नाही

हवेच आहोत ना पण
आपण एकमेकांना --
वीज येईल, नेट येईल
न पटणारे सगळे
बिनमहत्त्वाचे ठरेल ...

--- ००० ---

प्रेम महत्त्वाचे
गैरसमजांना थारा नाही
असे ठरले तेव्हा
विचार, बौद्धिक-भावनिक आडाखे
रद्द झाले – आश्चर्य म्हणजे
प्रेमही उरले नाही !

--- ००० ---

काही ना काही मानसिक
टिकवण्यासाठी मृत्यू ?
मग जगण्यासाठी का नको ?
(की तेही मानसिक काही
टिकवण्यासाठीच ?)

--- ००० ---

कितीही प्रयत्न केला
तास, दिवस, महिने
तरीही अंधार सरत नाही
अंतर अजून
किती बाकी आहे
तेही कळत नाही
तेव्हा मात्र हळूहळू
संघर्ष नकोसाच होऊ लागतो
भीती साठू लागते
आता
दिसणारच नाही उजेड
असे मानले जाऊ लागते

आता
मृत्यूच फक्त
असे दिसू लागते

हे सगळे निव्वळ फक्त
मनामुळे घडते ...

--- ००० ---

सारखे बदलू नका

एकच मत

बाळगा – सांगा

यावर सगळे

हटून बसतात –

तशा मताच्या

लोकांबरोबर राहा

म्हणतात --

तुमच्यावर हल्ला झाला

कोणत्याही

मतधारकाकडून

तर एकाच मताने

वागाल ना –

असे विचारतात

--- ००० ---

काही हायकू वाचनात आले. हा फॉर्म आपले आकलन व्यक्त करायलाही चांगला आहे, असे वाटले. हायकूचे महत्त्वाचे वाटलेले वैशिष्ट्य घेऊन पण इतर बंधने फारशी न पाळता अशा काही कविता लिहिल्या. हायकू नव्हे पण तत्सम काही ---

रंगून गेलेली मोबाईल-तरुणी
आजूबाजूची गर्दी
रहदारी हरवलेली

--- ००० ---

काचेवर ओघळते पावसाचे थेंब
सिगरेटचा लाल ठिपका
मनात जळता

--- ००० ---

रिव्हर्स कार
कुत्रे उठून पळते
तप्त रस्त्यावरून

--- ००० ---

रस्त्यावरून वाहणारे पावसाचे पाणी
संध्याकाळ – दिवे लागलेले
घरातले, बाहेरचे

मी उभा खिडकीतून रहदारी पाहात
त्याच वेळी घरातल्या कुकरची
शिटीही ऐकत

निवांत जेवून वॉचमन दुपारी
बसलेला – मागच्या
भिंतीवर पाल स्थिर

स्टेडियम खचाखच
भरलेला – ओरडा
हळूच उगवते चंद्रकोर

ऑफिसात वेळ ओलांडून

चाललेले काम – बाहेर
अंधारात वाहने उभी

चॅटिंगच्या प्रतीक्षेत प्रेयसी
लावते लिपस्टिक – तिच्या
पर्सवर चमचमती चांदणी

हँग झालेला संगणक
समोर – आतबाहेर
एकटेपणा

तो सत्काराच्या हाराने
भारावून उभा – बाहेर
मुसळधार पाऊस ...

बातम्याविचारवाले वाचून झालेले
वर्तमानपत्र – जवळच मुंग्यांची रांग
त्यांच्या कामात असलेल्या

वाऱ्याचा आवाज
हलती झाडे –
त्यांवर ऊन
--- ००० ---

तू वस्तू बघत नाहीस
बारकाईने – त्यामुळे
ताबाच नाही येत तुझा
तुझ्या जगण्यावर

पुस्तके आणि स्मृती
एकत्र नाहीत तुझ्याकडे
डूख धरणे नसल्याने
मानहानीही फिकटलेली

फर्निचरची आवड नाही
समारंभ, सहली, यशाचे प्रसंगही
फिकटलेले – फक्त एक पेन
प्रेमयुक्त तू जपलेले

निस्सर्ग, इमारती, चित्रे, ध्येये
नृत्ये, गालिचे, उपकरणे
रस्ते, गल्ल्या – काहीच नाही --
जगलास कशाला या जगात ?

--- ००० ---

महत्प्रयासाने इथवर
पोचल्यावर आता धोका
नको कोणताच
असे म्हणता येणार नाही

इच्छा असो नसो
परिस्थितीच वळवेल
वाकवेल कसाही
घडवेल मोठा माणूस

मोठ्या जबाबदारीचे थ्रिल
-- शेकडो सहा
शेकडो निर्णय अन खूप

कामे होत राहणे – हेच

आरोप येणे, चौकशी होणे

काळे फासले जाणे

काहीही घडू शकते इथे

कसेही, कधीही

हे नकोच म्हणणारा

इथे येऊच शकत नाही

महत्प्रयासाने तो रूटीन

रटाळपणातच टिकून राहतो ...

--- 000 ---

जगण्याचे आधार –

कम्युनिझम वा हिंदुत्ववाद

श्रेष्ठ म्हणणे

एकाची टिंगल एकाची टवाळी

करणे, एकाला ग्रेट

एकाला फालतू म्हणणे

करमणुकीचा गौरव, पराक्रमाला

टाळ्या, चमत्कृतीला

वाहवा देणे

चिडून, प्रेमाने, आक्रमक

वा न्यायाचे बोलणे

निषेध करणे, फाशीची शिक्षा

योग्य म्हणणे

अमुक मताविरुद्ध बोलणारे

किती मूर्ख हे दाखवणे

मोठ्यांचे दोष दाखवत

लहानांना शहाणपण
शिकवणे – स्वतःला सत्य
समजत -- इतरांना
उपरोध वा दया दाखवणे
मला सगळे सहज
समजत असताना इतरांना
का एवढे अवघड जावे
या आश्चर्यात राहणे –
--- ००० ---

आपापल्या कामचलाऊ
असंख्य ग्रेट सत्यांसाठी
एकमेकांच्या उरांवर बसून
बुकलत राहतात भाऊबंद
शहाणे एकमेकांना !
जग कसे चालावे
हे माहीत असलेले !
--- ००० ---

इथल्या हवेत
गारठा किती आहे !
आणि जंतू !
-- पाहुणे म्हणतात
पण ही हवा खूपच
कंटाळवाणी आहे
मुंबईत हवा याहून खूपच
घाणेरडी आहे
पण कंटाळा नाही येत !
तुमचे जग लहान

रस्ते लहान पण
तुम्ही तरी काय करणार ?
पोटापाण्याचे प्रश्न नसते
तर तुम्हीही येऊन राहिला असतात
मुंबईत !
तिथे सगळे काही आहे
आणि सगळेच मोठे आहे
सर्वोत्तम इस्पितळेही आहेत
त्या हवेने काहीही होवो
सेफ आणि शक्तिमय
वाटते सगळे !
--- ००० ---

मरणाची कोवळीक लाभलेला तरुण
धरणावर बसून वरणभात खातो आणि
कारण नसताना पराभव पत्करतो !
त्याच वेळी सरणावरची पुरणपोळी खाऊन
एक तरुणी जारण-मारण विद्येत पारंगत होते !
रणातून पळणाऱ्यामागे पळत रणरणत्या उन्हातून
ती तरल तरुणी करुण अवतार धारण करते !
जनांचे भरण-पोषण करत अंतिम
चरणी पोचते आणि तिथून पावन होऊन
परतताना किरण किरण अलग करत
वरकरणी करणीच करत जणू
पाचारणाविनाच प्रवेश करते
आवरण हरवलेल्या वस्त्रप्रावरणाच्या
दुकानात ! आता मात्र पर्वतप्राय लाटांचे
सत्कारणी लागणारे आत्मरमणी दिवे आणि
माशा वारणारे झुबकेदार मिशांचे वारकरी

मिळून उचलतात वरांचे फर्मास मेणे !
होतात करकर करणाऱ्या दारुण मरणाचे दीवाणे !
वरणारे वारुणीला मारत सवयीचे झुरके !
एका अविरत वर्गीकरणात झुरणे म्हणतात
ते हेच !
यातूनच घडते घरघर लागणे
वर्चस्व संपणे आणि
आयुष्यभर पुरणारे
मरणे !

--- ००० ---

आपल्याला वाटणे
आणि
प्रत्यक्ष घडणे
यांतले अंतर
काल्पनिक असते
की
वाटणे खोटेच असते ?
आणि घटनांचा तर
मागमूस नाही --
फक्त आठवणी !
घटना
खऱ्या असतात ?

--- ००० ---

मन म्हणजे मशीनगन
एककेंद्री मतांचा मारा
करणारी कोणतेही
आव्हान येऊच नये

स्वतःच्या रचनेला, म्हणून !
धर्मासाठी, युद्धासाठी, क्रांतीसाठी
माणसे घडवायलाच हवीत !
-- हा पाया असून वेगळे काहीही
वैचारिक चालेल -- मूळ रचनाच
संशयास्पद करू पाहणारे
काहीच नको !
संघर्ष असणारच --
अत्याचार,
खोटेपणा, डावपेच,
छळ, मृत्यू, दुःख
-- हे सर्व मान्यच
असायला हवे -- एवढेच
माफक मागते ती
मशीनगन !
--- ००० ---

निवडक पन्नास वार्ड अन्तुभव एकत्र केले
प्रत्येकी एक आत्मसंरक्षणात्मक प्रतिक्रिया ठरवली
असा स्वभाव घडवला
डॉक्टर म्हणाले तुमची लाईफस्टाईल अत्यंत
अनैसर्गिक आणि आरोग्यविघातक आहे
अशाने बंद पडेल हार्ट आणि मराल
थोडे धोके पत्करलेत तरच जगू शकाल
जगण्यासाठी मरणाची दिशा नका धरू
--- ००० ---

जगातली सगळी माणसे एकत्र जमली. काय हे, किती हे प्रॉब्लेम्स ! असे नको जगायला आपण. काय करू या ? या
प्रश्नाकडे सर्वांनी प्रेमाने पाहायचे ठरले. शांतता हवी, सगळ्यांना हवे ते पुरेसे मिळेल याची संसाधने आणि पुरवठा आहे --

कशाला शांतताभंग ? ! उगीचच ? ! मग कोणते करू या बदल ? – हा प्रश्न आला चर्चेला. आपण सगळे धर्म वैचारिक केल्यामुळे त्यांच्या अस्मिता झाल्या आहेत. माणसे चांगली कशी जगतील याभोवती आपण विचारसरण्या बांधल्यामुळे त्यांच्याही अस्मिता झाल्या आहेत. आणि आपला मानबिंदू असा राष्ट्रवाद ! त्यामुळेच आपल्यांत फूट पडलेली आहे. सध्या, हे प्रश्न तरी नष्ट करायचे, असे ठरले. सगळ्यांनी टाळ्या वाजवल्या. मग ते आपापल्या ठिकाणी परतले. परतल्यावर, “ येडझवे आहेत सगळे – आहे तसे सगळे चालू ठेवू या “ – असेच सगळ्यांनी जिकडेतिकडे ठरवले. “ बुद्ध, तुकाराम, जेके यांचा काही उपयोग नसतो हो ! ते इतके बोंबलून गेले – काय फरक पडलाय, कुठेही ? “ – असे जगभर सगळेच म्हणत राहिले ! मुख्य म्हणजे असल्या अशक्य कारणासाठी यापुढे कधीही एकत्र जमून वेळ घालवायची गरज नाही – हे सगळ्यांनीच ठरवले ! तशा त्या प्रयत्नात सगळेच सामील होते, या वस्तुस्थितीमुळे, कुणीच कुणाला, निदान या बाबतीत तरी, वेडे म्हणायचे नाही, असे ठरले ! आणि मुख्य म्हणजे, ते विसरूनच जायचे, असे ठरले !

--- ००० ---

मागे फिरणे अशक्य
पुढे जाणे धोक्याचे
या स्थितीला मी
स्वेच्छेने आलो
हे तरी खरे कसे ?
त्या स्वेच्छेलाही
हजारो कारणे !
इथून सुटका होणे
न होणे
यालाही असणार
तसेच हजारोंनी
घडणे न घडणे
-- क्षणभर --
स्वस्थ थांबणे
हेच पाहावे ...
--- ००० ---

तिकडच्या परिस्थितीशी जुळवत

इकडचे नाते टिकवणे ठरलेले
आवड-निवड, गैरसमज
यांचा सामना करत
कधी सिंगलही तोडत
कधी फारच मवाळपणे
-- शिवाय हे जमण्यासाठी
टिकवणे मनाचा ताबा
या सगळ्यावर
-- थकते बिचारे
-- सोडूनच देते ताबा कधीकधी
अशा वेळी
इकडचे नाते
हातात नाही राहात
-- आपोआप व्हावे लागते
समोरचे मन समजुतदार ...
अन्यथा हतबलपणे पाहणे
होणारा नाश ...
अशा अनेकच काय
असंख्य हालचालींचे
मानसिक जगणे ...
--- ००० ---

फेसबुकवर बसल्या बसल्या लिहिली कविता
म्हणून एक शहाणे तिला पाडलेली म्हणाले
त्यांचे म्हणणे होते खूप वेळ, खूप विचार
लागायला हवा, खूप मेहनत हवी --
त्यांना वाटत होते कविता म्हणजे एक
वैचारिक गुंता, एक भावनांचे खूप कलात्मक
प्रदर्शन वा एखाद्या अपवादात्मक प्रतिक्रियेचे

अत्यंत तपशीलवार वर्णन –

त्यांना हवी होती कविता

आधीच माहीत असलेली पण सजवून अतर्क्य केलेली

चारसहा महिन्यांतून क्वचित जन्म घेणारी

हजारदा दुरुस्त केलेली, इस्पितळातूनच आणलेली जणू

-- कविता म्हणजे क्षणोक्षणी घडणाऱ्या अनपेक्षित

स्फोटांपैकी कधीही, कोणतेही साठवलेले शब्दांत –

हे नव्हते माहीत त्यांना – ते पाहण्यासाठी स्वतःच्या

अस्तित्वासह असलेली -- क्षणोक्षणी परिपक्व होणारी

एक न-नजर लागते – हे नव्हते माहीत त्यांना --

कवितेला ते एक संभोग-प्रॉडक्ट समजत होते –

--- ००० ---

नावे पोलादी थोडीच असतात

मेंदूत पिळून घट्ट बसवायला !

आधी पाण्याचे रसायन झाले

तेव्हा कुठे नाकासारखे नाक झाले

याला भ्या, त्याला मोठा म्हणा

खोटे खोटे

आतून मेंदूच्या मातीचा त्याग करत राहा ...

--- 000 ---

जगण्याचे सार्थक म्हणजे काय

या विचारात मी

माझ्या एकाकी खिडकीतून बाहेर

पाहात होतो वाऱ्याने हलती झाडे

म्हणत – आदल्या रात्रीचे स्वप्न

मी का विसरावे ? किंवा हा माझा

आवडता शर्ट – का नसावा माझा ?

वीज गेल्यावर होणारा अंधार
मला आवडतो – निदान तो
असह्य होईस्तोवर – असणारच मी
अशा सगळ्यांनी युक्त – मग
असे काय शोधायचेय मला
जे हे नाहीय ? – रक्त साकळून
सडून असह्य दुखेल
तेव्हा शोधता येईल बाहेरच्या
वाऱ्याची फुंकर – नाही तरी
नाहीयत दारे खिडकीला
पूर्ण बंद नाहीच होत ती –
पाहिले जातेच बाहेर --
एवढेच का असू नये सार्थक ?
-- हाच प्रश्न असावा त्या माझ्या
मूळ प्रश्नात माझ्या
एकाकीपणाइतक्या इंटरेस्टिंग
नसलेल्या !

--- ००० ---

स्त्रियांचे असणे म्हणजे दगडातून
पाझरलेले लोणी पण असंख्य
प्रश्नांना भेटू शकणारे अमोघ
पर्जन्यास्र – फक्त प्रेमाचेच
ऐकणारे – एकमेव सत्तासत्य !
त्यांना सगळे समजते – त्या
दाखवतात भोळी सावली
जीत गुदमरू शकतात
पुरुषांचे हजारो समुदाय --
त्यांचे अज्ञान, त्यांची मागासता
त्यांचे स्थैर्य, अस्थैर्य, अवलंबिता
यांपलिकडे असते त्यांच्याकडे
एक प्रवाही हिरवेपण
जे बोलता बोलता
भरकटवू शकते गृहीत धरलेले
विश्वाचे समतोलपण
-- त्या दाखवतात
एक असमर्थता मानभावी
तीही पोटात घेणारी
सर्व अद्वातद्वा गुर्मी –
त्या गाफील आहेत तोवर
जागे होणेच हिताचे आहे

सर्व पिढ्यांच्या – त्यांनी
जर का मान झटकली अन पाहिले
त्यांच्या प्रेमळपणा ऐवजी
नाराज नजरेने
जमिनीकडे -- तर मग खैर नाही
उन्मळूनच पडतील सर्व
साम्राज्ये अजिंक्य
समजली गेलेली –
त्यांना थोडे गाफीलच राहू द्या
अजाणपणा दाखवत – आपणही
अजाण आहोत – चुका करतो आहोत
असेच दाखवत राहा – यातला
खोटेपणा त्यांना कळत असला तरीही
कारण काहीही
नष्ट करणे
हे त्यांच्या गर्भाशयांतच नाहीय
-- जे – अर्थातच –
त्यांनाही माहित आहे –
(समानता कसली ? खरे तर
त्यांच्या वेगळेपणाच्या सन्मानानेच
-- मुख्यतः त्याही पलिकडच्या
' अर्थहीन ' समजुतीनेच
हिरव्या त्यांच्याशी
एकोपा होऊ शकेल !)
--- ००० ---
काही फ्रेंडससाठी साध्या, सोप्या कविता –

तो आणि ती
समोरासमोर

डिशेस ठेवून

वेटर जातो

मागवलेय हेच

(आता) हवेय काय

--- ००० ---

उगीच किरकोळ

शंकाकुशंका

१ – कामामुळे जमणारच नव्हते

२ – अजून ? काय झाले असेल

मीटिंग होती हे माहीत होते

संपर्क बंदच होते

२ – आता घावा एसेमेस

१ – आता घावा एसेमेस

--- ००० ---

मागची भेट

छानच झाली

आता पाहू ...

अरे वा –

बोलला गेलेला

नेमका रंग

आपल्या आवडीचा

... संकोच गेलाय

--- ००० ---

घेण्याइतकेच
देणे महत्त्वाचे
दोन्ही अत्युच्च
दुतर्फी
ते प्रेम !
अधाशी
नसलेले
--- ००० ---

खोटे बोलायची सवय नसलेले मन
स्वतःला खरे वाटेल
तेच बोलत राहते
-- तेही कधीकधी लोकांना खोटे वाटते
याने ते खंतावते –
सुटका म्हणून
ते पक्षी व्हायचे ठरवते
नदीकडे जाते
काठावरच्या झाडावर बसते –
परतल्यावर आलेला प्रश्न --
इतका वेळ
कुठे होते ते
यावर खरे वाटणारे काय बोलावे
-- यावर काही न सुचल्याने
ते खोटे बोलते
सवय नसूनही – तरीही
कुणाचा विश्वास बसत नाही
आता मात्र त्याचाच
स्वतःवरचा विश्वास उडतो ...

वस्तूंचीच भाषा व्हायला हवी
तरच ती प्रतिमांची कविता होईल –
पटणाऱ्याची अशी टिंगल करा जिने
घाम फुटावा, तो बोलायलाच घाबरावा –
हे प्रतिमांतून असे म्हणा –
खेकड्यांची दुनिया पाखरांना लखलाभ
आमचे टॉवर्स पाडू नका –
आता समजतेय ते करा म्हणजे झाले !
किवा
तुम्ही अर्थपूर्ण बोलायचा प्रयत्न करूच नका
तुम्ही बोलाल त्याला अर्थ येईल --
फक्त एक करा –
कर्तृत्व वस्तूंकडे नका देऊ
ते द्या न-वस्तूंकडे --
--- ००० ---

जे काही आहे ते
मनाच्या हाताला
लागण्यासारखे नाहीय
हेच तर सांगताहेत जेके
तर तुम्ही म्हणताय
ते जे काही सांगताहेत
त्यात
हाताला झ्याट काही
लागत नाही !
जे कण्हाल तुम्ही
ते खरे !
-- असे म्हणून
जेके पटणारा

निघून गेला !
जेके न पटणारा
जेरीला येऊन
केकटत राहिला ...
--- 000 ---

उत्कलनविंदू येऊन
टाळ्या पडेपर्यंत
मी थांबत नाही
माझी पुढची कविता
तयार असते

मी लिहितो फ्रेंडससाठी
जे असतील दहा वा दहा कोटी
आज ना उद्या -- जरी
असते तशी कविता
एकाच व्यक्तीसाठी
जी वाचते ती
समजून आवडून
न समजता आवडून वा
न आवडताही

माझ्या कवितांचा पुढचा प्रवास
असल्यास
मला माहित नसतो
मी अडवतही नाही

शब्दांना माहित असते

त्यांच्यांत साठलेले जुने अर्थ
सांगण्यासाठी ते इथे नसून
काही सुचवण्यासाठी आहेत
त्यांच्यांत साठूच न शकणारे

अधांतरी राहणाऱ्या
या अनभिषिक्त कविता
शब्दांतून आणतात
अविरत वाहणारे
अर्थज्ञारे – निरर्थज्ञारे

मी खूप खुजा आहे
त्यांच्यापुढे ...
--- ००० ---

खूप कामाच्या तणावात
मधले हे विश्रांतीचे क्षण
वेगळ्याच विचारात वाफेकडे
चहाच्या पाहण्याचे
... सर्व शांत ...
कदाचित आणखी काही वेळाने
आजची तरी कामे पूर्ण होतील

वाफ विरत राहते ...
हा क्षण आणखी किती
लांबू शकेल ?
सगळे त्यागून ?

उलट हा क्षण

वाट पाहतोय
हे, ते प्रश्न मिटण्याची
काही संपण्याची
मीलनाची
सुखांची
काही वर्षानंतरच्या
शांत, समंजस सुबत्तेची
-- वाफेची विचारनक्षी
न थांबणारी ... या क्षणावर
आपण थांबू शकत नाही ...

काही वर्षानी कुणी म्हणेल –
लक्ष आहे का तुमचं
चहा गार होतोय ...
--- ००० ---

शारीरिक वा मानसिक
भूतकाळाशी ताडत
एखादे चिन्ह जाणवून
आपण भित्तो की
आता असे घडेल ...
शरीर कामालाच लागते
संरक्षक ताण घडवते
रक्तात गरजेची
रसायने सोडते
मन निष्कर्ष धरूनच ठेवते ...
हळूहळू
अपेक्षिलेले जे
ते आकार घेऊ लागते ...

अंदाज खरा ठरू लागतो ...
त्यामुळे मन अधिकच
घट्ट होत जाते ...
येतेच मग ते संकट
अनुभवाचे शहाणपण
सिद्ध करत ...

समजा तेच नाही नेमके
तरी दुसरे वा अधिक
भयानक येतेच ...

मन असेच चालणार हो
नोंर्मलच आहे ते -- पण
काळजी घ्यायलाच हवी --
डॉक्टरविकटर सगळेच म्हणतात ...
--- ००० ---

मेंदूने विचारांवर
प्रतिक्रियात्मक द्वेषाची
अनेक रसायने मारली
त्यांना वजनवाढीसाठी
सातत्याने उदात्तीकरणाची
इंजेक्शनेही दिली ...
शेवटी त्या मेंदूला
वैचारिक अंतःस्त्राव झाला
रक्तहीन ...
खूपजणांची कत्तल
आवश्यक
असल्याची समज

त्याच्यात साकळली
-- यालाच तो
सर्जकता म्हणत राहिला ...
--- ००० ---

धुरकट होती संध्याकाळ
काहीच न कळण्याची जाणीव देणारी.
चालत होतो एका संन्याशाबरोबर
आला अचानक एका बेडकाचा आवाज
जिवाच्या आकांताने.
कडुलिंब खाऊन संन्यासी
हिरवा काळा घोटीव
गेला तिकडे त्या बेडकाकडे
डबक्यातल्या – मीही गेलो पाठोपाठ
तर त्याला एका सापाने पकडल्याचे दिसले.
ते पाहून थोडा खाली उतरला तो संन्यासी
बसून हातांनी त्याने सोडवले बेडकाला
सापाला विलग करत
टाकले त्याने बेडकाला उजवीकडे
साप पळाला डावीकडे.
आश्चर्य असे घडले की पुन्हा त्या बेडकाने
उडी टाकली त्या सापाच्याच दिशेने भिऊन.
संन्यासी हसला.
आता मी सापाच्या बाजूने, म्हणाला.
“ सापाचे अन्न म्हणून एक बेडूक जन्माला घालणे
हा मूर्खपणा नाही ? ” मी विचारले.
तो म्हणाला, असाच आणखी प्रश्न विचारत जा जोडून
पुढे पुढे – मग कळेल – एक तर हे सगळेच
असेल नाही तर काहीच नसेल –

“ माणसानेही खूप काही नष्ट केलेय – तरीही
आहेच ना, हे उरलेले सगळे ! ” मी म्हणालो.
अलग, एकटेच काहीच नसते --
तो म्हणाला.
--- ००० ---

एका रिकाम्या योगिक इस्पितळातल्या
एका खोलीत थांबलो होतो एकटा
नुक्ताच मिसरूड फुटलेला --
एका रात्रीचाच तर प्रश्न होता –
बिनफोनांचा काळ होता –
धुवांधार पाऊस रात्रभर --
त्याचबरोबर माझे आजारपण
बॅंगेतली औषधे ओलांडून
वाढत चाललेले, जवळपास
कुणी नाही, डॉक्टर सकाळीच येणार –
बंद दारावर आतून
विवेकानंदांचे फाटलेले कॅलेंडर
आणि मी !!!
भयानक रात्र ! फक्त पाऊस असलेली –
माझ्या आजारपणाशी पूर्ण संघर्षातली !
दिवा चालू ठेवून मरणाच्या टोकावर
भयानक हालात बसून होतो –
रात्रभर !!!
कुणीच नव्हते – पाऊस फक्त
जणू मृत्यू बनून ! रात्रभर !

झाली शेवटी सकाळ

माझी अवस्था पाहून त्वरेने
हालचाली झाल्या –
केवढी प्रचंड उशिरा झाली होती ती सकाळ –
तरीही उपकारच – तिचेच –
मनात तिचे आभारही होते – संतापही –

तिला त्याचे काहीच नव्हते !
तिच्यात खरे तर मी सामावून
जायला हवे होते – असेच तिचे
म्हणणे असावे ! जणू !
मीच आडमुठा होतो ! मस्तवाल !
जणू !

भेटून फक्त सल्ला घ्यायचा म्हणून मुद्दाम
वाटेत उतरलो होतो त्या गावात --
“ या काळात पेशंट नसतात इथे, पण ठीक आहे
राहा तुम्ही – सकाळी भेटतील डॉक्टर – “
या संवादानंतर राहायचे ठरल्याने
सोबत आलेले शेजारचे शिंदे परतले होते –
तेव्हापासून जणू मी अधिकाधिक हलकट
नीच बनत गेलो होतो !
रात्र, पाऊस, एकटेपणा, भीती
यांच्या विरोधात --
तरीही माझा
तिला राग नव्हता
जणू --
--- ००० ---

तीन पिक्चर्सचे संवाद, म्यूझिक

यांचे अस्पष्ट अजब मिश्रण
ऐकत बसून मल्टिप्लेक्सच्या
लॉबीत प्रतीक्षेत बाहेर
एकच काला
आपल्याही डोक्यातला

आपणच हीरो असलेला
एकच पिक्कर कंटाळा
आणतो वारेमाप --
म्यूझिकचे तुकडे जवळ
ठेवून योग्य ते त्या त्या वेळी
वापरून पाहावे जगताना ...
(त्यामुळे परिणाम वाढून
पिक्कर अधिकच बोअर
व्हायचा धोका आहे !)

जगण्यात असावे काही
भडक, चटकदार, धोक्याचे
जे ठरावे निराकरणही
सर्व प्रश्नांचे - (!!!)
--- ००० ---

तथाकथित सांस्कृतिक-नैतिक सवयी
दारिद्र्य, अतोनात कष्ट, हीन
वागणूक मिळणारे जिणे
अशा गोष्टींमुळे
स्त्री-पुरुष संबंधांचे क्षेत्र
रुक्ष, उजाड, वैराण
झालेले -

खाली वा तिसरीकडेच पाहात
बोलणे – सौंदर्य जाणवणे
हा जणू अपराधच असल्याप्रमाणे
सतत टाळाटाळ करणे
नाजूक भावभावना उद्धवूच नयेत
अशा दडपत राहणे
विभ्रम, हालचाली, नजरा
दिसूच नयेत
अशा हद्दपार करणे
असे करंटे जगणे एकीकडे
आणि
दुसरीकडे असंख्य आकर्षणांचे
ब्रेक-अप्सचे, गुंतागुंतीचे जगणे –
आणि
पतिपत्नी असून शिवाय तेच
प्रियकर-प्रेयसीही आहेत
हे तर अभवानेच घडणारे --

सारांशाने
अंधारात कोडून घेत
स्वतःला गोंजारणारे
आत्ममैथुनाचे जगणे

नाजूकता, देण्याची भावना
क्षणोक्षणीचे नावीन्य देणारे
' असणे ' -- लूस

जगण्यातल्या या एका प्रमुख
ऊर्जा-विभागाचे

वाळवंट घडवत -- वाढवत नेणारा

समाज

मुक्त, चुकत जाणारा –

कामे काही ना काही

होत राहतात ... विकासही

होत राहतो ...

हे असे सगळे

असूनही ...

--- ००० ---

मी खूप केलाय विचार

दुसऱ्या कुणाचेच

मला पटत नाही

त्यांची तंबाखू

चघळत ते बोलणार

माझ्या लहरींचा झालाय

आता समुद्र काळा

माझाच प्रचंड

छळ करणारा

पाहतात ते

माझ्याकडे –

घाबरतात ...

--- 000 ---

डोंगर पाहून त्याला काही कळते
टॉवर पाहून आणखी काही
मग तो अग्रक्रम ठरवतो
कोणत्या परिस्थितीत
डोंगरतत्त्व जास्त प्रभावी असते
वगैरे ठरल्यावर ते
त्याचे स्वतःचे आकलन ठरते
या सर्वांऐवजी
रस्ते पाहून काही कळलेला
समोर आला
तर तो गोंधळतो वा बावचळतो
त्याच्याकडे प्रतिवाद नसतो
मग तो नियती हा विषयच
त्याज्य असून त्या ऐवजी
झाडाची पाने अधिक प्रभावी
असल्याचे सांगतो

त्याच्या चिंतनाची पुस्तके निघतात
तोंडात बोट घालावे
असे ते विचारधन पाहून
लोक धन्य होतात ...

--- ००० ---

पुरुष दोन वेळा
प्रेमासाठी मन मोठे करतो
तिसऱ्या वेळी म्हणतो
उडत गेले –
-- त्रास होतोच --

त्याच वेळी स्त्रीचेही तसेच झाले
तर तुटूही शकते
-- याहून वेगळे काय ? --
-- ही शक्यताच दिसत नसते ? --
भोळेपणा, भावनिकता
अवलंबित्व, उदात्तता
ये सब छोड दो --
-- मग काय प्रेम म्हणजे ? --
पूर्ण सोडता कसे येईल हे ?
थोडा तरी वेडेपणा असणारच --
तो एकमेकांचा अबाधित
ठेवण्याची अक्कल
म्हणजेच प्रेम !!!
(भूलना मत !)
--- ००० ---

मी स्वतःकडे डोळे मिटतो
तेव्हा ते आपोआप
कवितेकडे उघडतात
कविता म्हणजे – जे आहे ते --
जे स्वतःचे नसल्याने ' माझे '
म्हणून मिरवता येत नाही --
' कशाला कविता ? ' – म्हणणारा
भ्रमाचा प्रचारक असतो – हे नक्की --
--- ००० ---

तो पक्षी लांब उडत गेला
त्याची ही कृती मला दिसावी
असा काही त्याचा हेतू नव्हता

मी ते पाहिले असेल हेही
त्याच्या गावीही नव्हते
आता हीच अशीच घटना
पुन्हा कधीच घडणार नाही
त्याचप्रमाणे डोक्यात येऊन गेलेला
नोकरी सोडण्याचा विचार
पुन्हा तसाच्या तसाच
कधीच नाही येणार
-- प्रत्येक क्षण असा अंतिम असूनही
शिळे काय राहते मग सतत ?
एखाद्या क्षणी सगळेच
का नाही होत अंतिम ?
कोणतीही कविता
पुन्हा
तीच तशीच नसते --
हीच का नाही होत
अंतिम ?
--- ००० ---

कवितेत स्वतःचे वा दुसऱ्याचे मन
मुरगाळण्याचा क्रूरपणा आहे का ?
त्याशिवाय जगणे अशक्य आहे !
ते नसेल जमत तर कवितेचा
आणि
जगण्याचा संबंधच नाही !

स्वतःचे वा दुसऱ्याचे मन मुरगाळणे
हे अत्यंत कंटाळवाणे आणि वेदनामय
भ्रमिष्ट आणि वेडे करणारे – सुरक्षित

जगण्यासाठी जगणेच थांबवणारे ! त्याचा
आणि

जगण्याचा संबंधच नाही !

--- ००० ---

नष्ट होण्याच्या शक्यता या
शिल्लक राहण्याच्या शक्यतांहून
नुसत्या अकल्पनीयच नव्हे
तर अमर्यादही असतात –
माझ्या शर्टाची बटणे
तू काढणे, हे बाहेरच्या
पावसाइतकेच धुवांधार --
माझ्या कृती तर तुला
बेशुद्धच करणाऱ्या --
हे विचाराने घडते की भावनेने
की स्वप्नाने ? -- एकच होणे ? !
आपण दोघेही आधीचे नष्ट
म्हणजेच आधीच्या आपल्या
असण्याच्या मर्यादाच नष्ट --
तुझ्या कोणत्याही प्रश्नाला
माझे एकच उत्तर असते –
' देहांचेही तसेच असते ' –
आता सध्या तर तुला
हे सत्यही नको असते !
तुझ्या आधी मी नष्ट व्हायला
तयार असतो, पण त्यालाही
तू तयार होत नाहीस –

--- ००० ---

' द अनएक्स्पेक्टेड गेस्ट '
' एक अनपेक्षित पाहुणा '
या नाटकाच्या बोर्डाखाली
लंडनमध्ये
एका नाट्यगृहासमोर उभा असलेला
असा माझा एक फोटो आहे
तो खरे तर
या जगामध्ये उभा असलेलाच आहे
असेच मला वाटते !
--- ००० ---

मुलांना आपण काय सांगू शकतो ?
शाळेचे बूट स्वच्छ ठेवा – हेच ना ?
याहून अधिक अकल तरी कुठे आहे ?
ढग फाडणे, जमिनी नापीक करणे
सहवासाचे सुख नष्ट करत जाणे
-- यांबद्दल काय बोलणार आपण ?
-- पाण्यात विष मिसळले जाईल
पोस्टातून विनाशाचे पार्सल येईल
बाँब पडतील, पूल नष्ट होतील
औषधे मिळणार नाहीत –
स्त्रिया-मुलांसह हजारो
नष्ट वा अपंग होतील –
-- हे सर्व अटळ समजूनच आपण
त्यांना आनंदी राहायला शिकवतोय !
-- आपण काय शिकणार ?
आपण मोठे आहोत –
मुलांना शिकवणे
हे आपले कामच आहे !

--- ००० ---

नुसता वरचा थर सरकवला की जगच बदलते
खाली खूप आठवणी दिसतात – फक्त इथेच
असणाऱ्या – खरे तर नसणाऱ्याच – तेव्हा
असे नव्हते आणि आताही पुढच्यासारखे नाहीय --
मी का संभाळतोय जे कुणालाच मान्य नाहीय
माझ्याशिवाय – मी तसाच तोच कसा ?
या माझ्या अदृश्य आठवणी अज्ञावधी
माणसांपैकी कुणीच स्वीकारणार नाही
झाडांखालच्या, दगडांच्या खडबडीत, कुवट
अंधारातल्या, गरिबीच्या, रोगाच्या ...
त्यांना पंख फुटू शकत नाहीत – खरे तर
त्यांचे जगणे संपलेले आहे – तरीही त्या
माझे जगणे व्यापू शकतात – सडवूही
शकतात – आणि भुलवू शकतात थोड्या
भिकारड्या क्षणांनी ज्यांत धुंदी मिळाली होती
जी मन पुन्हा असत्यपणे जगू शकते --
आत्ताचेही मन त्या आठवणींनीच भरलेले आहे
ज्या खोट्या असल्याने खरे दिसूच देत नाहीत --
माझ्या शरीराला आहेत त्या बाह्य गोष्टी
हानिकारक – अस्वीकार्य – ज्यांनी रोगग्रस्त
होते ते – पण त्यांच्याच प्रभावातून ठरवावे लागते
त्यांचा त्याग करणेही – जो घडूच शकत नाही –
आता खरे तर मला हे जगणे माझे नसून
त्यांचेच चाललेय, असे वाटतेय – त्या तर
खोट्या आहेत – मीही खोटा आहे – हे सगळे
त्यांच्याच खरेपणातून !
कंटाळा आला तरीही !

खरे काही कळतच नाही –

--- ००० ---

सुंदर नटनट्यांच्या झगमगाटी गाण्यांतून
काहीशा उत्तेजक
मिळते लोकांना संपन्न, स्वप्नील झोप सुखाची --
बदल्यात नटनट्यांना मिळतात काही कोटी
त्यांच्या त्या भापक कलेचे – त्यांचा प्रभावच
राहतो करोडो लोकांच्या जगण्यावर
त्यांच्या मनांत घुसूनच राहिल्याने
ज्यामुळे ते होतात ग्लॅमरस
सेलेब्रिटी – ज्या सुखात लोळत ते सतत
आदरणीय असे जगत मोठे होतात

त्यांनाही असते गरज तशीच स्वप्नील गाण्यांची
ज्यासाठी ते असे काही शोधतात ज्याच्या
खरेपणावर त्यांना विश्वास ठेवता यावा --
त्यांचीही मने लोकांसारखीच खिन्न असतात

सखोल असे काहीच घडत नाही – वरवर, भरभर
इथले उरकून तिकडे आणि खूप पैसे, खूप
ताण, थकवा यांतून मुक्त होत राहणे ब्रँड बदलत
असे लाईफ झाल्याने येत राहतात त्यांच्या मनांत
आत्महत्येचे विचार – कधी कधी त्या घडतातही

लोक त्यांचेही भांडवल करतात
नुसत्या पैशांनी समाधान नाही मिळत
अशा आत्मगौरवी चर्चा करत
त्या ग्लॅमरवाल्यांच्या सद्द्या वा निदान लांबून दर्शन

तरी घेण्यासाठी ते रांगेत उभे राहतात ... तेव्हा त्या
सगळ्यांच्या मनांतून लाळ गळत असते ...

--- ००० ---

इमारतीचा एक खांब अचानक ढिला
झालेला दिसतो धोक्याचेच करत
तिचे भविष्य – ती सवयीने पाहते
आरशात तर प्रतिबिंब ओळखूच येत नाही
ती एक ढिगारा कशी असेल ? ती
काकुळतीने पाहते ब्यूटी पार्लरकडे
तिथल्या सर्व बाटल्या तोंडे फिरवतात

ती झाली पुन्हा नीट तर पाहू – तोवर
नव्या नवेल्यांनाच नटवू – असे म्हणत
त्यांची मालकीण समजुतदारपणे
बट मागे सारते, ओढणी सावरते
हसते ...

इथे इमारत भीती टाकूनच देते
प्रतिबिंबाकडेही पाहात नाही ...
बाटल्यांचेही तिच्याकडे लक्षच
नसते ...

--- ००० ---

हातांत गुच्छ दिल्याप्रमाणे
शब्दांची निःशब्दता
अनुभवावी

साधी दृष्टी होती

मनाला स्पर्शत
मनहीन असणारी

--- ००० ---

काव म्हणणे आणि फूल फुलणे
निमित्त असलेले बरेच ना !

--- ००० ---

नाल्याचे पाणी पुलावरून सुसाट
भयानक म्हणून एस्टी थांबलेली
संध्याकाळ संपून रात्र होतेय
एका बिंदूवरची त्रस्तता
पुन्हा मागे जायला लोक
नको म्हणताहेत – पण काही तास
लागले तर काही नाशकारकही घडेल
-- प्रवासी वेगळ्याही विचारात –
स्त्रियाही आहेत ! – जावे का मागे ?
ओसरेलही पाणी थोड्या वेळात –
मग एका तासात येईल पुढचे गाव --
निर्णय चुकू शकतो – रात्र झालीच आहे
पोचायला उशीर, हे आता दुय्यम झालेय
काहीही घडेल –
लूट, बलात्कार, मृत्यू –
कुणीही कुणालाही सामील असू शकते
असा काळ --
इतकी अनिश्चितता मनाला
मान्य नाही होऊ शकत –
जगावे तर लागणारच ...
आत नुसते दोन निळे दिवे लावलेले –
एखाद्याच्याच बोलण्याचा आवाज ...

बाहेर अंधार ... पाण्याचा आवाज ...
एका स्थिर बिंदूवरची
सुन्न-शांत त्रस्तता ...

हे असेच नाही राहणार फार वेळ
तरीही ...

--- ००० ---

निसर्ग वेडपट असतो
त्याला अक्कल नसते –
जोराचा गार वारा, पाऊस
गारठा आणि सततची संध्याकाळ
यांनी खूप लोक आजारी झालेत
हे त्याला समजत नाही ...
आजारी कंटाळतात
काय हे, सलग तीनतीन चारचार दिवस ?
त्यांना हळूहळू मूळ आजारापेक्षा
निसर्गाच्या या गधडेपणाला मानसिक
प्रतिकार करायचाच त्रास
जास्त व्हायला लागतो --
(निसर्गापुढे आपण किती क्षुद्र
हे समजायला त्यांचे डोके
ठिकाणावर राहिलेले नसते) –
तरीही त्याच्या डोक्यात प्रकाश पडत नाही
ऊन तर नाहीच आहे सलग चार दिवस –
वाऱ्यामुळे झाडे सगळी वेड्यासारखी
हलत राहतात, कधी डुलत राहतात –
आजारी वैतागतात – निसर्गाविरुद्धचे
हे मानसिक द्वंद्व तरी आता मिटावे
असे त्यांना वाटू लागते ...

(आणि त्याला तरी कंटाळा कसा येत नाही
-- असाही विचार येऊन जातोच --) आणि
या सगळ्यावर जणू कळस चढवल्याप्रमाणे
जणू मुद्दाम सूड घेत असल्यासारखी वाटणारी
– वाऱ्याच्या घूंऱ्या आवाजात – सगळीकडे
बहरलेली हिरवाई !!!

--- ००० ---

समोर घडणारी एक घटना म्हणजे
पाहणाऱ्या दहांच्या दहा घटना
अशा अज्ञावधी क्षणोक्षणी जगात ...
खूपजणांशी संबंधित घटनांचा
होतो इतिहास भावना गोंजारत ...
मनेच घडवतात स्वतःची ओळख ...
नेमके, खरे, निर्विवाद, स्पष्ट
काहीच नसते ... तरीही
अशाच एखाद्या मानसिक
व्यक्तीचे नाव देता येते एखाद्या
इमारतीला वा रस्त्याला
ज्यामुळे आपला विश्वास
जगण्यावरचा होतो घट्ट ...

मनांनीच घडवलेल्या
मानसिक गोष्टींना
दगडासारख्या घट्ट, सत्य
करण्याच्या या प्रवासात
नसल्याचे असणे करण्याच्या
सुरक्षितही वाटते ...
भयही जाणवते ...
थकवाही येतो ...

--- ००० ---

डोके दुखत असेल
मन जखमी असेल
तर शक्यच नाही –
कविता माझी होण्यासाठी
मला बाजूलाच व्हायला हवे ...

--- ००० ---

सूर्यास्त आवडला म्हणून त्याचे सुख
ओरबाडून खाता येईल ?
– या प्रश्नाने सुखच थांबले !
तो तर अमर्याद खजिना सौंदर्याचा
मनात न मावणारा – न झेपणारा !
तसे तर झाडाचे एखादे पानही न झेपणारे !
परस्पर असू द्यावे सगळे
असेच शेवटी मनाला समजले
तेव्हा
ज्या पानामागे होत होता सूर्यास्त
ते पानच सहज
खाऊन टाकता आले !

--- ००० ---

प्रवाही मन थांबत नाही

कोणत्याही नात्यावर
मालकी समजून ...
त्याचे वाहते पाणी
इतरांना असुरक्षित
वाटल्याने मुरगाळून
ठेचले जाते आपुलकीने
त्याला प्रेमळ करण्यासाठी ...
आता होऊ शकतो
त्याचा अपमान --
ते खूनही करू शकते
प्रेमामुळे ...
--- ००० ---

टप्प्याटप्प्याने
मला फूल समजेल
टप्प्याटप्प्यानेच
झाड समजेल –
ढग समजेल
नदी समजेल
पायवाट समजेल
आकाश समजेल
दुःखमुक्ती समजेल

कशासाठी हे ?
किती काय काय
घ्यायचेय समजून ?
संपेल का सगळे ?
संपतील का टप्पे ?

हा उद्योग कंटाळवाणा आहे
निरर्थक काम नुसते
समजणेही समजणे
असेलच असे नाही

ही फालतू मेहनत
न करता
या क्षणात
आहे का सगळे शक्य ?

होतेय की नाही
तेही न समजणाऱ्या माझ्या
प्रगतीत मला इंटरेस्ट नाही

अशी प्रगती करत राहणे
वा झोपून राहणे
एकच
असे मला वाटते ...

--- ००० ---

हसमुख संध्याकाळी
जुना बंगला झालाय पाडून
डबर उचलले की झाले !
आता इथे, नवा बांधल्यावर
आपलीच मने
नव्या दिमाखात येतील --
त्यांच्या नव्या स्वप्नांच्या
नव्या गाड्या पार्क होतील --
एक छानसे

नाव असेल बंगल्याला –
आपण कमावलेल्या नावाची
ही स्मृती असेल – की सरळ
बदलावे – नवेच ठेवावे नाव
बंगल्याचे – नकोच ते --
त्याच्या जुन्याच नावाची
स्मृती म्हणून तेच नाव
नव्याने द्यावे –
आणि यस
रातराणी हवीच !
--- ००० ---

एक रहस्य होते
तिच्या मनात
संतापासह – जे
दोन व्यक्तीशी होते
संबंधित –

ती व्यक्त झाली असती
तर विध्वंस निश्चित होता
ती गप्पच राहिली
सहत, जळत
एकटी

काळ जात राहिला
वरवर हसत-खेळत
आजार लागले
शेवटी आयुष्य
संपले

त्या दोन व्यक्तीही
गप्पच राहिल्या
कुठेच काहीच झाले नाही
जणू रहस्य नव्हतेच अन
मनही ...

--- ००० ---

असण्याची विकृतीच हावी होते --
तेव्हा सहज साधे
काही राहातच नाही --
तिची विषमुळे
खोल जात फोफावत
राहतात एकत्र जगण्यात --
आम्ही सर्व
गुंगून जातो

सर्वानाच माझी
विकृतीच नॉर्मल
वाटत असल्याने
मीही स्वीकारतो
त्यांच्याही विषवल्ली
माझ्याही आयुष्यात --
तेच मला
सुरक्षित वाटणे
हेच माझे
असणे होते
नसण्यापेक्षा
--- ००० ---

हजारो वर्षांचे आकाश
येणारच कवितेत
तेच तेच म्हणून कसे चालेल ?
असूच कसे शकेल ते तेच ?
शब्दांचे अर्थ कालक्रमात
बदलत आलेत
आकाशा आकाशात फरक झालेत
कालचे आकाश, आजचे आकाश
याचे आकाश, माझे आकाश
तुझे, त्याचे, त्यांचे, तिचे ...

म्हणजे कोणतेच कुणालाही
कळणारे नाही ...
माझेही सतत बदलत राहणारे
पकडता न येणारे ...
नेमके काहीच पोचवू न शकणारे ...
मग कवितेचे माध्यम
कसे होईल आकाश ?
आकाश हा शब्द
अर्थाशिवाय
वापरता आला पाहिजे
की काय ?
--- ००० ---

बाहेर येऊन उगीचच असावा सराव म्हणून
कारचे चाक काढले
तर त्यात तीन उंदीर खेळत बागडत होते
प्रसंगी मी घराचीही फिकीर करणारा नव्हतो
यशाचाही मी फारसा भुकेला वगैरे नव्हतो

त्या उंदरांना माझ्याशी काही अनीहवादी
बोलायचे होते -- मीही उत्सुक होतो
तेवढ्यात पाऊस आला
ते टायरमधून म्हणाले, आम्ही भिजत नाहीय
तू कारमध्ये जाऊन बस – मी आत गेलो
गाणी ऐकली – पाऊस थांबल्यावर पुन्हा बाहेर आलो
तर चाक जागच्या जागी बसवलेले होते
उंदरांचा मागमूसही दिसत नव्हता
ऊन पडले होते – निरभ्र होते आकाश
पुन्हा आत जाऊन
गाडी स्टार्ट केली – मस्त लोण्यासारखी गाडी
-- आता आले लक्षात --
आयला !
पाऊस आलाच नव्हता ! ...
--- ००० ---

म्यूझियमचा दरवाजाच कुणीतरी उखडला होता
त्यामुळे द्वारपालाची आता गरजच रद्द केली गेली होती
लोक मुक्तपणे आत जात-येत, डबे खात, पाणी पीत
कुणी हटकत नसे – पण एक तलवार मात्र
अधांतरी आपोआप इकडेतिकडे फिरत असे धारदार
ती तेवढी चुकवावी लागे – तसा बाहेर बोर्डही होताच
काहीजण डबा खाताना चिलखत, शिरस्त्राण घालूनच बसत
इतरांना, ती चुकवत राहण्यातच मजा वाटे –
तिने कुणाला ठार करणे तर सोडाच पण साधे
जखमी केल्याचीही आजवर नोंद नव्हती – तरीही लोक घाबरत –
(चोरीचा प्रयत्नही कुणी करत नसे !)
त्यापुढच्या दालनातल्या वस्तूसमोरच्या कठड्यातून शॉक बसत
जरा चुरचुरे पण कुणी मरत नसे – त्यापुढच्या

दालनातल्या मिट्ट काळोखात
 त्या म्यूझियमचा मालक बसून असे –
 तुम्हाला आवडले असले तरच तिकीट घ्या, म्हणे –
 माणशी दहा रुपये – लोक आनंदाने देत –
 परत जायच्या वेळी मात्र लोक जरा जास्तच घाबरत
 थकलेले असत – तलवार मुंडके उडवून जाईल, असे वाटे –
 मागच्या मागे बाहेर पडायला दार हवे होते, म्हणत –
 ते नसल्याने, कधी कधी, तलवारीच्या भीतीने, तिथेच झोपत –
 जागे झाल्यावर घड्याळ पाहून, आता रात्र झालीय, हे त्यांना कळे
 काळोख तर तिथे कायमच असे – ते पुन्हा झोपत ...
 म्यूझियमचा मालक बसल्या बसल्या नुसत्या डुलक्या घेत राही ...

हे म्यूझियम टिकावे आणि भविष्यकाळ चांगला असावा
 यासाठी सगळे यात व्यग्र राहात ...

--- ००० ---

सौंदर्य, आराम आणि सुख निर्माण करणारे असे ते एक
 फर्निचरचे दुकान सदोदित उघडेच असे, ग्राहकांच्या प्रतीक्षेत
 स्वच्छता असे, काचा चकाकत, पॉलिश सुहास्यवदनाने
 वाट पाही, नक्ष्या सुंदर दिसत राहात, पण तिथे
 कधीही एकही ग्राहक येत नसे – त्या शहरातल्या लोकांना
 फर्निचर हवे असे पण ते ठरवत, उद्या घेऊ – पुढल्या
 महिन्यात नक्कीच घेऊ – बहुधा त्यांना वेळच नसे
 ते, तसेच, त्यांचे आहे ते जुनेपाने फर्निचर वापरत राहात –
 हे दुकान त्यांची वाट पाहात राही – ते शेजारच्या भव्य
 हॉटेलात अनेकदा येत – पण हे राहूनच जाई –
 लोक खूप कामात असल्याने हे घडे – घाम काढणारी नव्हे
 मने ताणणारी कामे असत – येताजाता लोक पाहात
 काय घ्यायचेय ते ठरवून जात ...

एकदा एक म्हातारा त्या दुकानात आला – कुणी येतच नसल्यामुळे
विक्रेता कुणी अर्थात नव्हताच तिथे – तर एक खुर्ची स्वतःच
त्याला म्हणाली, काय हवेय ? तो म्हणाला, एक खुर्ची हवीय ! ती म्हणाली,
ठीक मग, मलाच घेऊन चला – कुणी विचारणार नाही – फुकट आहे –
मग तो तिला त्याच्या घरी घेऊन गेला –

विशेष म्हणजे, त्याला एक नवीनच घंदा मिळाला –
त्या खुर्चीवर आरामात बसलेला तो म्हातारा
पाहायला लोक तिकीट काढून येऊ लागले !
तिकिटे, माणूस, खिडकी – सगळे आले !

त्या म्हाताऱ्याने मधेच स्मित केलेले दिसले
तर लोक आनंदाने चीत्कारत –
त्याच्यावर आणखी पैसे उधळत ...

--- ००० ---

रस्त्यावरच्या भटक्या कुत्र्यांना तो मध्यमवयीन माणूस
बिस्किटे खाऊ घाले -- हे त्याला आनंदाचे वाटे
कुत्री चेकाळत, त्यांची पैदास वाढे, रेबीजचा धोका वाढे,
लोक भडकत पण तो कुणाचे ऐकत नसे – कोणतेही
सरकारी ऑफीस या समस्येत लक्ष घालत नसे --
एकाही कुत्र्याचा प्राण घेतला तर मृत्युदंडाची शिक्षा होती --
रोज त्या कुत्र्यांचे उदंड प्रेम घेऊन तो घरी परत जाई --
त्याच्या घराच्या आत जायचे नाही, हे कुत्र्यांना कळे
तो बाहेर आल्यावरच ती त्याच्यावर प्रेम करत --

लोकांना कळे ना – बिस्किट कारखानदारांकडे तक्रार
करावी की बिस्किटे विकणेच बंद व्हावे दुकानांतून --

तरीही, खायचे इतर अनेक पदार्थ मिळतच राहणार --
हा प्रॉब्लेम होता – माणसांचे खाणे तर बंद होऊन चालणार नव्हते

शेवटी त्यांना उपाय सापडला – जरा कमी किंमतीत
सगळ्यांनी आपापली घरे विकून टाकली -- डोक्याचा ताप गेला
असे म्हणत ते सगळे दुसरीकडे राहायला गेले

मग तिथे नवीन माणसे राहायला आली
त्या हसतमुख मध्यमवयीनाच्या सुखाचे रहस्य
आता त्यांच्या वाट्याला आले – कुणाला ना कुणाला
होणारा आपला प्रॉब्लेम चालू राहिल्याने
कुत्री खुश झाली – आनंदाने उड्या मारत
हवेतल्या हवेत बिस्किटे झेलण्यात अधिकच तरबेज झाली

रस्ते घाण होत राहिले ... मने त्रस्त होत राहिली –
तो मध्यमवयीन तरी खरेच सुखात असेल का --
या विषयावर वेळ घालवत, चर्चा करत, लोक जगत राहिले --
--- ००० ---

पोपटाच्या आवाजात नवी नवी भजने रेकॉर्ड करून
लोकांना ऐकवण्याचा त्याचा धंदा होता
तो, त्याची पत्नी आणि शाळेत जाणारी दोन मुले
असा त्याचा संसार मस्त चाले – दुपारी स्त्रिया येत
संध्याकाळी आणि विशेषतः गुरुवारी पुरुष येत
खूप दक्षिणा जमे

लोकांना मधेच शंका येई – पोपटाच्या आवाजात
माणूसच तर हे रेकॉर्ड करत नसेल – हे ओळखून
तो त्याच्या पोपटाला प्रत्येक वेळी

त्यातल्या दोन ओळी तरी प्रत्यक्ष म्हणायला लावे
मग लोक पोपटालाही मिरच्या, पेरू देऊन जात

पोपट आजारी पडला तेव्हा प्रॉब्लेम झाला
तो भजने म्हणे ना – मरतोच, म्हणू लागला –
तोवर त्या धंदेवाल्याने पोपटाच्या आवाजाचे तंत्र
आत्मसात केले होते – पोपटाचे रेकॉर्डिंग
मग तोच करू लागला – मुळावरहुकूम

नंतर पोपट खरोखरच मेला तेव्हा पिंजऱ्यात
त्याने खेळण्यातला पोपट आणून ठेवला –
तरीही लोक त्याला मिरच्या, पेरू टाकत
इकडे भजनांना डोलत
आता सगळ्यांनाच सवय झाली होती
तीतून बाहेर कशासाठी पडायचे ? --
ते छान वाटत असताना ? – असू दे – चालू दे –
असे झाले होते ...

दोन ओळी पोपटाने प्रत्यक्ष म्हणणे तेवढे
बंद झाले होते – आता तो विषयच नको –
जुना काळ वेगळा होता – असे लोक म्हणत ...

--- ००० ---

त्याच्या अधू स्मरणाचा फायदा घेऊन
आरोप सिद्ध करण्यात आला. सहानुभूतीने
दिलेली बागकामाची शिक्षा आपण का भोगतोय
हेही तो विसरून गेला. सोबत खूप गुन्हेगार होते
ते त्याला संभाळून घेत. आम्हाला गुन्हेगार नको समजूस
म्हणजे तूही शिक्षा भोगत असल्याचे खोटे पडेल --

असे ते म्हणत. त्याने ते मानल्यामुळेच, त्याच्या चांगल्या वागणुकीची
दखल घेतली गेली ! आणि उरलेली शिक्षा माफ झाली !

--- ००० ---

या स्पोर्ट्स मॉलमधला माल म्हणाल तर सगळा फ्रान्समध्ये
तयार झालेला आहे – आणखी कोणकोणत्या देशांचे
असे मॉल आहेत, हे सर्वानाच माहित असते, असे नाही –
दर्जा आणि किंमत यांचा तौलनिक विचार करून कोणत्या
खेळासाठी कोणत्या देशाचा माल योग्य हे ठरवणे हे फारच
किचकट आहे --

असंख्य खेळ – स्केटस, सायकली, बूट, पोषाख, चष्मे, फुटबॉल, तंबू, रॅकेटस –
रॅकेटला लवचिक रबरी दोरीने बांधलेला चेंडू – मारा – तोच पलटून
परत येईल – पुन्हा मारा – खेळून पाहा, चालवून पाहा, वापरून पाहा –
इथली साधने खेळाडूंच्या हातात, अंगात गेली की जिवंतच होतात ! त्यांच्या
शरीरांचे भागच होतात ! त्या जिवंत होण्यातली कुवतही खूप महत्त्वाची असते !
आपापल्या मुलांसह आलेले आधुनिक, फ्रेश, आकर्षक पालक – खूपच
रंगीबेरंगी, आटोपशीर आणि टाचक्या कपड्यांतलेही ! छानच !
पैसे आहेत – मुलांना दर्जेदार साधने उपलब्ध करून द्यायलाच हवीत !

तरीही विचार येतोच – आत्ताच पाच हजाराची कशाला रॅकेट, सुरुवातीला
एक हजाराची बास – मुलांना हे नेमके काही कळत नाही – ती थोडी खट्टू होतात --
काही पालक म्हणतात, सुरुवातीपासून सगळे दर्जेदारच हवे ! पण बहुसंख्य पालक
काही वेगळ्याच कारणांनी खट्टू असतात – खरे तर स्पोर्ट्स मेडिसीन सेंटरमध्ये जाऊन
आपल्या मुलाच्या / मुलीच्या बॉडीला योग्य खेळ कोणता, ते आधी
ठरवायला हवे होते – त्यातले चांगले कोच कुठे आहेत, चांगल्या सोयीसुविधांची
मैदाने कुठे आहेत – हे पाहायला हवे होते -- यात आपण गेलोच नाहीय अजून !

बाहेर प्रचंड मस्त आवार ! मुलगा, सून, नातवंडे यांच्याबरोबर आलेले काही आजोबा

मस्त वारा खात बसलेले ! एका बाजूला फुटबॉलचे मैदान, इकडे कारंजे, मस्त
स्वच्छ, पांढरे, गोंडस रस्ते – आणि वा ! त्यांवरून चाललेल्या ब्यूटिफुल तरुणी, स्त्रिया !
हे पाहण्याला, आंबटशौकीनपणा म्हणणारे, म्हातारचळ म्हणणारे -- असे गधडे, निर्बुद्ध
तरुण जगात इतरत्र कुठेच नसतील ! कधी सुधारणार आपला देश, कोण जाणे !
इथले तरुण न्यूनगंडाने पछाडलेले आहेत – त्यांना वाटते, हे म्हातारेच
पटकावून बसतील सगळे सौंदर्य ! – असले हे तरुण ! खेळणार काय च्युत्ते !

सायना नेहवाल इथूनच घेते म्हणे सगळे ! तिचे फोटो आहेत ! ग्रेट !
प्रचंड मेहनत घेतलीय तिने ! खाऊ नाहीय !

पोर जन्माला आले की पाण्यात टाका, पोहायला शिकवा – जिद्द बाळगा !
त्या मुलाला / मुलीला काय कळतेय – तुम्ही – पालकांनी बाळगायला हवी
जिद्द ! क्लासेस लावा, न्या, आणा, पोचवा, शालेय, स्टेट लेव्हल, मग नॅशनल !
करना पडेगा ! यश मिळाले तर आंतरराष्ट्रीयसुद्धा सुवर्णपदक शक्य आहे !

कुणीही आक्षेप घेणार नाही ! तो मुलगा वा ती मुलगीही नाही ! कारण हेच
हासिल करायचे, हे ठरलेले असेल !

मुलांच्या आधी पालकांना सुधारा ! पालक जिद्दी व्हायला हवेत
महत्त्वाकांक्षी आणि फायटिंग स्पिरिटवाले व्हायला हवेत !
चायना बघा, रशिया बघा, अमेरिका बघा –

युद्धांत मरतातच ना मुले ! दंगलींत नाहीत मरत ? मग
मरू द्यात ना काही अशीही -- स्वतःसाठी आणि देशासाठी
खेळात गाडून घेत ! सुवर्णपदक मिळवत !
आणि पैसेही प्रचंड मिळतील ! डॉट फरगोट !

आणि नुसती खेळाचीच क्षेत्रे, असे नव्हे – नीट पाहा –
' जीवन हाच एक खेळ आहे ! '

-- आवडले ना सुभाषित ?

--- ००० ---

सुमारे दहा तरी नातेवाईकांचे त्याच्याकडे नेहमी
येणेजाणे होते. कुणी आले की प्रत्येक वेळी त्याचे
नवीन काही असे – हे बघा, बंगल्याला कुंपण केले --
हे बघा, पूर्ण फिटिंग नवे केले -- ही बघा, बागेची
रचना बदलली, बगैरे. त्याची पत्नीही त्याच्याइतक्याच
उत्साहाने या संवादात सामील असे, पण त्याची दोन
लहान मुले मात्र कंटाळत – काय तेच ते, असा भाव
त्यांच्या चेहऱ्यांवर असे. नातेवाईकही कंटाळत – तुम्ही
एकदाच सगळेच एकाच वेळी का नाही करून घेत,
असे विचारत. -- इतके एकदम नसतात हो पैसे,
म्हणून असे एकेक करावे लागते, तो म्हणे.
त्याच्या घरी जायचे म्हणजे हा एक वैतागच असे.

शेवटी त्या दहा नातेवाईकांनी एकत्र येऊन त्याला हव्या
असणाऱ्या सर्व सुधारणांचा हिशोब केला आणि तेवढी
सगळी रक्कम सर्वांनी मिळून त्याला बिनव्याजी –
सोयीच्या मुदतीने द्यायची तयारी दर्शवली. तो खुश
झाला, त्याची पत्नीही खुश झाली – मुलांनी
दुर्लक्ष केले. आता थांबू नका, नातेवाईक म्हणाले.

त्याने एक चूक केली. रंगाचे काम झाल्यावर
तडक त्याने पन्नास हजारांचे झुंबरच आणले !
ते लावायला इलेक्ट्रिशियन आणला – तोही एक छोटा कामगार
-- हीही एक चूकच होती ! त्या इलेक्ट्रिशियनच्या हातून लावताना ते झुंबर
खाली पडून फुटले ! तुकडेच झाले त्याचे ! तो इलेक्ट्रिशियन म्हणाला,
काम करताना होऊ शकते अशी तूटफूट – मुद्दाम तर

काही केलेले नाही. ग्राहक न्यायालयात जाऊन तरी काय होणार होते ?
खटला जिंकला तरीही त्या गरिबाकडून भरपाई मिळणे शक्यच नव्हते.

आता नातेवाईक आले की तो हीच रडकथा सांगू लागला.
तरीही मी पैसे फेडेनच असे म्हणू लागला. तो काही फार
श्रीमंत वगैरे नव्हता – बँकेच्या स्टाफ-लोनमुळे
त्याचा बंगला झालेला होता.

शेवटी ते म्हणाले, जाऊ द्या, आम्ही पैसे परत नाही मागत --
तुम्हीही आता ते झुंबराचे तुकडे संभाळत बसू नका --
द्या फेकून.

तरीही त्याला अपराधी वाटे – आपण नीट काळजी
घ्यायला हवी होती, असे वाटे. कुणीही आले की तो
खंत व्यक्त करत राही – त्याची पत्नीही तसाच चेहरा करे --
मुले मात्र कंटाळत – सरळ खेळायला
बाहेर निघून जात ...

त्या दहांतल्या एका हुशार नातेवाईकापुढे एकदा तो
मनातले बोलून गेला – हे असे एकातून एक निघत जाणे आणि त्याच
साखळीत आपण त्रस्तपणे गुंतलेले राहणे, यालाच
लाईफ म्हणायचे की काय ? यावर तो हुशार म्हणाला,
एवढ्यात नकोत असले आध्यात्मिक प्रश्न – मुले
मोठी होऊ द्यात – मग करा विचार ...
यावर तो कन्फ्यूज झाला, त्याच्या पत्नीला ते पटले,
मुलांना ते काही समजलेच नाही – ती नुसतीच वैतागली ...

--- ००० ---

इतकी ग्लानी त्याला कधीच आली नव्हती – बोलणे नाही,
हालचाल नाही – अशी. त्याच्या पत्नीने डॉक्टरांना घरी बोलावले.

तपासून ते म्हणाले, व्हेरी अर्जंट – लगेच ऍडमिट करायला हवे !
त्यांनी इस्पितळात फोन करून, दाराशी स्ट्रेचर तयार ठेवायला सांगितले.
त्याच्या इच्छेविरुद्ध दोघातिघांनी त्याला चालवले – शेजाऱ्याने त्याची
कार काढली होती – आपण तर च्यायला याच्यावर सोसायटीचे पैसे
खाल्ल्याचा आरोप केला होता – आता याच्याच गाडीने जावे लागतेय !
तरीही या त्याच्या सहकार्याला त्याचा चांगुलपणा म्हणायला त्याचे मन
तयार झाले. जाताना सगळे अंधुक दिसत होते – माहितीचे रस्ते, दुकाने, बँका
-- हे शांतीनगर – च्यायला, आपण हे सगळे शेवटचे तर पाहात नाहीय ?
येऊ का आपण परत ?

भराभर तपासण्या झाल्या. अचानक झालेले लो बीपी. (ते अव्यक्त
न्यूमोनियामुळे झाले होते, हे नंतर ठरले !) डायरेक्ट आयसीयूत नेले
-- सलाईन-औषधे सुरू केली. ज्यांना कधी पाहिलेही नव्हते असे दोन
स्पेशालिस्ट – मेडिसीनवाले आणि हार्टवाले – पाहात होते. हार्टवाले
सांगून निघून गेले. इतर डॉक्टर्स, नर्सेस – भरपूर लगबग झाली.

बाहेर खूप लोक – शेजारी, नातेवाईक, मित्र, ओळखीचे, सहकारी
त्याच्या पत्नीला भेटून जात. एकदा लघवी होईपर्यंत काहीच खात्री नव्हती
-- तेच ती डोळ्यांत पाणी येत सगळ्यांना सांगे – ते काळजीत घरी जात.
कधी पत्नी, कधी आई आलटूनपालटून आत आणि बाहेर थांबत.
दोन मुले बारा-चौदा वर्षांची होती. इथे आणली नव्हती. वडील गेले तेव्हा
रक्षाविसर्जनालाही आपण याच गाडीने गेलो होतो, हे त्याला
ग्लानीत आठवले ! तरीही काही महिन्यांनी आपण त्याच्यावर
आरोप केला होता – तरीही त्याने आता, पुन्हा सहकार्य दिले आहे --

तो मधेच विव्दळे, ओरडेही – जोरात हालचालही करी –
इतर पेशंटना त्रास होऊ नये आणि सलाईन लावलेली सुई हलू नये
म्हणून त्याचे हातपाय बेडला बांधलेले होते आणि तोंडाला पट्टी लावलेली होती.
एका सलाईन औषधाने त्याला खूप थंडी वाजू लागली, थरथर होऊ लागली

-- पण इलाज नव्हता – सांगता येई ना ! आपण या औषधांनीच मरणार
असे त्याला वाटू लागले. तोंड बंद होते. या थंडीने नाक चोंदले तर ? श्वास कसा घेणार ?
त्याची धडपड पाहून, तोंडाची पट्टी काढून, काय होतेय ते त्याला विचारले गेले.
मग डॉक्टरांनी सल्ल्याने योग्य ते बदल केले गेले.
पहाटे तीनपर्यंत असे चालले. मग लघवी झाली ! संकट टळले !
तोरणे लावा, गुठ्या उभारा, फटाके उडवा, उटणे लावून अंधोळी करा, नवे कपडे
घाला, अत्तर लावा, पकान्ने खा !!! होय ! इतके महत्त्वाचे आहेच, लघवी होणे !
निसर्गाच्या कृपेमुळे आपल्याला ते कळत नाही !

दोन दिवसांनी आयसीयूतून स्पेशल खोलीत नेले. खूप लोक
भेटायला येत. त्यांतले काही नोकरीमुळे संपर्कात आलेले
खूप मोठे लोक असत. इतर तर खूप येत. आपण बिल देणार असलो तरीही
इतके डॉक्टर्स, नर्सेस, इतर कर्मचारी – इतके सगळे !
आपली लायकी ती काय बोंबलायला ! आणि इतके सगळे ! आपल्यासाठी !
खरे तर आपण केवळ एक नगण्य आहोत – असे त्याला वाटत राहिले –

मग विचार आला – हे विचारही एक प्रकारे आपल्या अहंकाराचा
सन्मान करून घेण्यासाठीच तर येत नसतील ? तसे असल्यास, आपले हे
असे वाटणे ढोंगीपणाचेच असणार आहे --

खरे तर काहीच वाटायला नको आहे ...

--- ००० ---

दोन मोठ्या गाड्यांचा रस्ता आणि दोन्ही बाजूंना आणखी एकेक गाडी
थांबू शकेल अशी जागा -- एका बाजूला दोन गाड्यांची रांग आणि एका बाजूला
एकीमागे एक -- असा रस्ता भरलेला असे – सतत – दिवसपाळीच्या गाड्या
वेगळ्या असत आणि रात्रपाळीच्या वेगळ्या –
दिवसा खाली मस्त कुत्री खाऊनपिऊन झोपलेली असत –
असे मालक सगळे मोठे असतात, त्यांच्या ओळखी असतात,

त्यांच्याकडे गुंड असतात – त्यांना राग आवरत नाही –
जाऊ दे, मरू दे – लोक म्हणत ! एवढ्यातेवढ्याला
चिडत बसलो तर आपलेच बीपी वाढेल, मधुमेह होईल –
झोपतायत बिचारी कुत्री – झोपू देत – म्हणत !

--- ००० ---

खरे तर खरा वाघही इतका मोठा नसतो
माझ्या उंच मजल्याच्या खिडकीच्या काचेतून
समोरच्या बंगल्याच्या गच्चीत मला तो दिसतोय
निरखून पाहिल्यावर समजतेय – खरे तर
ते वाळत घातलेले कपडे आणि चादरी आहेत
तरीही गच्चीत उभा असलेला तो भलाथोरला वाघच
मला अधिक पटतोय ...

निर्णायक का काही घडत नाही ? – हा प्रश्न मी
असंख्य ठिकाणी विचारतो – तसाच इथेही –
अत्यंत जीनियस लोकांच्या मनांच्या मी
संपर्कात आलो – खूप वाचले – आदर वाटला
भीतीही वाटली – हे जाणून घेतल्यास मरण्याची ...

त्या वाघाच्या बंगल्यात राहतात आणखीही काही स्त्री-पुरुष
अनोळखी – त्या वाघाने त्यांना टचही केलेले नाहीय
हे मात्र खरे – तो नरभक्षक मुळीच नसणार ... पाऊस आला
तर तो भिजेल – भिजलेले कोकूरू होईल एक ...

एक मध्यमवयीन स्त्री करते त्या वाघाची निर्मिती आणि त्याचा
विनाशही – ती भीत नाही – ती समाधानी वा रागावलेली वा
सूडभावनेतली वा काळजीत असलेली – अशी नाही दिसत
दिसते फक्त एक सुडौल, बांधेसूद स्त्री – शुद्ध – तरीही

निर्णायक काही घडत नाही ... तीही असू शकते
एक जीनियस – तिच्याही मनाच्या संपर्कात यायला
धडपडतेय माझे मन – पण वाघ आडवा येतोय ...

निर्णायक घडणे म्हणजे – या क्षणी जाणवणारे – कल्पना वा
भ्रम नक्कीच नसून प्रत्यक्ष सत्य आहे -- हे दिसणे ...
का नाही घडत ?

--- ००० ---

तो ना लेखक ना टीकाकार ना अभ्यासक ना विद्वान होता.
तो फक्त एक वाचन-व्यसनी होता. त्याच्या घरात पुस्तकांचा खच असे.
त्याला या बाबतीत विरोध केल्यास तो चवताळून उठे –
त्यामुळे कुणी फारसे बोलत नसे. तो एकलकोंडा आणि काहीसा
माणूसघाणाही होत गेला होता. त्याच्या बायको-मुलांना
वाचनाचा तिरस्कार निर्माण झालेला होता. नोकरीतही तो
धड नसे – कामात फारसा समाधानकारक नसे – तरीही
तिथे कधी कधी त्याच्या हुशारीचा उपयोग होई --
शिवाय, तो उपद्रवी वा भांडखोर नव्हता – अबोल होता
एवढेच. लोक संभाळून घेत. पण नोकरीचा त्याला खूप त्रास वाटे.
शेवटी मोठा मुलगा कमावू लागल्यावर, त्याने नोकरी सोडून द्यावी
असाच कौटुंबिक निर्णय झाला. त्याने पूर्ण वेडे होण्यापेक्षा
हे परवडणार होते. आलेगेले, नातेवाईक यांच्याशीही तो
फारसा बोलत नसे. शक्यतो पुस्तकांनी भरलेल्या त्याच्या
खोलीत बसून राहणेच तो पसंत करी. खोली अंधारी होती –
वाचताना तो दिवा लावे. लोक जरा त्याला टरकूनच असत --
त्याचा चेहरा भरकटल्यासारखा दिसे. खरेच डोके भरकटे.
बऱ्याचदा तो न वाचता बसून असे. एकदा थोरल्याला राहवले नाही
-- “ काय केलेत इतके वाचून ? कथा, कादंबऱ्या, कविता,
तत्त्वज्ञान, इतिहास, मानसशास्त्र – असे काहीबाही वाचत आलात

-- काय वेगळे जगलात आमच्यापेक्षा ? काय अधिक कळले ?
तुम्ही फक्त दर्जेदार तेच वाचता, असे म्हणत आलात – त्यामुळे
काय झाले ? आमचे मन समजा क्षुद्र आहे – तुमचे काय
वेगळे झाले ? आता तर पुस्तकांच्या ढिगांत नुसते
बसून असता तुम्ही ! एवढा खर्च ! पुस्तकांवर केलात !
काय मिळवलेत ? “ – असा त्याने भडिमारच केला !
धाकटा काही बोलला नाही – बायकोला रिलीफ वाटला !
“ तुम्ही आनंदात – समाधानात दिसला असतात
तर वेगळे होते – “ असेही थोरला शेवटी म्हणाला !
“ जागा कमी पडतेय ! समजले मला ! “ तो म्हणाला.
दुसऱ्या दिवशी सगळी पुस्तके रद्दीत दिली !
पण तरीही चेहरा मात्र अधिकाधिक भरकटतच राहिला ...
--- ००० ---

अबकला नेहमी चॅलेंज करणारा त्याचा एक मित्र
निरुद्योगी बसलेला असे -- कधी तंगड्यावर तंगडे टाकून
कधी आरामशीर चहा पीत तर कधी काही गुणगुणत ...
कशासाठी प्रसिद्ध वा अमर होत बसतोस ? आधीच हजारो आहेत,
तो म्हणे. अबक म्हणे अमर होणे वेगळे, त्याची नाही चिंता – प्रसिद्धीमुळे
जिवंत असताना लोक आदराने पाहतात, हवेनको बघतात, ते मला आवडते.
त्यासाठी दर्जेदार, खूप सर्जकच काही करावे लागते, असे काही नाही. चीपही चालते.
तेवढे तर आपल्या संबंधित लोकांत दोन शब्द गोड बोलून, नीट वागूनही होऊ शकते
– तो म्हणे. होय, पण नाव थोडे गाजणे, अनोळखी लोकांनीही आपल्याला ओळखणे
-- याचे थ्रिलही मला आवडते, अबक म्हणे. नुसती आपुलकी वेगळी --
आपले कुटुंबीय, नातेवाईक, मित्र यांना आपण थोडे वेगळे, स्पेशल, मुख्य म्हणजे
जरा मोठेच वाटलो पाहिजे. यासाठी आपल्याला किती कष्ट पडले --
आपण कसे एक वेळ जेवून तासंतास काम केले, झोपेशिवाय
दोन दोन दिवस कसे राहिलो – ते सांगता आले पाहिजे --
असे अबक म्हणे. त्यापेक्षा मस्त जगणे बरे – अमर होण्यात

आपला काहीच फायदा नसतो आणि प्रसिद्धीसाठी
 त्रास खूप घ्यावा लागतो – त्याचा मित्र म्हणे.
 दुसरे लोकही क्षणभर आपल्याला मोठे मानून नंतर आपापल्या व्यापांत
 व्यग्र होतात – तो म्हणे. तसे तर कोणत्याही श्रीमंत माणसाकडे
 लोक तसेच आदरानेच बघतात ! – तो म्हणे.
 कुणाला पैसे मिळवणे जमते, कुणाला प्रसिद्धी, कुणाला दोन्ही – अबक म्हणे.
 सगळेच मेंदू शेवटी मातीतच जातात – कशाला
 एकमेकांच्या मेंदूत आपली चित्रे काढत बसायचा त्रास घ्यायचा ?
 साधे छान जगावे – मी तेच करतो – तो मित्र म्हणे.
 तुझ्यात नसेल ती प्रेरणा – माझ्यात आहे – वेगळे, प्रसिद्ध होणे --
 अबक म्हणे. यावर तो म्हणे, अरे प्रसिद्धी म्हणजे दुसऱ्यांच्या मेंदूत
 साकळणारी काही रसायने – जी न्यूनगंडयुक्त असतात – ज्यांचा
 त्यांच्या तब्येतीवर वाईट परिणाम होतो – तुझ्या सुखाच्या इच्छेसाठी तू
 लोकांचे का नुकसान करतोस ? यावर अबक म्हणे, अरे, लोकांनाही
 आवडतेच ना ते – कुणीतरी मोठे असणे आणि त्यांनी छोटे असणे !
 होय रे होय ! – तो म्हणे – चालू दे – आणि तुझ्या कामातून हे
 आपोआपच घडू शकते – तू वेगळाच असल्यामुळे ! तू काही
 मुद्दाम, जाणूनबुजूनच ते करतोस, असे म्हणता येणार नाही --
 लोकांना न्यूनगंड येत असेल तर तो त्यांचा दोष आहे, तुझा नाही !
 की तुझ्यातलाच न्यूनगंड बनलाय तुझी प्रेरणा ?
 तुझे मोठे असणे तू एंजाय केलेस आणि ते पाहून, त्यामुळे लोकांच्यात
 असूया निर्माण झाली तर मात्र तो तुझाही दोष ठरेल !
 -- हे माझे मान्य कर, तुझे मला मान्य ! – तो म्हणे !
 यावर अबक म्हणे, मान्य, चल – पण माझ्यात कोणताच दोष
 असू नये आणि असल्यास त्याचा कुणालाही त्रास होऊ नये, असे माझे
 तत्त्वज्ञानच नाहीय ना जगण्याचे ! मग कुठे प्रश्न येतोय ? ! --
 ते काहीही असले तरी --
 तू माझा एक आळशी मित्र आहेस, असेच मला वाटते !
 – असे म्हणून अबक पटकन निघून जाई --

--- ००० ---

कुठला कुठे जातो याचे फलक नसलेले खूप भुयारी मार्ग
एकमेकांत गुंतलेले – कोलाहल -- अचानक
दगड-विटा-माती-सिमेंट यांचे ढीग पडून
त्यांत गाडले जातील सगळे -- असे नक्कीच
कचित्तच घडू शकेल -- पण मानसिक शक्यता
तर सतत आहे – नाइलाज – असे जगणे ...

--- ००० ---

पायाभूत जगणारे गोंधळतात
पायाच नसणे कसे असू शकेल ?
आणि समजा
नसणे हेच असणे असले तरी
असण्याला पर्याय नाही
असल्याशिवाय स्वीकार नाही --
स्वीकारही हवा आणि नसणेही
-- असे होऊ शकत नाही
नसणे हेच असणे असले समजा
तरी ...
नसताना खरे तर
स्वीकाराची गरजच नसणार – पण
पायाचा अभाव घाबरतो पायारूप
अवतरत
स्वीकाराच्या अभावाला
स्वीकार हेच
असणे हेच नक्की समजून ...

--- ००० ---

शहरांना शहारे तेव्हा येतात जेव्हा
हारीने हार येतात
हरलेली हुशारी जिंकल्याचे समजून --
ती हरवणारच वाईटाला --
समजतात रहिवासी !
राहून राहून हुरळत राहतात
वाईट टळण्याच्या खात्रीने --
लागून राहते तरीही एक
हळूच हरकामी
हुरहुर !
--- ००० ---

एवढ्याशा टपरीतला कारभार
तिथेच पिंजरे, अंड्यांचे क्रेटस
मोठा लाकडी ठोकळा आणि कोयता
पुसले तरी कुठे कुठे लाल रक्त -
फावल्या वेळात बसण्यापुरते
त्याच्यासाठी एक स्टूल -
दिवसभर हे असे झाले की
संध्याकाळी मालक येऊन
गल्ला घेऊन जाई -

टेंपो आला की जाऊन
एकेका हातात दोनदोन
अशा कोंबड्या घेऊन तो त्या
टपरीतल्या पिंजऱ्यात टाके
जणू भाजीपाला वा काही
निर्जीव सामान - आपण
त्यांना असे उचलणे

असे कोंबणे, यांमुळे त्यांना
दुखत असेल – अजून त्या
जिवंत आहेत – असा विचारही
त्याला शिवत नसे –
पिंजऱ्यात टाकल्यावर
त्याही गुमान राहात –
एकदा मात्र भयानक घडले
गिऱ्हाईक नसताना त्याचे
एका कोंबडीकडे लक्ष गेले
बापरे ! अडकलीच तिथे नजर !
दोघांच्याही नजरेत एकच भाव !
तो जणू संमोहित झाला – कोंबडी
खूप मोठी होत बाहेर आली
त्यालाच तिने पिंजऱ्यात कोंबले
बाप रे ! म्हणजे आता आपलाच
नंबर की काय ? – तो भयभीत झाला
गिऱ्हाईक येताच तिने त्याला
गचांडी धरून बाहेर काढले
ठोकळ्यावर ठेवले
कोयता उचलला –

खरे तर त्यानेच तिला
ठोकळ्यावर घेतले होते
तिला जास्त वेळ जिवंत ठेवण्यात
अर्थच नव्हता – ती त्याचीच
लायकी काढत होती –
त्याच्या मनाला तिचे मन
भिडवत होती ! च्यायला !
-- विचार झटकून त्याने

कोयता उचलला --

--- ००० ---

तो भुयारी रस्ता आम्ही बांधलाय
चुकीचा आहे – अपघात होऊ शकतात
त्यावरचा रस्ता नका वापरू – घरात त्याने
सर्वांना सांगितले होते – तेही ऐकत
तो रस्ता टाळत – पण गावात इतरत्र
कुठे कुठे असे आहे—अपघातप्रवण
ते त्यांना कुणी सांगितले नव्हते --
व्हायचे तेच झाले ! पण दुसरीकडे !
त्याच्यामुळे नाही झाले –

--- ००० ---

आपण समजून-उमजून नुकसान करून घेतो आहोत – हे त्याला
हल्ली जाणवे -- आताच असे का होतेय, असा प्रश्नही पडे –
वय होत चालल्यामुळे ?
आयुष्य नीट उपयोगात आणण्याबाबत तो जागरूक असे
कर्माई व्हावी, स्किल वाढावे, प्रसिद्धी व्हावी – तसेच मौजमजा
निसर्गसान्निध्य, देवदर्शन आणि हवेसे-पुरेसे अनैतिकही
मिळत राहावे याबाबत तो दक्ष असे – सर्व साधत राही –
बदलत्या फॅशन्सचे कपडे वापरे – वाहने, मोबाईल्स वापरे
त्याचे सगळेच अद्ययावत, भारी असे – यासाठी, बऱ्यापैकी कष्ट पडत
त्यांना तो उपयुक्त जगणेच माने – तेही एंजॉय करी – वाकबगार राही –
ऑफिसातलेच सामान वापरून तिथली खूप कामे करावीत
समृद्धी वाढवून द्यावी आणि त्याचा पगार मिळावा
तसेच त्याला जगाचे वाटे – इथलेच सामान, माणसे वापरून
सुखासमाधानाचा पगार ! – असे वाटे ! प्रत्यक्ष पगाराचा
समाधान मिळवायला उपयोग होई पण या सुखासमाधानाचा

कशासाठी उपयोग होईल ? – असा एक विचित्र प्रश्न त्याला पडे
पगार घरी आणता येई – हे कुठे नेणार – असा तो फावल्या वेळात
विचार करे – इथेच कमवा, इथेच खा – असे तो म्हणे !
जास्त खोलात न जाता शक्य तितके मजेत जगावे
हेच त्याचे तत्त्व होते
त्याचे पालन करणे हेच तो उपयुक्त जगणे समजे !
(बाह्य घटना त्याला मध्येच विचलित करत, ते वेगळे)
वाढत चाललेल्या वयामुळे वा काही बाह्य घटनांमुळे या तत्त्वाचरणातच
कुठेतरी खोट येत असावी आणि म्हणूनच
उपयुक्ततेचे प्रश्न पडत असावेत – हे लक्षात येऊन
हल्ली तो व्यथित होई – असे व्यथित होणे, हीही त्याला
तत्त्वच्युती वाटत राही ...
--- ००० ---

तुम्हाला सणांचे खूप कौतुक वाटणे
मला ते मुळीच न वाटणे
यांत फारसा फरक नाही
-- वाटणेच सगळे

आपल्या संख्येत मात्र प्रचंड
तफावत – तुम्ही असंख्य
मी नगण्य – त्यामुळेच मीही
तुमच्याबरोबर कौतुकमग्न

माझ्यामुळे उलट
उत्साह वाढेल तुमचा
तुमचा जरा कमीच वाटल्याने
तुम्हीच उलट खट्टू व्हाल

सगळ्या धर्मांच्या
सगळ्या सणांत
मी धूमधडाक्यात
असतो सर्वांबरोबर

त्यामुळे सर्वांनाच
मी त्यांचा वाटतो
ते मला अत्तर लावतात
हसतात, शुभेच्छा देतात

हळूहळू माझे हे सगळे
खरेच होत जातेय -- मलाही
नकळत मी सगळे सण
साजरे करत राहतोय ...

--- ००० ---

“ घड्याळाकडे नका बघू
कामे होणे महत्त्वाचे
प्रगती व्हायला हवी ”

माणसाचे शरीर
एका ठिकाणी तासंतास
बसण्यासाठी घडलेलेच नाहीय

तुम्ही ऍबनॉर्मल जगताय
तिथे आहे तुमच्या
भरभराटीचा स्रोत

इतके रोग, औषधे

प्रदूषण, रोग
मने सदोदित व्यग्र

लाखो पुस्तके आता
आपोआप जातील
तुमच्या मेंदूत

तो परस्पर करत
राहील कामे
मधेच चैनही करेल

तुम्ही आळशी आहात
बाजूला व्हा
मेंदूला जगू द्या ...
--- ००० ---

विश्व अकेंद्र
माणूस सकेंद्र

झाडे, पाणी, ढग
उन्मुक्त

माणसे अराजकी
विश्व अखंत

माणसे नष्ट
पुरावे अदखल...
--- ००० ---

मला आवडलेल्या एका इटालियन कवितेचा अनुवाद –
प्रतिबिंब

-- इटालियन कवी –अलेस्सिओ झानेली.

आपण सगळे इतर सगळे आहोत

आपल्यापैकी प्रत्येकजण

आपण जे काही आहोत वा जगण्यात

जिथे पोचतो

तेही इतर सगळ्यांमुळेच घडते

प्रत्येकजण – एकेकटा -- कुणीच नाहीय.

आपण इतर प्रत्येकाचे

यश आणि अपयश आहोत

आपण इतर प्रत्येकाचे

सुख आणि दुःख आहोत

आपल्याव्यतिरिक्त

इतर प्रत्येकाच्याही जगण्याचा

आपण परिणाम आहोत

आपल्या प्रत्येकात

इतर सगळेही प्रतिबिंबित आहेत

आपण प्रत्येकजण

इतर सर्वांची बेरीज आहोत.

निरपवादपणे
आपण प्रत्येकजण.

दुसऱ्या कुणाचीच
आपल्याला साक्ष नसेल
तर आपण कुणीच नसू

आणि काहीच नसू
--- ००० ---

माझ्यासाठी या शहरात
आता फारसे काही नाहीय
नकोसेच आहे सगळे

इथले लोक तरी
का घेतील माझी दखल
त्यांची सर्व इंटरेस्ट नाकारणाऱ्या

मला माहीत असले तरी
त्यांना माहीतही नाही
की हे असे आहे

त्यांच्या अज्ञानात
माझ्याबद्दलच्या
मी जगत राहीन

मृत्यूनंतरही माझ्या
काहीच फरक नसेल
ते अज्ञान अमर राहिल

--- ००० ---

माझी काल्पनिक प्रेयसीच
माझी सत्य प्रेयसी असते
याचे श्रेय अर्थात माझ्या
कल्पनाशक्तीला जाते

माझी ती शक्ती मला
सहज उखडून फेकते
माझा मागमूस न राहता
फक्त प्रेयसीच उरते

प्रेयसीचे कोणतेच रंग
मला दिसत नाहीत
तिचा आवाजही मला
होत नाही माहीत

त्याहूनही खरे तर
अमर्याद अधिक घडते
तीच फक्त उरल्याने
तीच सुखतीव्र होते

माझ्या मर्यादेतच ती
तिची अथांगता देते
नकळतच मला
सारेच कळून जाते

अट एकच असते
आठवायचे नाही

वाटल्यास पुन्हाही
सत्याला हरकत नाही

--- ००० ---

राणी

-- पाब्लो नेरुदा.

मी तुला म्हणतो राणी
तुझ्याहून उंच नाहीत ? आहेत उंच.
तुझ्याहून शुद्ध नाहीत ? आहेत शुद्ध.
तुझ्याहून मोहकही आहेत -- मोहक.

पण राणी तूच आहेस.

तू रस्त्यांवरून जातेस तेव्हा
तुला कुणी ओळखत नाही.
कुणाचेही लक्ष नाही जात
तुझ्या स्फटिक मुकुटाकडे,
कुणीही नाही पाहत
तुझ्या लाल सोनेरी गालिच्याकडे
ज्यावरून तुझी पावले पडतात
तू जाताना.
तो अस्तित्वहीन गालिचा.

आणि जेव्हा तू प्रकटतेस
तेव्हा सर्व नद्या ध्वनित होतात

माझ्या शरीरात,
निनादत घंटा आकाश हलवतात आणि
एक स्तोत्र व्यापून टाकते पूर्ण जग.

फक्त तू आणि मी,
फक्त तू आणि मीच, प्रिये,
ते लक्षपूर्वक ऐकतो.

--- ००० ---

कुणीच मूलतः स्थिर अमुक असे नसते
कुणीच कुणाला जाणू शकत नाही
तरीही एकमेकांना स्थिर अमुक समजूनच
चालते सगळे जण जाणून --
क्षकडून काही व्यक्ती स्थिर मानल्या जातात
त्यांनाही नकळत – क्षला तरी कुठे स्थिरता असते ?
खूप वनचर आभासात संघर्ष करत, जखमी होत
भिरभिरत राहतात जंगलात अनभिज्ञ

स्वामित्वे मानली जातात, मोडली जातात
कधी स्वीकृत, कधी अस्वीकृत --
आपली मानलेली व्यक्ती
मुद्दाम, नाइलाजाने वा नकळत
दुसऱ्याची झाल्याने
दुखावले जाणे घडत राहते -- अनेकदा
सगळे दडवले जात वा कधी
अतिदुःखाच्या अनावरतेने व्यक्त होत

कुणाचे पाय तुटतात, कुणाचे कान
कुणाचे रक्त पडते, कुणाचे कलेवर --

एकमेकांना भरभरून सुख देऊ शकणाऱ्या
सर्व व्यक्ती अशा ना तशा कष्टी दिसतात
-- मध्येच कधी भावबंधी, अत्यानंदी --

स्थिरतेचा आभास फोफावत राहतो ...

--- ००० ---

खोल काही जाणवतच नाही
तर बोलणार काय आणि पोचणार काय
वुई आर नॉट इंटरस्टेड – आता
चंद्रतारे रोमॅंटिक नाहीत – इतर सर्व
वस्तूपैकीच आहेत – गेला तो तुमचा काळ
खोल तीव्र भावनांत तासंतास आणि दीर्घकाळ
डुंबत बसण्याचा – सो बोअरिंग ! यू सी !
साद, प्रतिसाद हे शब्दही आम्हाला जुने वाटतात
प्रेम इज ओके – पण नेसेसरिली ते खूप
टिकायला हवे, असे काही नाही – लाईफ हे
घटनांनी भरगच्च असायला हवे – स्पीड हाच
मूलमंत्र हवा ! मंत्रा इज गुड ! वुई वाँट
सम ट्रेडिशन आल्सो ! मन म्हणजे एक ऍक्शन
पिक्कर हवा ! भराभर सुखदुःखे, भराभर प्रेम
एकदोन मुले, त्यांचे प्रवेश, सुखसोयी, दर्जा
यांत तडजोड न करता ! फर्गेट युअर मेलडी !
नो टाईम ! अँबिशन, कृती, पॉझिटिव्ह थिंकिंग
योग्य तेवढे टेन्शन आणि थोडा कंट्रोल ! बास !
विकत घेता आले पाहिजे – स्वास्थ्यच काय --
एनिथिंग फॉर दॅट मॅटर ! मजा करा ना !
जगात हवे तिथे जा ! पण इंडिया इज ग्रेट !
माईड, बॉडी थोडे ड्युरेबल असले की बास

जुने तर होतच जाणार वापरून वापरून !
हेच सेम सगळे माझ्या ऐवजी दुसऱ्या कुणाच्या
मनातून घडत गेले तरी चालेल ! हो सकता है !
जादा सोचनेका नै ! पॉलिटिक्स सुधारावे आणि
पॉव्हर्टी-इनेक्लिटी जावी – बास ! चला ! मी जरा
सीरियस झालो का ? बोअर केले का ?
चलतो आता ! जरा घाईत आहे !

--- ००० ---

मी एक
एक साधी नोकरी करत आलेला
एक साधा माणूस होतो
काहीच नसलेला – नगण्य !
जगण्याच्या ओघात
मी एका स्त्रीवर प्रेम केले –
त्या स्त्रीला मी
आकाशाइतका उत्तुंग
अनुभवाला आलो --
तो मीच होतो ?
की तिचे तिने वेगळेच
काही घडवले होते ?
माझ्या निमित्ताने तिने
तिच्या अमर्याद कुवतीचा
प्रियकर निर्माण केला होता !
मला ती तशी देत होती
वागणूक ! तिचा भ्रम
मोडूच नये, असेच मी ठरवले
प्रेमामुळे ! पण आता
तिला खरे वाटणारे

ते असणे आले !
यावर एक लक्षात आले --
प्रेमामुळे मी तिच्याशी
एकात्मच तर झालो होतो !
त्यामुळे ' तिचा मी ' मला
खरा मानणे सहज शक्य झाले !
मला तिच्या मनात
जी एवढा अमर्याद अवकाश
देत होती – तिची माझ्याही
मनाने मनात कल्पना केली --
तीही तशीच उत्कट उत्तुंग झाली !
तिने जसे मला तसेच मी तिला
ते सांगितले ! तिला ते खरे
वाटले असेल ना ? तीही स्वतःला
नगण्यच तर समजत नसेल ?
-- तिने ते सहज
समजून घेतलेले दिसले !
माझ्यासाठी निर्माण झालेल्या
अवकाशासह होतीच ती
तितकी अमर्याद – ती म्हणाली !
म्हणजे प्रेमामुळे दोघेही
अनपेक्षितपणे अमर्याद झालो होतो !
म्हणजे जिवंतपणे विलीन असणे !
आधीचे नगण्य आणि हे
स्वतःचे नसणे
यांत जमीन-अस्मानाचा फरक होता –
खरे काय होते ?
' मर्यादित खरे ' खरे की ' अमर्याद
खरे ' खरे ?

आकर्षण – आसक्तीतून
सुरू झालेले हे प्रकरण
तिच्यामाझ्या इच्छेबाहेर
तावाहीन
अमर्याद झाले !
तिच्या चेहऱ्यावरच्या
समाधानाने माझाही चेहरा
समाधानी झाला !
--- ००० ---

पान न पान उधाणलेले
असते तेव्हा
खोडावरची कळशी
हिंदकळत असते
चालीबरोबर

मागे वळून पाहणे
नसले तरी समजतात
मागे मागे उडत येणारे
नजरांचे पक्षी
फडफडते

मन असते शुद्ध जणू
आपल्याच नादात
इतर मनांची जणू
शुद्धच नसलेले
हरेक पाऊल

जणू कुणाचेच कुणाकडे

लक्षच नाहीय
असे विश्व
साधे असून
तीव्रही

एका घटनेचे
वैश्विक असणे --
मने गच्च
पण जणू पूर्ण
शुद्ध असणे ...
--- ००० ---

“ झाडे, फुले, पाने, पक्षी वगळा
नदी, समुद्र, आकाश वगळा
चांदण्या, चंद्र-सूर्य, नक्षत्रे वगळा --
आता घ्या संगणक, मोबाईल, व्हाटस-अप
मॉल, मल्टिप्लेक्स, रेलचेल हॉटेल्स
कपडे, पफर्यूम्स, कॉर्पोरेशन्स ...
तेच तेच किती लिहिणार ?
आजचे काही नवे लिहा !
लिव्ह-इन, ब्रेक-अप वर लिहा ! ”

“ मानवी भावभावना
क्रियाप्रतिक्रिया, सुखदुःखे
हाव, छळ, डावपेच
वाट लावणे, नष्ट करणे
खिन्न राहणे, व्यसनी होणे
-- हे सगळे चालेल ना ?
हेही जुनेच तर आहे ! ”

“ पण तेच सगळे नवीन
आजच्या माहोलात लिहा
म्हणजे ते नवे होईल !
करणार काय दुसरे ? ”

“ आजचा माहोल खूप फास्ट
बदलतोय – सापडणारच नाही तो --
कोणताही माहोल नाहीच सापडू शकत
स्थिर राहू पाहणाऱ्या मनाला !
-- या प्रश्नाचे काय करावे ? --
असे का होते ? यावर लिहितो ! ”

“ हां – हे चालेल ! हे तर
नवेच नवे होईल ! ”

--- ००० ---

मनच झाले तंग
तसेच खुलेही
तुझ्याकडे पाहून

तुझे पंख
तू विस्तारलेस
माझ्या डोळ्यांवर

आता माझे लक्ष
तुझ्या लाल
चोचीकडे होते

तुझ्या विस्तीर्ण पापण्यांनी
माझ्या या आगळिकीला
तू फटकारलेस

की आव्हानलेस ? – तू
माझ्याकडे पाहणे
टाळत का होतीस ? ...

... असे काही ना काही
घडताना मी मधेच
पंख सैल सोडले --

-- त्याच क्षणी ताणहीन
तुझ्या दृष्टिक्षेपात
मी सामावून गेलो ...
--- ००० ---

अस्वस्थतेचा पाया असतो
समोर नसलेला क्षण
जो गिळंकृत करतो
समोरचा क्षण

भीती जगते कल्पनेवर
जी अडवते मार्ग
अस्तित्वाच्या असणाऱ्या
जगण्याचा

सूडभावना नेते
जाळत भूतकाळात

करत शीतलता
आज दुरापास्त

सुखाची आठवण
पुनरावृत्त होत
करत राहते शक्तिनाश
प्रत्ययहीन

व्यक्तीं ऐवजी
दिसतात फक्त
त्यांच्या प्रतिमा
मनातल्या

आहे का काही शक्य
जे असू शकेल
प्रत्यक्ष जगण्यात
हा क्षण ?

--- ००० ---

अंधार खंडित असतो
हे तेव्हाच समजते जेव्हा
आतल्या आत टकरा होऊन
भळभळते काळे रक्त
अदृश्य ...
हाच नेईल तरून
हा विश्वास डळमळतो ...
जगताना त्याला
अजिबात धक्का लागू नये
असे तर होऊ शकत नाही ...

त्याचीच रूपे असतात सुहृद
मित्र, नातेवाईक अन शत्रूही ...
न दिसण्याची सवय अटळ
अंतिम बनलेली असते ...
तत्त्वज्ञानाचे प्राध्यापक
मोठमोठी पुस्तके काखोटीत
घेऊन सत्य शिकवत राहतात ...
त्यांच्याबरोबर विद्यार्थीही
प्राशन करतात मादक अंधार ...
सर्वांचे चेहरे जखमा झालेले
कवट्या फुटलेल्या, हात तुटलेले
बोटे झिजलेली, पण अदृश्य ...
खंडाने पूर्ण अंधार टाकावा कसा
हाच प्रश्न ... भेडसावत राहतो ...
--- ००० ---

एखाद्या कावळ्याचा आवाज
पानांची सळसळ, झाडाची सावली
दूरवर ऊन ...
ही शांतता इथे आहे असेही नाही
नाही असेही नाही ...
मनाची एक अवस्था नुसती ...
स्थिर ...
--- ००० ---

कधी काळी काही घडले होते
कुणीच काही बोलले नव्हते
कावळ्याची कृती बेदखल
गेली होती

“

तरीही अजून त्याचा
आवाज नॉर्मल होत नव्हता ...

--- ००० ---

कृतीशिवाय मिळणे अशक्य होते “
कृतीत धोका होताच
कृतीहीन जगणेही
कृतीच ठरणार होते ...

पुढचा क्षण
माहीत नसणे ...

--- ००० ---

एका निर्णयात किती “
प्रभाव, गुंते असतात
ते पाहिलेत ना --
त्यातूनच जगणे --
ते उत्तर नव्हे --
एक पर्याय फक्त ...

--- ००० ---

स्वतःच्या वैशिष्ट्यांविरुद्ध तो
एका रोमॅंटिक स्त्रीच्या प्रेमात पडला
तेव्हा त्याला कळले की त्याची
पत्नी काहीही म्हणत असली तरी तो
दुराग्रही, हट्टाग्रही वा सारखे स्वतःचेच
चालवणारा नव्हता – स्वतःला बदलत
त्याला रोमॅंटिकपणाही आवडत होता –
किंबहुना त्याचे प्रेमाने ओतप्रोत असणे

हे रोमॅटिक असणेच तर होते --
त्या प्रेमपरिप्लुत खीला तर तो
समानधर्माच वाटला तीव्र – तरीही
तीच एकदा त्याला म्हणाली –
“ रोमॅटिक नको होऊस इतका !
मी तशी असले तरी !
सवय बरीच गेलीय माझी नवऱ्यामुळे ! “
--- ००० ---

ऐहिक जगालाही मर्यादा नाही
एखाद्या छोट्या वस्तूचेही
पूर्ण वर्णन अशक्य !
मन मर्यादित म्हटले तरी
विचाराच्या आवाक्यात
मावत नाही !
विचार तरी सापडेल का
विचाराला ?

हजार प्रकारचे
अपूर्णत्व
हे पूर्ण जग ...
--- ००० ---

बारीकसारीक चुका माफच करतात मित्र
माफ केल्याचेही विसरत – मला तर ते दुप्पट
महत्त्वाचे ठरते – मैत्री तुटणार तर नाही, ही माझी भीती
घालवून वर ते नुसते नॉर्मल राहतात – याने माझ्या मनातले
प्रेम वाढते – कशामुळे काय हे त्यांना न कळताही
आमची मैत्री अधिकच दृढ होते – त्यामुळे मित्र अधिकच

क्षमाशील होतात – वर, मला त्याचे ओझे वाटू नये
 याची काळजीही घेतात –
 अडचणी, त्रास सोसूनही
 ते माझी काही कामे करतात – मी म्हणतो –
 अशाच प्रकारे मी किती करेन तुमची कामे
 असे मी स्वतःला विचारतो तेव्हा शरमतो !
 -- यानेही मैत्री घट्ट होते – ते म्हणतात –
 कामाच्या बदल्यात काम, असेच असायची काय गरज –
 तू प्रामाणिकही किती आहेस ! तू बुद्धिमानही किती आहेस !
 आताही माझ्यात फार काही फरक पडला आहे
 असे नाही पण मला माझ्या चुकाही चुका
 वाटूच नयेत, असे सगळे समजुतदारपण आहे --
 आम्ही एकत्र असतो, एकमेकांची
 दुःखे हलकी करतो, सुखे सेलिब्रेट करतो
 जेवतो, खातो, खेळतो आणि शत्रूंना नमवतोहो
 एकत्र – व्यसनेही एकत्रच करतो -- भेटतोच एकदा तरी
 दिवसातून – भेटी न झाल्यास
 आम्ही अस्वस्थ होतो --
 -- मैत्रीने मैत्री वाढते – हे आहेच ! पण याचबरोबर --
 हे अवलंबित्वाचे व्यसनही आहे – आपल्यात कमकुवतपणा
 वाढवणारे आहे -- हेही जाणवून अलिकडे – आतूनच या मैत्रीशीच
 समजुतदार शत्रुत्वच सुरू झाले आहे ! --

--- ००० ---

असा आला एक क्षण जेव्हा दिसले
 खूप क्षीण झाली आपली बाजू
 आपण नक्कीच वाईट ठरलो
 तरीही – तसे नसून उलट
 आपण हवेच आहोत तिथे
 असेही दिसू लागले वा

वाटू लागले – असेही आले
काही क्षण – पण आता नकोच ते
असे म्हणून आपण निघून गेलो
सौम्यपणे सांगून की आपल्या मनात
काहीच किल्मिष नाहीय – पुन्हा कधीही
हे काहीच न घडल्यासारखे
होऊ शकते – यानंतर मात्र
अवघड झाले – निघून तर गेलो
आपण असे आणि समोरच्या बाजूला
यू-टर्न अवघड झाला ! करावे काय ?
इतक्या थोडक्या काळात जर
इतके उलटपालटे घडते
आपले अंदाज चुकवणारे
तर – सगळे आपणच घडवायचेय
हे तरी कितपत खरे असेल ?
दोन्ही बाजूंना घडतील काही
मानसिक हालचाली – आपापल्या
अंदाजांनी – आणि न जाणो
पुन्हा येईल जुळून सगळे -- जणू हे
काहीच न घडल्यासारखे – पण नक्कीच
अधिकच सलगीचे – म्हणजे हा एक
सुप्त वरच होता जणू – असे होईल ...
--- ००० ---

आनंदाच्या वेळीही काही ना काही
पोळत असण्याच्या जगातून दोन्ही पाय
उचलून तरंगत जगता येते – ‘ सतत ’
या शब्दाला अर्थ न राहता – पण येते –
तेव्हा पाया नसतो – आपली पूर्ण रचना

आपोआप नीट जुळत नॉर्मल झालेली असते
काही घडण्याची भीती वा काळजी वा आशा
काही घडल्याचा पश्चात्ताप वा समाधान
हे काहीच नसते – हलके असते सर्व
उत्फुल्ल असते – ते कुणाला, हे नसते
सांगता येणारे – आपण असण्याचा रोग
समजल्यामुळे आता आपले जगणे
छान निरर्थक झालेले असते –
काहीच नसण्याचा माहोल
रोमांचित करतो सर्व कण
आकाश वाहते चौफेर
-- मनाचा अर्थच बदलतो --
आता ते नियंत्रण केंद्र नाही राहात --
जगाला आकाशात विलीन करून
स्वस्थ झालेले ...

यावरही नियंत्रण आणण्याचे जुने
मनाचे तेच प्रयत्न
पुन्हा सुरू होईपर्यंत ...

प्रयत्न आणि न-प्रयत्न
-- दोन्ही वेगवेगळे
अर्थहीन --
--- ००० ---

त्या नव्या इमारतीमुळे आपला व्ह्यू गेला
असे या इमारतीतल्या रहिवाश्यांना वाटे
-- नव्या इमारतीतले खुश असत
त्यांचा व्ह्यू अबाधित असल्याने –

त्यांच्या एकमेकांशी ओळखीही झाल्या होत्या
 ते बोलत, हास्यविनोद करत, प्रसंगी एकमेकांना
 मदतही करत – या रहिवाश्यांचा त्या रहिवाश्यांवर
 राग थोडाच होता ? मुद्दाम थोडेच कुणी काही
 केले होते ? ते नसते आले तिथे तरी दुसरे कुणी
 आलेच असते ना ! जणू फक्त
 या इमारतीचा त्या इमारतीवरच
 होता राग – पण मने इथल्या
 रहिवाश्यांचीच तर वापरली जात होती
 त्या नाराजीसाठी आणि खुश राहणारीही
 तिथल्यांची मनेच तर होती !
 इथे फ्लॅट घेताना खरे तर हा व्ह्यू
 पाहूनच आपण खुश झालो होतो
 चार पैसे जास्त गेले तरी चालतील – ती या
 व्ह्यूची किंमत समजू – असे आपण
 म्हणालो होतो, ते इथल्यांना आठवे
 म्हणजे नकळत तिथल्यांनी आपले
 आर्थिक नुकसानही केलेले आहे, हे जाणवे !
 निसर्ग काय करणार ? तो त्या
 नव्या इमारतीला जास्त प्रकाश आणि हवा
 देत राही – या गोष्टींच्या किंमतीचा तर
 हिशोबच नव्हता केला आपण
 असे इथल्यांना वाटे ...
 अलिकडे मात्र
 नव्या इमारतीचे काही मजले नियमबाह्य
 असल्याची कुणकुण येत होती खरी ...
 नवे भीतीत आणि इथले आशेत असत – तरीही
 जाऊ दे, व्हावे ते काम नियमित –
 अगदी पाडण्यापर्यंत नको यायला –

असेही इथल्यांच्या मनांत येत असे ...

--- ००० ---

हे झाल्यावर ते करू आणि
ते झाल्यावर मग शेवटची स्टेप घेऊ
तोवर यांना इथले आवरून घेऊ दे आणि
त्यांना तिकडच्या कामांना पाठवू –
कालचे सगळे अर्धवट झाले --
सॉरी, आता नाही असे होऊ देणार –
तीन वर्षांत हे पूर्ण करून
मग पुढचे पाहता येईल --
तसे म्हटले तर ही नुसती सुरुवात आहे
एका अत्युच्च शिखरावर
पोचता यायला हवे –
असंख्य अडथळ्यांतून पुढे
प्रगती करत गेलेले
थोडे का आहेत ?
गेली काही वर्षे नाही जमले
न जमो – हार मानायची नाही –
आज मात्र थकवा आलाय जरा
एक दोन पेग जरा जास्तच लागतील
रात्री – एकत्र बसल्यावर विसरायलाच होते
तरीही पाहणाऱ्यांच्या लक्षात असते
तिथून इथे पोचलेला आणि आणखी पुढे
चाललेला तो हाच !
कष्टाने आदर मिळतोच ! जरी थकवाही !
एक हवेय तर दुसरे चालेल ना !

--- ००० ---

‘ वाहन दुरुस्ती पथका ’ तले चारजण
किंग असल्यासारखे
जात असतात त्यांच्या सुसज्ज वाहनातून --
त्यांना माहीत असते
ते एक संकट निवारणार आहेत – अनेकांना
सुटकेचा निःश्वास देणार आहेत –
पगार इतरांपेक्षा तुलनेने कमी असला तरीही –

तसेच एका टँकरच्या केबिनला लागते आग --
परिणामतः वाहतूक थांबल्याने
हायवेवर हजारो गाड्या अडकतात –
प्रत्येक माणसाचे वेगवेगळे आयुष्य रखडते
काही लाख ठिकाणी त्याचे परिणाम होतात –
अग्निशामक दल आणि क्रेन्स दल
तसेच किंग असतात – पगार पुरेसा असो नसो –

त्यांना अभिमान असतो – त्यांच्या कामाचा --
त्यांचे बॉस त्यांचा खास उल्लेख करतात याचा !
ते घरीही आपापल्या बायकांना त्यांच्या कामाची
उदात्तता सांगतात – त्याही फुलतात –

ट्रॅफिक जॅम कसा सोडवला ते
ट्रॅफिक पोलीस सांगतात आपापल्या पत्नींना –
त्याही खुश होतात –
झालेल्या उशिरावर मार्ग कसे काढले ते
प्रवासी सांगतात आपापल्या पत्नींना –
त्याही फुलतात –
एखाद्याची वाट पाहणे अशक्य होऊन
कुणी प्राण सोडते किंवा आपल्या मुलाच्या

वाढदिवसाला तो जागा असताना पोचणे
जमले नाही – तरीही सर्व संबंधित लोक
वडिलांच्या भावनांचा आदर करतात –
संकटांमुळे वाईट खूप घडत असले
तरीही चांगलेही घडत असतेच –

घटनांचेच तर असणार ना आयुष्य !

--- ००० ---

कावळा काळा पडला होता
अपराधी भाव आणि भय यांनी --
तो मनात मूक निर्ढावत राही –
मधेच त्याला शाळेचे दिवस आठवत
नंतरचे गरिबीतून वर येण्याचेही –
त्या काळात त्याचा आवाज ठीक होता
नॉर्मल म्हणून तो दुर्लक्षिला जाई –
जरा स्थिरता आल्यावर कधीतरी
दबवलेले फोड तरारून आले -- फुटले
आवाज फाटला, रंग काळा झाला
आतल्या आत –
हे फारच थोड्यांना जाणवलेले असले
तरी तो स्वतः नीट जाणून होता –
हून हून काय होईल – कावळा म्हणून
मरावे लागेल ! – असे तो मनात म्हणे --
या व्यक्तिमत्वातून सुटका तर शक्यच नाही –
अपेक्षाही नको --
सापडल्यास व्हायचे ते होणारच –
-- यासह अनामिक भयही वाटे ...

शिक्षा भलत्याच निर्दोषांना
तर होणार नाही ... ?

--- ००० ---

त्या शब्दाऐवजी अर्थ
तोच सूचित होईल असे
इतरच दहा शब्द वापरले
ज्यांमुळे त्या शब्दाचा अर्थ
दसपट तीव्र झाला
दोन्ही वाजूंनी
आक्षेपार्ह काहीच न घडता
मने तीव्र
प्रेममय झाली
आणि
त्या शब्दाच्या अर्थाचीच
घटना घडली
पॅशनेट !

--- ००० ---

मनात असते
त्याचे तरंग
कसे पोचत राहतात
कळत नाही

तेच तरंग
प्रतिसादत येतात
तेव्हा होते
जगच तरंगमय

तीव्र झालेले तरंग
होतात पक्षी –
उडतात स्वैर
दोन्ही मनांत ...
--- ००० ---

आजारपण, शरीरव्यंग, वाढते वय
अज्ञान, अपयश, कमकुवत
यांचे उल्लेख करत माणसे
विद्ध करत राहतात एकमेकांना
-- आताचे ' मोठे ' गेल्यावर
यावा स्वतःचाच काळ या भावनेतून --
उकरत राहतात स्वतःच्याच मनाची
रक्तमाती – हिंसकपणे –
तुझे काम नाही हे – बाजूला हो
-- हा मंत्र सगळेच ऐकवतात
एकमेकांना अधिकच हतबल करण्यासाठी
-- असलेच हे सर्व ओलांडून जे जगले
त्या ' मोठ्यां ' ची उदाहरणे फेकतात
तोंडांवर एकमेकांच्या एकमेकांवर
क्षुद्रपणा लादण्यासाठी --

चिंतत -- आपल्यातलेच कुणी आता
या चक्राबाहेर जाऊन आपली स्वतःची
कमकुवत अधोरेखित नको व्हायला --

हे नामोहरमीकरण आणि हरामीकरण
ओलांडून जाणारेच

झाले ' मोठे ' ! – हे ओळखून --

आपल्यातलेच कुणी व्हावे ' मोठे '
या सदहेतूनेच तर ही आवश्यक
आव्हाने उभी करत राहतात
सगळे – एकमेकांसाठी --

--- ००० ---

आरशामधून पलीकडचे
दिसू लागताच
भूतकाळ नष्ट झाला
पाठीलाही फुटले डोळे
काळ एकवटणारे

निमित्त असे घडले
सूर्यप्रकाशावर आलेले ढग
मनातल्या संघर्षाने उडाले

आधी वाटायचे कशाला संघर्ष
-- आता दिसतेय
नष्ट होऊनच आधीचा क्षण
घडणार खुला आरसा --

वेळच अशी आली की
पणाला लावावेच लागले
अनुभवांचे सगळे खजिने
होईल ते होईल
असे म्हणत. सूर्यासमोर.

--- ००० ---

गेली काही वर्षे मी या गावात होतो.
आता मी इथे परत येणार नाही.
आठवणी काढण्याचा माझा स्वभाव नाही.
काय होईल आता माझ्या मनातल्या या गावाचे ?
गंजून, झिजून ते हळूहळू नष्ट होईल ?
मला नकळत ? की मृत पडून राहिल ? की ते
कधीतरी स्वप्नातली सावली होईल माझीच ? क्षीण ?
--- ००० ---

कधी समोरच्या क्षणाचा पूर्ण क्लोजप
कधी संपण्यापूर्वीचा बिंदू
कधी नुसतीच एक मानसिक वस्तुस्थिती
कधी घडली न घडलेली घटना
स्वप्नाचे सत्य सांगणारी तिरीप
खऱ्याचे खोटेपण दाखवणारा झोत
हे सांगताना दुसरेच काही सांगणारी
प्रतिमांतून झिरपणारी
कधी रुक्ष कधी काहीशी ओली
कधी मदमस्त कधी नाजूक तार छेडणारी
भावनेला बाहेरून पाहणारी
विचाराचे बोट सोडणारी
कोण काय म्हणेल याची चिंता नसलेली
भूतकाळाचे अंजन वर्तमानाच्या डोळ्यांत घालणारी
वरवरचे भेद भेदून एकच समान स्थिरता वेधणारी
अनुभवाचे सत्य पुसणारी
आकर्षणाचा क्षण टिपणारी
रचनेचे स्थापत्य उभारणारी
कधी तपशीलमय, कधी चित्रहीन
तुटपुंज्या सामग्रीची

कधी सुबत्तेची
फसणारी, रस्ता चुकणारी
भलतेच काही करून बसणारी
टाकलेली, सोडलेली, फालतूही
वाहवा की लाथ की टाळ्या की हेटाळणी
हे पाहायला न थांबणारी
शब्दांना बाहेरचे अमर्याद अर्थ बहाल करणारी
माझी प्रिया – माझी कविता –
--- ००० ---

कठडा नसता तर भीतीच्या मुंग्या
तळपायांतून सरसरत कण्यात गेल्या असत्या

वाच्यापेक्षा गाणे सुमधुर वाटायची वेळ होती
आठवणींच्या नशिल्या कंपनांमुळे

सगळे ठीक असले तरी
प्रदर्शन टाळायचे होते

हेच मन चष्याची काच तडकल्याने
दुःखी होऊ शकले असते

हेच मन कठडा नसल्यासारखे
भयभीत होऊ शकले असते

खरे तर ही सहज गाण्याची वेळ होती
भयामुळे भुताटकीची झाली होती ...
--- ००० ---

वॉलमोरच्या ' लव्ह ' या फ्रेंच कवितेतल्या शेवटच्या ओळी –

एकदा आले प्रेम आयुष्यात की त्याचे नसणे
हा छळ असतो आणि ते परतताच
हरघडी थरथरायला होते.
बऱ्याचदा प्रेमात असते मृत्यूचे असणे
आणि तरीही प्रेम आनंदी करतेच.

--- ००० ---

फेलिक्स आर्दरच्या एका कवितेतल्या ओळी –

मी तिच्या जवळूनच चालत असेन
तरीही असेन बेदखल
सतत तिच्या बाजूलाच असूनही
एकाकी असणारा
याप्रमाणे मी माझा व्यतीत करेन
काळ या पृथ्वीवरचा
असा थकलेला
काहीच मागण्याचे साहस न करता
आणि स्वीकारायलाही
काहीच नसलेला ...

--- ००० ---

बेबनाव भोगत
बाहेर जाते नजर तर
दुकाने सगळी बंद
दिसतात बंद घरे
चिटपाखरूहीन
रस्ता फक्त घुमता

कडक उन्हाचा आवाज

यापूर्वी ऐकलेले सर्व आवाज
आता विस्मृतीत जातील

याहून वेगळे दुःख
नसेल
नसेल काहीच
कृतीची अपेक्षा करणारे

असणेच हळूहळू
सूक्ष्म होत जाईल अधिकाधिक ...
--- ००० ---

निखळून पडलेला तारा
स्वेच्छेने पडतो
आकाश सोडतो
म्हणतो
कुणीच नसते कुणाचे

तो कुठे आहे
हेही त्याला कळत नाही
अंधार की उजेड
हाही संभ्रम असतो

सगळेच तारे
निखळून परागंदा झालेले
प्रेमाने राहू
जग सुंदर आहे

म्हणणारे
आपण एकमेकांचा
मान राखत जगू
म्हणणारे

आहे या स्थितीत
ते कितीही प्रयत्न करायला
तयार असतात

मधेच एखाद्याला
विश्वाचा, एकत्र जगण्याचा
अर्थ कळावासे वाटते
इतरांना वाटते – तो पुन्हा निखळतोय –
--- ००० ---

माझ्यातूनच उदभवणारी
माझ्यातच विलीन होणारी
कुणालाच उघड न होणारी
लखव सूर्यप्रकाशातही
अंधाराचा मुलायम अनुभव देणारी
माझ्या हिंस्र नखांच्या जखमाही
क्षणात बऱ्या करून घेणारी
पाण्यातून पोटात जाणारी
हवेतून जगण्यात पसरणारी
उत्कटतेने वेढून असणारी
माझ्या डोळ्यांची स्वामिनी
माझी मादक द्रव्ये
माझे चोरटे व्यवहार
सर्व व्यापून

मलाही सामावून घेणारी
चेतवणारी, भिडवणारी
उत्कलन ऊर्जा देत
जगणे वाढवणारी
मृत्युमर्दिनी
पूर्ण पारदर्शी
सगुण, साकार
खेचून घेणारी
स्वतः अथांग राहून
माझेही असणे गूढ करणारी
जिच्या एका क्षणस्पर्शासाठी
करावे आयुष्य न्योछावर संपूर्ण
अशी ...
--- ००० ---

डोळे उघडताच
विश्वाच्या आभासाची नक्षी --
जीतून तरंगत जाता येते
मधेच धारदार खडकांच्या टक्करी
सहज जणू आपले सगळे बरोबर
असून इतरांच्या वेगळेपणामुळे

इतरांचीही असते एक नक्षी
जीत आपण असतो
संतापजनक

कपडे, वागणे, कायदे
सगळे कसे हवे
ते त्यांना पूर्ण माहीत असते

त्यांना विरोध चालतच नाही
ते शूर आणि तत्त्वशील असतात
आपल्या विरोधात

ते थोडे असले तरी
बांधील असतात
जगाचे भले व्हायलाच हवे
हा त्यांचा आग्रह असतो

बाकी बहुसंख्य जगणारे
तुलनेने अनाग्रही असतात
चुकतमाकतही असतात
स्वतःच्याही समजुतींनी
जे विभागले जातात
आपण आणि इतरांत

टक्करी अटळ होतात ...

--- ००० ---

काही एका प्रमाणात सत्य
कळले तर
केळीची पाने खुलू शकतात ...
जेलला जायचे संकट
येईल की काय
अशा चिंतेतला
अपराधीही आता
उलट
हवासा होऊ शकतो
एक विश्वास, एक निर्धोक्ता

यांचे सत्य
जमिनीत मुरल्याने ...

व्यक्तित्वांच्या मर्यादा
ओलांडल्या जाऊ शकतात ...
--- ००० ---

स्वप्नात माझ्या
एक बसलेला पक्षी
मी एक गंमत
एक ट्रायल म्हणून
दगडाने नेम धरून
मारला, तर आले तीन
वाघबछडे, जणू
माझ्याच शोधात --
त्यांना कसे कळले असेल ?
-- जाणवला असेल
त्यांना माझ्यातला
अपराधभाव --
तो घालवणार कसा
आता ? कळे ना --
वाघ वाघ म्हणत
पळत सुटलो
स्त्रीपुरुषमुले यांची
धावपळ झाली
घरोघरी इकडेतिकडे
पळाले सगळे -- मीही गेलो
कुणाच्या तरी झटकन
घरात -- दार लावून घेतले --

तिथे एक वृद्ध गृहस्थ होते
ते म्हणाले, वाचली
तुमची निसर्गकविता
छान आहे --
मी खूपच घाबरलो !
यांनाही माहीत तर नसेल ?
वाघ नाहीयत आता बाहेर
खुशाल जा तुम्ही -
ते सस्मित म्हणाले --
माझा धीरच होई ना -
यांना असेल का
मला माफ करायचा
अधिकार ?
काही कळेच ना --
--- ००० ---

न्हाऊन लेवून सुंदर कविता
घाडशीही असते
आगापिछा सोडून -
स्वतःला भिरकावत ...
--- ००० ---

माझ्या पंखांची तुम्ही
काटछाट केली नाही
ती तुमच्यातल्या
दुष्टपणाच्या कमतरतेमुळे
की माझ्यातला चांगुलपणा
तुम्हाला भावला म्हणून
की असा एक छोटासा

अपमान करून
घायचे सोडून
इतकीच तुमची इच्छा होती
ते मला कधीच कळणार नाही

मी जरा अधिकच नुकसान
अपेक्षित होतो –
त्यामुळे, झाले ते ठीकच झाले
असेच मी समजतो आहे –
--- ००० ---

रहदारी माझीच सतत
वाहती, कधी जॅम होणारी
सिग्नलांची उघडझाप
वर्षानुवर्षांची म्हातारी
डोळेझाक करत करत आता
डोळ्यांआडच केली गेलेली
माझे मलाच कधीकधी
अशक्य होते तिला
थांबवणे वा ओलांडणे
जणू मी जगत नसून
तीच जगते आहे
मला वाकवत, वळवत
माझी कोंडी करत
मला धमकी देत
अपघाताची –
--- ००० ---

जरा थांबलात तर

आमची बाग दाखवेन
हा फोन फक्त संपू द्या
नंतर जमल्यास
माझे रेकॉर्डिंग गाणेही ऐकवेन
हे व्यापच पाहा ना कसे
चाललेत ते ! तुमच्यासारखे मित्र
येऊनही सुटकाच होत नाही
त्यामुळे, दर तीन महिन्यांनी
चार दिवस बंदच ठेवतो मी सगळे
बायकोमुलांना घेऊन लांब जातो
कुठेतरी ... म्हणतोय खरे मी हे, पण
तेही नाही जमत अनेकदा – त्यांचीही
काही कामे, काही अग्रक्रम असतातच ना
तडजोड लागतेच आणि होतेच – त्यापेक्षा
हेच आपल्याला करायचे होते
हेच आपल्याला जगायचे होते
असे समजता यायला हवे
ती तडजोड वाटूच नये – पटतेय ना ?
रात्री वेळ असेल तर पाहा
एकदम उंची ब्रँड आहे – तुम्ही आलात
मस्त पिऊरवाऊ – आज हेच जगायचेय
असे समजू – तडजोड हद्दपारच करू ...
तुम्हाला ही तडजोड वाटत नसेल तर ...
--- ००० ---

ते काम करणारा तो हा नाही
त्या कामाचा मान घेणारा
हा वेगळा आहे
त्या कामात असताना तो

एका वेगळ्याच तंद्रीत असतो
त्याने जगच जणू टाकून दिलेले असते
आताचा हा, हा आता
त्या प्रक्रियेत नाहीय – खरे तर हा
कधीच नव्हता त्या प्रक्रियेत
जो होता त्याच्यासह हा त्याच
शरीरात असल्याने तो याला
घेऊ देतोय मान आणि सुख
याला आपणच समजून
जे त्याला कधीच भोगता येणार नाहीय
याहून, त्या कामात असतानाचे सुख
त्याला कैक पटींनी अधिक वाटते
त्याबद्दल मुलाखती हा देतो
त्याच्या अवस्था आठवून
प्रकाश टाकत राहतो
त्या कामाच्या प्रक्रियेवर
त्याला हे असे विश्लेषण नसते जमले
तो तर पूर्णपणे त्या कामातच असतो
मग्न
एरवी कधी तो नसतोच
याला मात्र असे वाटते की हा मात्र
असतोच सदोदित
त्याच्यासह –
-- इतर लोकही तसेच समजतात --
--- ००० ---

ताण, त्रास, दुःख
हे नॉर्मल कसे असतील ?
मन समजून असते –

आपण विकृत आहोत.
आपल्यापासून अनेक स्त्रियांना
घोका असूनही काही घडत नाही
आपण सहीसलामत निसटत जातो
याचे रोजच त्याला नवल वाटत राहते.
पण चुकून, ब्रेक नाहीच लागला तर ?
या विचाराने मन घाबरते --
कासावीस होते.
त्याला पदर खूप असले तरी
सगळेच थोडेफार थरथरत
असतात – कुठेतरी कोपऱ्यात
त्यांना ऊबदार शेकोटी हवी असते.
ते किलकिल्या डोळ्यांनी बाहेर पाहते
तर आकाश आणि अवकाश
हे त्याला भ्रम वाटतात --
काहीतरी नॉर्मल आपण
आपल्या विकृतीत बसवतोय
असे वाटते.
आणि मग सगळेच इतर सर्व
विकृत गोष्टींसह आपण आपल्या
अभेद्य विकृतीत बसवतोय
असेच वाटत राहते.
पण हे सगळे कुणालाच काहीच
जाणवू न देता, आहे असेच नॉर्मल
जगत राहणेच ते जमवत राहते –

--- ००० ---

ते उंच होते, सस्मित असत
बरेच प्रॉब्लेम्स असूनही

निरोगी वाटत याही वयात
पांढऱ्या सफारीतच
राहिलीय त्यांची प्रतिमा
जरी ते खट्टकन
गेले असले तरी

लोकांचा त्यांच्यावर लोभ होता
न दुखवणे, मदत करणे
ही त्यांची वैशिष्ट्ये होती
आणि मुख्य म्हणजे
समजच कमी असल्याने
मतभेद, वाद – हेही नसत
त्यामुळे त्यांच्या सफारीची
लोक तारीफ करत
यावर तेही खुश होत
स्मित करत

त्यांच्या शोकसभेत
करड्या शर्टातले एक सज्जन
म्हणाले, त्यांचे गुण आपण
आत्मसात करायला हवे
पिवळे म्हणाले, बऱ्याचदा
त्यांच्यावर अन्याय झाले
हिरव्यांना हुंदका आवरला नाही
लाल म्हणाले, अवघड आहे
तसे जगणे
--- ००० ---

माझ्या स्पर्शाने मोहोर नाही फुटत

प्रतिसादाच्या सुरांनी मी उत्तेजित नाही होत
शब्दांनी खूप काही द्यावेसे नाही वाटत
मनातले सर्व कप्ये खोलावेसे नाही वाटत
कोणतेही उल्लेख, शरीराचे भाग
निःसंकोच नाही होत
धोक्यांची भीतीच जावी
इतका विश्वास नाही वाटत
घड्याळाकडे कधी दुर्लक्ष नाही होत
जाता जाता पुन्हा येणे नाही होत
दिवसभराचे निरर्थकही
सांगणे-ऐकणे कुठे होते ?
जगण्यात न मिळालेले बोलणे कुठे होते ?
अचानक झालेल्या भेटीची आठवण नाही निघत
नकळतच जुळलेल्या गाठीची याद नाही होत
माहिती नाही, व्यक्तिगत प्रश्न नाहीत
आवडीही नाही सांगितल्या जात
रोजच अस्पर्श, रोजच दुरावा
मीलन कसले विरहच नवा
अमुक कर, तमुक नको
वाट पाहीन, काळजी नको
यांचे कुठले हक्क ?
अदृश्यच सगळे
कामे, कर्तव्ये फक्त चालू
व्यापताप टेन्शन्स यांतून
इथे कुठे विसावा ? वाटणेच असते नुसते
मिठीत काळ जावा -- तरीही
वाटते -- जीव असा रोजच फसावा --
--- ००० ---

वय, दिसणे, परिस्थिती, रोग
अनेकांना कदाचित छळणारा स्वभाव
रंग, फॅशन्स कोणत्या आवडतात
कवी, लेखक कोणते आवडतात
प्रेमाची व्यक्ती
नेमकी कशी हवी आहे
का हवी आहे, प्रॉब्लेम काय
रोजचे जगणे हाताळण्याची पद्धत
राग-संताप कितपत येतो
चेहरा भरकटलेला तर नाही ?
दिलासा हवाय की सहारा
की प्रेम आणि समजूत
की नुसतेच मानसिक थोपटणे ?
चैन कोणती हवीय, खायला काय
आवडते ? आणि हो
सेक्सची काय परिस्थिती ?
हे प्युअर शक्यतांचे जग
ना जाणे ना येणे, ना प्रत्यक्ष मिठी
ना खरी क्रीडा ना खुला संभोग
खूप गुंते
विश्वास, घाबरटपणा, घडी
न बिघडवता सर्व जगणे
मनातल्या मनात
कुणालाही न कळता
विश्वासाच्या बळावर !
मन तर शरीरच ! आणि मन
तर खोटे ! विध्वंस, हिंसा, तुरुंग, खून
बदनामी -- हे मात्र आलेच तर
खरे असणार !

--- ००० ---

मुळीच शरण न जाण्याच्या निश्चयाने
गच्च भरलेली खोकी दरीत लोटून दिली
ते झाडांच्या काही पानांना दिसले
त्यांनी ते लगेच एका कवीला सांगितले
कवी घाबरला, काही धोक्याचे असणार
असे वाटून त्याने दारे-खिडक्या बंद केल्या
आता त्याच्या हातात काहीच नव्हते
परिणामांची वाट पाहणेच फक्त शक्य होते
पक्ष्यांचा कलकलाट ऐकू आला, काय
घडले असेल ? खूप वाहने क्रूरपणे
वेगात गेल्याचे ऐकू आले – या क्षणी
नेमकी काय घडायला हवी कवितेची कृती ?
हाच प्रश्न प्रमुख झाला – अनुभवाचे
शहाणपण ? की एक रंजक डिझाईन ?
झाडांची पाने कुजबुजत असणार
असे का वागला कवी ? कळतच नाहीय काही
करावे तरी काय ?
कवीला ती माणसे ठाऊक होती
गुन्हे लपवणारी – आता त्याने स्वतःकडे पाहिले
त्याचे मन घाबरलेले होते, हे नक्की –

त्याने कविताच लिहिली –
मी जर घाबरलो नसतो तर मी
झाडांच्या पानांशी बोललो असतो
माणसांना, दरीला, खोक्यांना
दोष देताना मीही जखमी होतोय –
तसे नसते झाले तर

लिहिली गेली असती कविता

नेमक्या प्रश्नावर --

--- ००० ---

समोरची प्रत्येक वस्तू मनातला प्रत्येक विचार
हे सगळे काव्यमयच असते, पाहिले तर
थंडीत पहाटे पक्ष्यांचे आवाज कमी येतात का
या प्रश्नातही कविता असते – मन अज्ञ, पक्षीजीवन
माहीत नाही – आणि हे असेच का – माहीत नाही
माहीत नसलेले अमर्याद जग अस्तित्वात असणे
-- त्यातलेच आपणही अस्तित्वात असणे
माहीत नसलेले – किंवा माहीत असलेले --
-- ००० --

[Lying in bed I think about you]

BY JOSHUA BECKMAN

या कवितेतल्या मला आवडलेल्या काही ओळी –

एक विचित्र फुलपाखरू होऊन
मी उतरेन तुझ्यावर. एक डौल आणि विश्रब्धता.
एक पाहणे आणि सहजता. एक मोहक
विळखा . एक अवधी. मी तुझ्यात आहे.
आणि असे दोघेही व्यक्त, आहोत आता आपण
एका बागेचा भाग, जी आहे एका निसर्गदृश्याचा
भाग, जे आहे एका जगाचा भाग
ज्यावर कुणाचाच नाही विश्वास.
--- ००० ---

समोरच्या आरशात मी होतो की तू ?
जगणेच बदलत चालले होते
भिडल्याने त्याला
एका धारदार क्षणी सगळे अदृश्यच झाले
आपणच आरसा होऊन –
--- ००० ---

लखव ऊन होऊन शहरभर
पसरलेला मी, असंख्य इमारती
हिरवीगार झाडे असलेल्या
उंचावरून पाहात दिलखुलास
असताना या क्षणी – विचार येतो --
यातल्या भागांना आहे
एकमेकांची गरज पण पूर्णाला
नसावी कशाचीच -- या शंकेनेही
काळवंडते ऊन, काळवंडतात झाडे
कित्येक वर्षांपासूनचे जिणे आठवत
एकमेकांवर अवलंबून राहात आलेले --
आताच्या विचाराने अप्रस्तुत वाटणारे

गरज असो नसो
हेतू असो नसो
अर्थ असो नसो
-- याने घाबरते मन

बावचळून मी शहराला विचारतो आधार मागत
त्यानंतर शहरात एकमेकांना विचारणे खूपच
वाढत जाते -- कोलाहल होतो – निर्णयाशिवायच
-- मग दुर्लक्षही होऊ लागते

त्यापेक्षा दिलखुलास असणेच बरे
असेच मी ठरवतो निरर्थकपणे
कुणालाही न सांगता –

मूढ आणि शांत वाटत राहते –

--- ००० ---

माझ्या घराच्या भिंतींचा मला आधार वाटे
नंतर त्यांचा जाच वाटू लागला आणि नंतर
दोन्ही चालू राहिले – मी बाहेर गेलो तरी
त्या मला खेचत राहात – गोंजारत, दटावत
भीतीच वाढवत राहात माझी मुख्यतः –
निसर्गाचा नुसता विचारच करत राहायची सवय
मला त्यातूनच जडली – समजत होते
घर बदलण्याचा नव्हता नुसता प्रश्न
घर मानण्याचा होता – मनात सतत जोपासलेले
प्रेयसीचे काल्पनिक चित्रच जेव्हा खुणावू लागले
मला बाहेर नैसर्गिकपणे तेव्हा जाच जास्तच
जाणवू लागला, आधार खोटा वाटू लागला – पण
निर्भय झाल्याशिवाय तिच्याकडे
नजर उचलून पाहणेही अशक्य होते – पेचमय झाले --
शेवटी मनाने मार्ग काढला – आकर्षण
टाळण्यातच शौर्य आहे, नीती आहे
असे ते म्हणू लागले -- भिंतींनी पुन्हा मला
प्रेमाने जवळ घेतले –

--- ००० ---

भावनिक ओलावा, अचूक वर्णन
ऋतुमानाचे तपशील, फुलांची नावे

यांत रंगून राहावे, असे फारसे
माझे आयुष्य गेलेले नाही.
मीही कुणाला गुंगवत नाही.
माझ्या सोप्या, तुटपुंज्या ऐपतीप्रमाणे
मी संवाद साधत राहतो --
हेही फेकून देण्याची शक्यता
मनात ताजी ठेवत --
--- ००० ---

प्रिय वाचक, मला प्रभाव नाहीय टाकायचा
गोष्ट एकच अशी वाटतेय की मी जरा
अधिक धोके पत्करतोय माझ्या निकडीतून
माझ्या कवटीच्या आत-बाहेर --
त्यातून दिसणारे सांगावेसे वाटते इतकेच --
कदाचित तुम्हीही हेच करत असाल पण
सांगत नसाल -- सहमतही व्हाल -- जेव्हा
माझ्यावर अवलंबून नसते एखादी गोष्ट
तेव्हा ती सूर्यावरही नसते अवलंबून --
माझ्यासहच असतो सूर्य --
वेडावाकडा, वाह्यात, अनैतिक, भित्रा, खोटारडा,
प्रतारणा करणारा, धूर्त -- थोडक्यात म्हणजे वाईट
हे कबूल केले म्हणून माफ करावे असे मुळीच नसलेला
ज्याला अहल घडवावी, ज्याला प्रायश्चित्त द्यावे, ज्याला
त्याच्या वाईट वागण्याची शिक्षा म्हणून
खूप दुःख मिळावे -- असा -- ओके ! चलो ! ठीक !
मी सावध असूनही बहकतो -- तोल जाताजाता सावरतो
तरीही, असंख्यांच्या दृष्टीने हे महापातकच असते ! --
तोल जाऊ शकणे ! सूर्याचे जे पातक तेच माझे !
दोघेही उगीचच, अनैतिक उष्ण !

--- ००० ---

मोगऱ्याचे झाड समर्थनीय आहे ? मला त्या वासाने
त्रास होतो, शिंका येतात -- त्याच्या सुगंधाचा धाक मला नको
मी तो जुमानणार नाही -- मी माझे जगणे मानणारा आहे --
माझ्या विरोधात मोगरा आणि काहीबाही का असावे ?
या प्रश्नाचे उत्तर उपलब्धच नसणे ही या विश्वातली एक
प्रचंड चूक आहे --
पण, हे नाही तर काहीच नसणार
हे जाणूनच, कोणत्याच उत्तरावर माझा
विश्वास नाही ! आणि मुख्य म्हणजे, माझा
माझ्यावरही नाही ! काही समजतच नसल्याने !

--- ००० ---

किती शिल्पे, किती लेणी पाहिली
इतके बारीक, इतके सूक्ष्म काम !
पाहून धन्य होऊन आनंद झाला !
सोबत मेंदूला जोडता येणारा
आनंदमापक होता -- काय पाहिले
त्याचा किती आनंद झाला
याच्या नोंदी ठेवल्या -- इतका काळ
आनंदात गेल्याने शरीरात हरेकदा
आरोग्यवर्धक रसायने सुटत गेली
त्याने, अर्थातच, आयुष्य वाढले !
आता आणखी काही
पाहून नोंदी ठेवता येतील !

सतत या आनंदात
जगता आले नाही --

दुःखानुभवही आले --
आनंद कमीजास्त का होतो
ते कळले नाही -- आणि
दुःखाचे अनुभव जे आले ते
का यावेत
हेही कळले नाही

मन म्हणजे वारा नसल्याने
ते स्थिरच राहिले
हसत-रडत

आधीची धन्यता आठवतच
शेवटाची वाट पाहू लागले ...
--- ००० ---

या नदीत इतक्या खोल
बुडी मारायची भीती वाटते
जरी माहीत असले की ती
नष्ट नाही करणार – सावरेल
संभाळेल, न्यून ते पूर्ण करून घेईल --

जरी तिचे पाणी प्रचंड ओढ असलेले
तरी गंभीर आणि समझदार –

माहीत असूनही प्रत्येक वेळी
फक्त तिच्या काठांनाच स्पर्श
करू धजतो मी – आणि क्षणात ती
देऊ करते पूर्ण पात्रच तिचे
माझ्या पात्रतेचा विचार न करता –

एका निरर्थ प्रेमात
विलीन करते ती
मला
शब्दहीन समृद्धतेत
अविचाराने बेहद्द –

मग मात्र
माझा सावधपणा
मी वाहू जाऊ देतो –

माझ्या कवितेतून ...
--- ००० ---

उशागाद्या, अंथरुणेपांघरुणे यांच्या उधाणलेल्या समुद्रात
हेलकावती, हेलपाटती, तडफडती, भिरकाटली जाणारी
नाव माझी गार वाऱ्यांच्या वारांनी बेजार, गार पाण्याचे
सपकारे खात जखमी होत राहणारी – समुद्रातला
एकही कोपरा जिला स्वीकारत नाही अशी सतत अस्वस्थ –

अरे बाप रे – सकाळ व्हायला अजून पूर्ण रात्र जायची आहे
-- असे सतत – जणू संपणारच नाही ही रात्र –
शरीराबरोबर मनालाही जायवंदी करून नष्ट करेल ही
स्तब्धपणे
मी नष्ट होण्याला घाबरतोय – वेदनेला घाबरतोय – यातून
सुटण्याच्या प्रचंड हावरटपणालाही घाबरतोय –
जो वाढवतोय माझी भीती --

या समुद्रासारखेच माझे मन उसळलेले – असंख्य हवालदिल

सुरकुत्यांनी गिचमिडलेले
सतत आधार पकडून बसणारे माझे मन
आता आधारहीन –

--- ००० ---

अशा असंख्य प्रतिमा
ज्यांना टिकवायची स्वप्नातही काळजी – विशेष
एकीला तडे जाताच सगळ्याच विघटनाऱ्या
इतर -- आपल्या नसल्याचसारख्या

त्यांच्या विघटनाऱ्याचे कसले दुःख
ज्या आपण नाहीच
तरीही त्या सर्व तड्यांतून उगवतात
भीतीचे जहाल नाग

म्हणजे आता जिणे अजूनही
असे नको -- तसे हवे
म्हणणारी एक प्रतिमा
विघटूनही शाबूत आहे ?

--- ००० ---

माझ्या डोळ्यांचे शहर
हजारो दिव्यांचे ज्यांतल्या
प्रत्येकामागे अनेक संघर्षकहाण्या
आठवणींचे व्रण आणि सुखांचे क्षणही
मला नकोसे वाटणारे

थकल्यामुळे माझे दिवे अंधुक
माझे मन निराधार
माझ्या मित्रांना लागलेली
माझ्या मृत्यूची चाहूल
सामानाची जमवाजमव

इस्पितळे वा मादक द्रव्ये
मला सोडवतील ?
मी बधीर होतोय ?
काहीच असणार नसेल तर
काय हवेय मला ?
--- ००० ---

प्रत्येक वर्षी
ज्या त्या दिवशी
जी ती गाणी ऐकत
काळ राहिला चालत
याच सातत्याने मात्र
द्विधा झाले गात्र न गात्र
मरणाची भीती गेलीही
कणाकणाने वाढलीही
वाटले, तरीही वाजत राहतील
पुढेही हीच गुंजत राहतील
-- हेच झाले समाधानाचे
अमर होणे हेच तर साचे !
--- ००० ---

मी नसण्यात माझी बेफिकिरी नसली तरीही

अभ्यासू लोकांना निश्चित काही हवेच होते
आता तराजूचे कामच नाही हे सांगूनही
ते काटे फिरवतच राहिले – हे घ्या माझे
शेवटचे राहिलेले नामधारी वस्त्र
असे झाल्यावर त्यांनी नाद सोडला – पण
दवंडी अशी पिटली की मी नाहीच आहे –
मी बेफिकीर राहिलो –

--- ००० ---

हजारो सारखळ्यांच्या हजारो कारणपरंपरा
प्रत्येक घटनेमागे ती घडतानाही हजारो ...
कागदोपत्री न नोंदलेल्या सर्व घटना
संबंधित मने नष्ट होताच नष्ट होणाऱ्या ...
कुठे कधी काय घडले होते -- तर
फक्त आकाश भावहीन जिथे
ना पक्षी ना ढग ना डाग
ना साक्षात्कार ना बलात्कार
अन्यथा आठवणींच्या प्रदूषणाने
नवे संभोगही शक्य नसते झाले
सुखनिधाने सर्व निधन पावली असती
माणसाचे जगणे सुधारणारे आशावादी
जगण्या आधीच कंटाळले असते ...
अज्ञावधी स्मृती हर क्षणी नष्ट
होत असल्यानेच मनाचा अभ्यास करत
जगणे चालू तरी राहतेय !...

--- ००० ---

बोधप्रद म्हणजेच टाकाऊ
न होता जनरल जगण्याची

कविता लिहिता येईल ?
' मला समजलेय ' म्हणणारा
प्रत्येक गधडा संघर्षात
इतरांबरोबर ... ही मात्र
जनरल असूनही
बोधप्रद नसलेली
कविता ...
--- ००० ---

सर्वानुमते वाईटच
असे जे घडू नये
तेच घडते
कुणालाही नकळत
अपराधभावनेशिवाय ...
सर्वानुमते सगळे
नीटच चालू असते
सर्वांचेच
कुणालाही नकळत
अपराधभावनेशिवाय ...
--- ००० ---

जात शिक्षण संपत्ती सत्ता रूढी
या सर्वांमुळे येणारी विषमता
हळूहळू नष्ट करण्याचे प्रयत्न
हजारो वर्षे चालतील
समानतेचा आग्रह
नसणाऱ्या निसर्गात
माणसांच्या मनांतली
विषमता जाऊ शकेल का

एका क्षणात ? – जावी –
मन काही निसर्ग नाहीय --
--- ००० ---

खरे आहे
स्त्री असते रोमँटिक
तिची ठेवण तिचे मन
यांतून असते तिला भान
तिच्या सत्तेचे जी तिला
गाजवायची नसते कुठेच
तिला आवडतो सामोपचार
सहजीवन आणि स्नेह
पुरुषाला सगळे
नीट आणि निश्चित
हवे असते आणि तिला असते जाण
जगण्यातल्या अनिश्चिततेची
धोक्याची आणि नाशाचीही
पुरुषाच्या विचारी मेंदूत
शिरू नाही शकत तिच्या
उत्स्फूर्ततेचे तर्कशास्त्र
ज्याचे आकार तिच्यासारखेच
असतात लोभस आणि स्फोटक
तोडण्यापेक्षा जुळवावे
शिक्षेपेक्षा क्षमा करावी
स्वप्ने अबाधित ठेवावी
हे असते तिचे तत्त्वज्ञान
तिचे संमोहन पसरते
नकळत कधी जाणीवपूर्वकही
अमुक तिला हवेच असा तिचा

आग्रह नसतो पण आपसूकच
विश्व तिला अनुकूल होते
पुरुषाच्या आकलनाबाहेर
ती साधी असते
एखाद्या फुलासारखी
नुसती असू इच्छिणारी
ही नसते तिची नाजूकता वा असमर्थता
असते वज्रशक्ती
तिची ती अमोघ
ती पटवून कसे देणार
पुरुषी विचारी मेंदूला
सहजतेचे महत्त्व विचारांतून –
ती शांत राहाते
तिला कळतो यातला मूलप्रश्न
ज्याचे निराकरण असूच नाही शकत
ती स्वप्ने पाहात राहते
जी नसतात पळवाटा तर
असतात तिचे जगणेच
तिच्या शरीराचा कण न कण उद्युक्त
उत्सुक आणि सळसळता
प्रत्येक क्षणासाठी
तिचे ओठ स्तन मांड्या योनी
तिच्या पापण्या
तिचे डोळे
तिचे चालणे वळणे पाहणे
तिच्या वस्त्रांचे किंचितसे लहरणेही
अद्भूत खजिन्यासारखे संपन्न
निर्मितीची अगाध नदी असणारे
तिच्यामुळेच पूर्णत्व

अन्यथा संघर्षमय
विचारांच्या हिसेत
काय घडेल ? काय उरेल ? ...

--- ००० ---

न झालेल्या, सुटलेल्या, मिटलेल्या,
संपलेल्या, मार्गी लागलेल्या
कामांची, संबंधांची, प्रश्नांची,
समस्यांची संख्या प्रचंड !
असे रोज !
माणूस मेल्यावरच या सगळ्या लायनी
निष्प्राण होणार, त्याच क्षणी ! पण
असेस्तोवर सोडणार नाहीत !
असा माणूस नवे कपडे घालून
नटूनथटून समारंभाला जातो, हसतो
काहीच अर्धवट नसल्यासारखा
विचारपूस करतो, गप्पा मारतो
यशस्वीपणे, आत्मविश्वासाने वागतो !
वर्षानुवर्षे !
आणि असे सगळे एकमेकांचा हेवा करतात
आयुष्यभर !

--- ००० ---

जगणे प्रतिमांमध्ये गोठवून टाकणारी कविता
संपन्न असली तरीही ती
गुदमरवून ठार करणारी असते – कवितेने
प्रतिमांतून बाहेर पडण्याच्या मोकळ्या जागा
सोडल्या तरच ती जगण्याची कविता
असते –

कुठलेही शब्द म्हणजे प्रतिमाच
शब्दांनी गच्च भरलेले मन
असते सवयीचे गुलाम
-- शब्दच जेव्हा कंट्रोल करतात
इतर शब्दांना तेव्हा
निर्माण होतो नुसताच स्वच्छळ
-- सर्व शब्दांचा एकत्रित आवाका
घेण्यासाठी लागते
मोकळी जागा जी
असावीच लागते
जगण्याच्या कवितेत --
--- ००० ---

शिव्यांच्या निर्ढावलेल्याही झोंबतील
त्याचे रक्त तापवतील
अशा अपमानदायक
हव्यात शिव्या –
त्या देणाऱ्यालाही हिंसेचे
पुरेपूर समाधान देणाऱ्या –
एकाचे मन अपमानाने
एकाचे हिंसेने गोठायला हवे –
दोघांचेही जगणे त्या वेळी
बंदच पडायला हवे --
त्यातून पुढे खूनबीन पडू शकले
तर फारच छान !
जगणे थांबवण्याचे हे हत्यार
फक्त शूरांसाठीच असते –
त्यांनाच शोभते !

आदर्श स्थितीत
कधीही चांगले
सर्वानीच शूर असणे --

--- ००० ---

स्वतःच्या प्रश्नांत अतितीव्रतेने व्यग्र --
दुसऱ्या कुणाचेही काहीच जाणवायला
वेळच नाही – अशा व्यक्तीने या पृथ्वीवर
सगळ्यांबरोबर जगण्यात
मतलबच काय ?

--- ००० ---

कोणत्याही क्षणी मी
पूर्ण सच्चा असलो तर
दुसऱ्या व्यक्तीच्या
सच्चेपणाची मला
चिंताच असत नाही –
दुसऱ्या व्यक्तीचा
आयुष्यभरचा
सच्चेपणा हवा असणे ?

– हे फक्त

स्वतः सच्चे नसण्यातच --

-- केवळ त्यातच शक्य !

--- ००० ---

जिच्या मी चिंध्या केल्या
ती मला घडवत होती
तिच्या स्तनांनी झाकोळत
मला मायेने आवरत होती --

माझे सर्व विश्वास हेच भ्रम
असूनही वा नसूनही
ती घडवत होती एक राज्य
मलाच अर्पण करण्यासाठी
मला कळलेच नाही वा कळले
ते दोन्ही अप्रस्तुत ठरले
जेव्हा तिच्या निरर्थ योनीने
आत्मसात केले मला
माझ्या तथाकथित
अर्थासह --
-- ००० ---

तुझ्या व्यस्ततेतूनही
माझ्या असण्याचा प्रवाह
तुझ्यातून वाहणे
मला
माझ्या कंटाळ्यातून
हातून काही न होण्यातून
खूप काही राहून गेल्यातून
बाहेर काढते
तुला नकळत
मी तुझ्यात विरघळून जातो
माझा मी होत
व्यस्त होताना ...

आता अनेक कामे
मला खुणावतात
जगण्यावरची मास्टरी
मला बहाल करत ...

--- ००० ---

तू पाठवलेल्या फुलांचा खच
जवळ असूनही तुझे दर्शन मात्र
चकाचक काचेआडून ससरंगी
तुझ्या मनात थुई थुई नाचते
माझे शब्द – अचानक एका क्षणी
झालो मी झेन, म्हणालो,
कुठाय काच ? नाहीचाय ती !
तोच ठरला मीलनाचा क्षण
झाले माझे मन ससरंगी
वाहू लागले माझ्या मनात
तुझ्या पाकळ्यांचे स्पर्श
जेव्हा माझ्या शब्दांनी झेनमय
मला नष्ट केले तुझ्यात !
हे सगळे त्या आभासमय
काचेमुळे घडले !

--- ००० ---

कधी ती सुंदर बनून येते, आकर्षक आणि उत्तेजकही, पण
ती अनेक व्यवधानांत असते, शिवाय ती माझीही दखल घेत असतेच
कधी तिला तिच्या रूपाची खात्री नसते, पूर्ण माझ्याच डोळ्यांकडे
तिचे लक्ष असते, तर कधी तिला अप्रूप नव्हे, आश्चर्यच वाटत राहते, की
कसा काय मी तिच्या प्रेमात पडलो असेन, याचे !
मला भेटते ती स्त्री-रूपांतूनच जणू असंख्य मुखवटेवाली, जी
म्हटले तर माझी कुणीच नसते, ती वाटते मला माझ्याच
असंख्य कल्पना, मला गोंजारणाऱ्या – घेतेही ती माझी काळजी, पण
नाइलाजाच्या खूपच गोष्टींसह – मी तिचेच प्रॉब्लेम्स
समजून घेत राहतो – माझी अस्वस्थता नसल्याचप्रमाणे –

एकदा मीच फक्त तिचा असतो, एकदा दुसरा कुणीच नसतो आणि
एकदा आम्हीच असतो फक्त दोघे – आसक्त व्हावे का, कायमचे
काही शक्य आहे का, की हिंसक मृत्यूच स्वीकारावा लागेल –
अशा विचारांत मी असताना सगळ्याच रूपांत ती येते पुन्हा
म्हणते, मी सगळ्याच खरी आहे तुझ्या कल्पनांत तुला
तीव्र महत्त्व असल्यामुळेच माझे – पण, कल्पनेशिवाय
मला जवळ कर – माझे अवयव घे, माझे मन घे, शिवाय मी प्रेमाने
फुलेही देईन – काय उपयोग फुलांचा, हा प्रश्न येणार नसेल, तरच –
तुझ्या दैनंदिन विवंचना, बस वा रिक्षा न मिळणे, निष्कारणच कुठेतरी
अतिवाईट अपमान होणे, कुणाच्यातरी लेखी तू क्षुद्र ठरणे – हे सगळे
तुझे तू बघ – मला ते शून्य महत्त्वाचे आहे – कारण –
मी तुझी प्रेयसी आहे –

--- ००० ---

नव्हते म्हटले
मी तुला
तुझ्याशिवाय जग ओस

असले तरी
कल्पनाच ती
तू नसलेली

आता उलट सत्यालाच
म्हणतो मी
तू माझीच

--- ००० ---

प्रसंग ओळखून
मनाच्या एका भागाने

मनाच्या दुसऱ्या भागावर
(जणू बाहेरच्या जगावर) नियंत्रण
आणायचे भयानक प्रयत्न
चालू असतानाच
घुटमळत राहते पायांत
एक आशेचे मांजर
निरागस

त्याला निरुपयोगी म्हणून
हटकताच ते चवताळते
जंप घेते मनातच
चालू ताणावर
फिस्कारते, ओरबाडते, चावते, रक्त
काढते अद्घातद्धा

तेव्हा कळते –
असू शकत नाही कणही मनाचा
निरागस –
--- ००० ---

निष्ठेचा आग्रहच गेल्याने
बंध मुक्त झाला
तपासण्या बंद झाल्याने
आरोग्य सुधारले
संशय नष्ट होण्याचा फायदा
दोघांनाही मिळाला
प्रतारणा असो नसो
विश्वास दृढ झाला...
--- ००० ---

आपण किती सज्जन
चांगले-वाईट समजणारे
वाकडे पाऊल न पडणारे
पडणान्यांबद्दल सात्त्विक
संताप बाळगणारे
पुरुष असल्यास स्मार्ट
स्त्री असल्यास ब्यूटिफुल
वा दोन्ही वा स्मार्ट तर नक्कीच
असलेले आक्रमक – एकच
खंत असलेले – आपल्याला
अधिकारी का नाहीत मानत
लोक ? – त्यामुळे, आपण एकाकी
असूनही आपल्या ग्रुपला धरून
असलेले – निःशंक ! अध्वर्यू !
या मूर्ख जगात आपण आधुनिक,
पुरोगामी, विज्ञाननिष्ठ
-- तरीही मानसशास्त्राचा
द्वेष करणारे ! ते शास्त्र साले
सगळ्याचीच कारणमीमांसा
शोधत बसते वैज्ञानिकपणे !
ते साले सगळ्याच
आदर्शांची टोटल
मारते अचूकपणे ! स्वतः
अपूर्ण असूनही –

--- ००० ---

वैचारिक मतभेद खूप आहेत
हे कळले

जिंकणे-हरणे त्यांवर काही नाही
हेही कळले
अनुभव लाखो प्रकारचे असतात
हे कळले
त्यांतले कळणे हे व्यक्तिगतच
हेही कळले
विचार आणि अनुभव यांवर काहीच नाही
हे कळले
मग, कशावर काय हे मात्र
काहीच कळले नाही
शिस्त हवी, पद्धत हवी
हे कळले
ती विचार-अनुभवांतून येणार नाही
हेही कळले
सध्या हा गोंधळ चालूच ठेवावा लागेल
हे कळले
म्हणजे पुढे काय होईल
हे मुळीच कळले नाही
--- 000 ---

शोध खरे तर एकाच किनाऱ्याचा होता
जरा अधिकच मिळाले – त्यांच्या अस्मिता झाल्या
आता बाळगणे आले जणू स्त्रियाच सगळ्या
उत्तेजकतांची बांधकामे होत राहिली
कधी ही कधी ती
शहरी जीवनाचा भाग म्हणून
स्वीकारून बसलो आणि चटावलोही
जसा सकाळचा चहा तशा या अस्मिता
निराशा जाऊन आशावादी झालो आणि हो

आत्मविश्वासही वाढला
-- हे सगळे माझे माझे चालू होते
कुणाला सांगायचा प्रश्नही नव्हता आणि मतलबही
-- मी अधिकाधिक तरुण होत चाललोय
हे दिसत असूनही सर्वांनी सोंग पांघरले
जणू काहीच बदल नसल्यासारखे --
-- यात माझे कौतुक वा हेवा वा मत्सर वा संताप
काहीही असू शकणार होते --
-- हे सर्व दुर्लक्षून सध्या रममाणच होत राहायचे
असेच मी ठरवलेले आहे --
जे होईल ते होईल !
--- ००० ---

हे रोजच सतत भेटणारे
झाड, कपाट, घर, टॉयलेट, माणसे
आपल्याला जवळून ओळखतात
हे पूर्णच खोटे असते --
जाणीवपूर्वक आपण त्यांना
डिस्टर्ब करणे टाळतो --
आपले बरेच पापुद्रे त्यांना
अज्ञात असतात -- तसा त्यांना
संशयही असू शकतो
त्यामुळे, ते पूर्ण अमुक असे
आपल्याला गृहीत धरत नसावेत --
तरीही, अर्थात, धोका असतोच
ते प्रचंड डिस्टर्ब होण्याचा ! जे
आपल्याला प्रचंड धक्कादायक
ठरू शकते ! पूर्ण काहीच नाही
अर्धजीवीच जणू सगळे --

आपण असे आणि तसेही
असूनही चालावे सगळेच
कपाटासारखे निर्जीव, हीच
असते आपली इच्छा – विशेष
म्हणजे माणसेही तशीच असावीत
निर्जीव या इच्छेमुळे तर आपला स्वतःचा
जिवंतपणाही धोक्यात येतो ! तरीही –
सगळेच निर्जीव का नसावे ?
अर्धजीवी असण्याचा फायदा काय ?
-- हा प्रश्न पडतोच --
--- ००० ---

मी दोलायमान असल्यानेच
दुटप्पी, दुर्गुणी आणि
दुष्परिणामयुक्त
जगणे असलेला फक्त मनानेच
जग व्यापणारा आणि ठामपणे
नाकारणारा शक्यताही
एकसंध क्षणाची सतोल

तरीही
एक आशावाद म्हणून
उपासना करणारा
तशा अखंड मनाची
जिने मिळते मला ग्लानी
क्षणभराची

दोलायमानता
चेचून टाकलेले अतिरेकी

मला दोषी ठरवतील
असे मला वाटते
कदाचित नाहीही घडणार तसे
असेही वाटते

चंद्र पाहून मी थकतो
थक होतो – असणारच
याचा काही हेतू – आज नाही
उद्या कळेल
असे मी मानतो

न जाणो कळणारही नाही काहीच
असेही मानून चालतो

हेतूच नसणे
असा गधडेपणा कसा असेल
या विश्वात – असे म्हणत
मी अर्धवट झोपी जातो –
--- ००० ---

पानाफुलांच्या ना चंद्रचांदण्यांच्या
कविता मला सुचल्या ना
शहरे ना तंत्रे मला सापडली
मी समुद्राला का घ्यावे कवितेत
मनात मावत नाही म्हणून ?
मी आकाशाचे गोडवे का गावेत
मला अथांग वाटते म्हणून ?
मी मोठ्या अनुभवांसाठी
पर्यटनाला नाही गेलो

हिंसा कळण्यासाठी मी
 तलवारबाजांना आव्हानेही दिली नाहीत
 निव्वळ माझ्या आधी जन्मून गेले म्हणून
 मी कुणाला मागास म्हटले नाही
 भाषेची, विचारांची, भावनांची
 शुद्धता म्हणजे काय, मी विचारले नाही
 माझे दिसणे, माझे असणे, मी कुणाला काही वाटणे
 हे नेहमीच मला अनिश्चित वाटत राहिले
 अजूनही मी दुर्गुणी, दुराचारी, गुन्हेगार
 का म्हटला गेलेलो नाही
 मी एक तेजःपुंज वलयांकित स्टार
 का झालेलो नाही
 मला असाध्य रोग वा वेड
 का लागलेले नाही, यांचा विचार मी केला नाही
 मला कुणी ओळखत का नाही,
 मी मला खुजा का वाटतो, मी गर्दीत आक्रसतो का,
 मी वासनाधीन का होतो, मला
 कोणकोणत्या भीती आहेत – हे काहीच मी
 विचारले नाही – प्रश्नांची उत्तरे का नाहीत मिळत
 हा एकच प्रश्न घेतला – अनुभवाधारित --
 त्याचेही उत्तर मिळाले नाही –
 त्यामुळे , मी फक्त
 निरुत्तर कविताच लिहिल्या --
 --- ००० ---

झोप असो वा उत्साह नसणे
 ग्लानीमुळे समोरची रोषणाईही झान
 दिसतेय – आलेय कुणी नटूनथटून
 अशाही वेळी मी झालोय अंधुक

काय वाटेल तिला
अपमान वाटला तर
हाच ठरेल शेवट

इलाजच नाहीय
आता दिसतेय ती पाठमोरी
तिच्या पाठीवर दोन मुंडकी
लटकलेली हेलावती
त्यांतले एक माझेच दिसतेय
दुसरे कुणाचे असेल

ती तरंगतेय
अदृश्य होत
जातेय लांब
मी असहाय
माझे
विघटन होतेय

घालवूनच बसलोय संधी
आता झोपी जावे
मरगळलेय मन
इलाजच नसलेला
आणखी एक क्षण
संपलाय

--- ००० ---

‘ सूर्याची साक्ष ’ हे शब्द खूप वर्षे होते डोक्यात --
मग, अंधाराची साक्ष का नसावी, असा प्रश्न आला --
तिथूनच साक्षी पेरण्याच्या कलेची सुरुवात झाली --

साक्ष म्हणजे सत्य असलेच पाहिजे, असे नाही --
ग्राह्य असले की झाले, असे झाले --
खरेखोटे जग एक झाले -- कुणाच्याही
सोबत अंधार असला की जमून जाते सारे
हे पाहून, अमर्याद आकाश काळवंडू लागले --
यावरून एकच आले लक्षात --
माणसाचे मनच ठरवते
आकाशाचे भवितव्य --
याला साक्षी-पुरावे
नसले तरी --
--- ००० ---

ती देत काहीच नव्हती
तरीही स्वीकारत होती सर्व
स्वीकारणेही देणेच होतेय
हे तिला समजत नसेल ?

अंतिम स्वीकारात
देव-घेव नष्टच झाली
तो क्षण तिचा वा माझा वा
आमचा नव्हता --
--- ००० ---

फुलांना हात नाहीत
ती सांत्वन नाही करू शकत
फक्त व्यक्त करत राहतात
सांत्वनाशिवाय जगणे --
--- ००० ---

कोणती ना कोणती

दिशा पकडून त्या दिशेने
जाऊ शकणारे मेंदू पाहून
आश्चर्य आणि असूया
वाटावी असा गोंधळ
एकाच ठिकाणी प्रचंड
असंख्य आवाजांचा

एक काहीतरी ठरवून
वेडे व्हावे
हाच शहाणपणा ठरेल
फुकट मरण्यापेक्षा
मारत मारत मरणे
हे उदात्त तरी ठरेल ----
--- ००० ---

चहूंबाजूंनी सर्वस्व-वर्षाव
आणि मी
अस्तित्वातच नसलेला
अशा वेळी
मोर आठवतो
अस्तित्वात नसलेला
पाऊस आठवतो
अस्तित्वात नसलेला
आणि असंख्य
आठवणी आठवतात
अस्तित्वात नसलेल्या
त्या वर्षावात
वर्षावही नसलेल्या –
--- ००० ---

थंडीत कुडकुडत तो म्हणाला
अशा वेळी अर्थ हवा कवितेला
त्याने उपरोध पाहिलाच नव्हता
तो सरळमार्गी होता –
एकाला हवी होती प्रतिमा
अर्थ न बदलणारी
तिचे नम्र चित्र जसेच्या तसे
पाहत राहता येईल अशी --
काम थांबवून सवयीचे तो
कवितेकडे पाहू शकत नव्हता
तर एकाने अनुभवाचा
आग्रह धरला – त्याला
न मिळालेले अनुभव वा
मिळालेलेच पुन्हा त्याला
चाळायचे होते – मला
माझीच शंका आहे तर मी
उगीचच तुमचे डोके का
गुंतवू कुत्र्याच्या शेपटीत
असे माझे विचारणे त्याला
आवडले नाही – यावरून
आपले वाचकही आपल्या
कविता वाचत नाहीत हे
समजून मी गप्प झालो --
माझीच कविता मलाही
वाचता येत नसावी
असेही वाटले
-- निरर्थक सगळे –
--- ००० ---

मनाला जेव्हा डोक्याबाहेर जाऊ दिले
तेव्हा ऐकू आली ती साधीशी झळुक
शिवाय खूप -- इतके काही असते बाहेर
हे माहीतच नव्हते
माझ्या भरगच्च मेंदूला
कितीही फिरलो तरी
डोक्यातल्या डोक्यात जगायची
पक्की सवय होती
संदर्भ देणे, वाद घालणे, जिंकणेही
नेहमीचेच होते --
दूरवरच्या कावळ्याचा आवाज
आपल्या जगण्याचाच भाग आहे
हे माहीतच नव्हते --
वाटायचे, न वाचलेली पुस्तके,
न घेतलेले अनुभव
एवढ्याच आहेत त्रुटी --
डोक्याबाहेर गेलेल्या
मनाला अस्तित्त्वच नाही
-- किती परिपूर्ण
ही छोटीशी झळुक --
असणे आणि नसणे
एकच करणारी --
--- ००० ---

या मनाने दिलीय अनेकांना
हृदपारी, जन्मठेप वा फाशी
जशी इतर अनेक मनांनी यालाही --
सगळीच मने न्यायाधीश आणि गुन्हेगार

सगळ्यांचे आपापले सुभे-मनसुबे –
मने हिशोब नाही ठेवत
दिलेल्या शिक्षांचा अथवा
रखडलेल्या खटल्यांचा –
मनांसमोर खूप माणसे असतात
विल्हेवाट लावण्यासाठी
आप्तजनांच्या प्रेम-भोगातून वेळ काढत –
आप्त आणि पर यांची अदलाबदलही
सोसत मनांना जगत राहावे लागते –
कधी माफी मागत, कधी जखमा करत
आब राखून राहतात न्यायाधीश
कारण काहीच अमर नसते वा
काहीच नसते कायमचे बरोबर –
मनाला कायदे तर मिळतात
रेडीमेड त्याच्या समूहाकडून
जे पाळत असल्याचे दाखवतच
त्याला द्यावे लागतात
उलटे-सुलटे निकाल --पटणे न पटणे
दुर्लक्षून – मन कधी आश्वस्त, कधी समाधानी,
कधी अस्वस्थ, कधी उदासीन,
कधी बेफिकीर आणि कधी
तरल, नाजूक नाइलाजाच्या अवस्थेत
आतल्या आत रडत राहणारे –
आपल्या प्रिय व्यक्तीचेही आपण
न्यायाधीश ?
या विचाराने मन हळुवार होऊन
घेते एक चुंबन प्रेयसीचे – तेही
अर्धवट अनिश्चिततेत –
झानपणे –

--- ००० ---

तसे घडले काहीच नाही
नागरी कर्तव्य म्हणून गेलो
पोलिसांबरोबर पंचनाम्याला
तर तिथे त्यांना खूप काही सापडले
घरे, सायकली, चटया, पतंग,
काही बागा, तीन मोडके मोबाईल, वगैरे.
कधी हसू आले, कधी रडू आले.
तरीही, मी सहाय्य केल्या आणि घरी आलो.
तेवढ्यात मला धमकीचा फोनच आला –
हसण्यारडण्याचे हे गुन्हेगारी
एकपात्री प्रयोग बंद करायचे –
मुख्य म्हणजे स्वतःला पोलीस समजण्याचे.
अन्यथा
मेंटलमध्ये टाकू.
खा, पी, राहा मग तिथेच –

कोण असेल हा धमकी देणारा ?

--- ००० ---

किंचित पडदा विलगला आणि मिटला
जे झाले दर्शन ते जे हवे होते तेच असावे
हलकेच पुन्हा हालचाल जाणवली
तेव्हा कुंडीतल्या रोपावरचे छोटे फुलपाखरू उडाले
हवेतला गारवा त्याला खुशावत होता ...
सकाळ होऊनही शहर स्तब्ध होते
जणू
मला हवे ते घडल्याशिवाय काळ पुढे सरकणारच नव्हता

मीही शांत होतो
वाटही पाहात नव्हतो...

--- ००० ---

मूड नसणे म्हणजे
अंधाऱ्या रात्रीत बैलगाडीतून
निर्मनुष्य रस्ता काटत राहणे
एक कंदील आणि थोडी
चाकांची खडखड...
रस्ता बैलांच्या सवयीचा असल्याने
ते जात राहतात...

--- ००० ---

सहजच ही अप्राप्य शिखा
जगण्यात आली
अडथळे आपोआप रद्द होऊन
अविरोध आत्मसात झाली
आधी शब्द, मग अर्थ
अशी अनपेक्षित आली
मनात कल्लोळ करत
क्षणात सत्य होत
सहज ...

मूर्त की अमूर्त
हा मुद्दाच रद्द झाला ...

--- ००० ---

दुःख नसणे
एकाकीपणा नसणे

संताप, द्वेष नसणे
आसक्ती, आकर्षण नसणे
या नुसत्या कल्पना --
घटनांची साखळीच
सत्य ...
--- 000 ---

जगभरच
गावी लागताहेत आंदोलन-महतीची गाणी
घुमवावी लागतेय
दुःख, अन्याय, गुलामी यांची विद्रोही वाणी
कितीही सत्तापालट झाले तरीही
हे पाहून
मुळातच तर काही खोट नसेल
या प्रश्नाच्या कविता लिहिणारे साधे कवी
ढकलले जातात कलावाद्यांच्या क्षुद्र
पक्षात विद्रोह्यांच्या उदात्त पक्षाकडून
त्यांना प्रतिगामी ठरवत ...

योग्य उदात्ततेसाठी थोडा अन्यायीपणा,
थोडा खोटेपणा लागणारच ...
--- ००० ---

निदान-केंद्रात बसून असतो
एकेका तपासणीचा नंबर लावत
अधीरपणे -- माहीत सगळे असते
महत्त्वाकांक्षा हवी पण मापात
कामाचा ताण हवा -- " --
नात्यांचे ताण हवे -- " --

भेसळीचे अन्न नको
प्रक्रियाकृतही नको
घाई नको, सावकाश जेवा
घरचे साधे अन्न, भाज्या, फळे
अमुक इतके पाणी अमुक वेळी प्या
जेवल्याबरोब्वर झोपू नका
किमान सात तास झोप घ्याच
हवा स्वच्छ हवी, व्यायाम हवाच
निर्व्यसनी राहणे तर महत्त्वाचेच

रिपोर्टस घेऊन डॉक्टरांकडे जातो
तर ते म्हणतात, ध्यान हवेच
त्याशिवाय सगळे फोल आहे !
(त्यांची तब्येत बरी दिसतेय !)
तो वैतागतो – करायचीय काय
नुसती चांगली तब्येत ?
मरू दे तिकडे, म्हणतो

हे सगळे संभाळणारी
चिप मिळते ना हो बसवून मेंदूत --
“ मरू दे म्हणालो ना -- “
तो ओरडतो.

--- ००० ---

आत्ता तरी माझ्यावर तुटून पडायला
कुणी टपून बसलेय, असे मला वाटत नाहीय --
ना मी माझे स्नायू ताणून एखाद्या हल्ल्याची वाट
पाहतोय ना एखाद्या आंदोलनात बळी जाण्याची --
नुसत्या जगण्याला कोण शौर्य म्हणेल ?

मी शूरही नाहीय आणि भित्राही नाहीय --
 थोडक्यात म्हणजे माझ्याबद्दल काहीच
 ना शाबीतही होऊ शकत ना नाशाबीतही --
 ते पाहा आले कुणी बंदुका घेऊन, ते पाहा
 आले माझे शब्द छाटणारे, माझ्या उद्रेकाला
 घाबरणारे आणि त्यामुळेच क्रूर होणारे --
 अशा कल्पनाही मी करत बसत नाही --
 माझे ना खूप बरे चाललेय ना खूप वाईट --
 मी जर तिरस्कृत असतो, बहिष्कृत असतो
 तर मलाही कदाचित सुचल्या असत्या
 शौर्याच्या कल्पना ओळखून त्या मतलबी, क्रूर
 अमानुष लोकांचे डावपेच -- जे असू शकले असते
 माझेही आज मला माहीत नसलेले नकळत --
 सगळ्यांच्या क्रियाप्रतिक्रिया आणि ताकदी
 यांतून जगभर आणि इथेही ठरत जातेय
 हत्यारे कुणाकडे असणार आणि कोण निहत्ते
 असणार ते -- उपासमारीने वा रोगांनी मरण्यापेक्षा
 धोके पत्करून आपल्या माणसांसाठी
 का मरू नये, असेच वाटले असते मलाही !
 पूर्ण व्यवस्थाच बदलायचे विडे उचलणारेच
 झाले असते माझेही प्रियजन ! -- पण, माझा
 गोंधळच खरा असल्याने सध्या तोच मला तातडीचा
 वाटतोय -- मला तर माझा शत्रू मीच वाटतोय ...
 --- ००० ---

मैत्रीण म्हणाली, तिला रोमँटिक कविता हवीय
 मैत्रीण म्हणाली, तिला कवितेत स्माईल हवेय
 कविता म्हणजे मीच असे तिला वाटत असावे
 कवितेबाहेरचे माझे सगळे जगणे तीच असूनही

कवितेत मी तिचे ऐकू शकलो नाही –
मग, तीच झाली रोमँटिक आणि तिनेच
दिले स्माईल -- कवितेबाहेरच्या माझ्यामुळे --
माझी कविता माझी नसते हे तिला समजेल
तेव्हा समजेल, असे म्हणून मी ते स्वीकारले !
--- ००० ---

दुःखी माणसाला दुःखमुक्त व्हायचेच असते
कारण दुःख त्रासदायक असते – पण
दुःख गेले तर त्याची ओळखच जाणार – आणि
उरणार काय मग ? – फक्त दुःखमुक्ती –
असलीच तर असणारी
परस्पर – हे समजून तो
अधिक शहाणी इच्छा ठेवतो मनात – की तो
आहे तसा दुःखी राहून दुःखमुक्त व्हावा –
--- ००० ---

आजवर एकूण चोवीस घरांत राहिलो
स्वतःच्या वा भाड्याच्या मिळून
भोवतीच्या भिंती, खिडक्या बदलत गेल्या
बाहेरची दृश्ये बदलत गेली
परिसर, माणसे, रस्ते बदलत गेले
भोवताली काही ना काही येतजात गेले –
खरेच घडले हे सगळे की ते सगळे
तिथेच होते आणि मी फक्त त्यातून
येतजात गेलो ?
--- ००० ---

तुम्ही विचार करू शकता

वेगळाच असणारा
आतासारखा समूळ नसणारा
केंद्र तुमच्यात नसेल
बाहेर असेल
नसेलच खरे तर
ज्यामुळे माणसांचे स्वभाव
होतील नजरेआड
अस्तित्वच नसलेले खरे तर
मूडहीन झालेले तुमचे मन
आधी घाबरून मग
आश्वस्त झालेले
असेल निभ्रांत निरागस
विचार म्हणजे द्वंद्व नसेल
स्वसंरक्षणही नसेल प्रसंगी
प्रतिकार असला तरीही
अथांग पाण्यातून जहाजे जातील
अनंत आकाशाला विमाने भेदतील
रूटीन असेल अन नातीही असतील
(कधी आधीच्याही विचारात)
निसर्गसौंदर्य पूर्ण दिसले तरी सौंदर्य
असण्यासाठी काहीच लागणार नाही
आपोआप जुळवून घेतील स्वतःला
तुमचे स्नायू, तुमच्या पेशी
शरीरातले ताण तुमच्या समोर
विलय पावतील
झाडांची पाने संवाद साधतील
त्या विचाराशी
--- ००० ---

तिचाही गोंधळ
माझाही गोंधळ असणे
परंपरेचा थोडा अडथळा
थोडे हवे-नको असणे
थोडे ईगो-प्रॉब्लेम्स
थोडे समज-गैरसमज
असूनही आकर्षणही
असल्याचे माहीत असणे
कदाचित दुतर्फी स्वीकार असूनही
काही हवे ते न घडणे
कपड्यांचे रंग वा दिलेले स्मितही
काहीच पाहिलेही न जाणे
-- हे सर्व होऊनही स्नेह असणे
राग नसणे पण दुरावा असणे
याचा अर्थच ' प्रेम '
कमी पडणे -
छोड दो !
आज नाही लिहिता येणार
कविता -
--- ००० ---

जरासा सरकला थर
तर आतला डाग दिसला
प्रतिमाच बदलली
दुरावा आला -- अश्रू दिसले
तिकडचे की इकडचे
ते कळले नाही -- म्हणजे
आता हीच की काय
होणार खरी प्रतिमा ?

--- ००० ---

आकाश असणे, त्यात
चंद्र-सूर्य-तारे-पृथ्वी असणे
असणे माझे मनही साश्चर्य
दैनंदिन व्याप-संताप-आनंदयुक्त
-- माझ्या मनासाठी हे सगळे ?
निव्वळ वेडेपणा ! – कदाचित
माझे मन स्वतःला या
सगळ्यातून वेगळे
समजत असल्याने असे होत
असेल
मनही त्या सगळ्याचा भागच
असे झाले तर काहीच नाहीय
असे तर होणार
नसेल ?

--- ००० ---

जे जे घडते त्या त्या कशावरच
कुणाचेच नसते पूर्ण नियंत्रण
या अर्थाने सगळेच निरर्थक
जे जे घटना म्हणून जमा होते
स्मृतीत – सर्वच घटना ओझी बनणाऱ्या
नाकारायच्या असतील तर जन्मापासून
घडलेले सर्वच – राहिल फक्त स्मृती होऊन
घटना न राहता – जिथे स्मृतीची घटना घडते
ते तसे मनच नसेल –
प्रेम, हिंसा, अपघातांची थारोळी
समारंभ, आतषबाजी, भाषणे आणि कविता

सगळेच विलीन होईल

घटनाहीनतेत –

--- ००० ---

श्वासाबरोबर तो आत घेतो समुद्र, अरण्ये,

अंधार, रक्त, प्रेम आणि संताप – तो

उच्छ्वास क्वचितच टाकतो –

किनारे सोडायला तो खूप घाबरतो –

सगळेच वस्तीला राहिल्याने

काही सुखाचे असले तरी

काही सडतही असते, काही

जरवमा दुखत असतात

मनाच्या हिरड्या सुजून

घाण वास येत राहिल्याने काही

माणसे दुरावलीही जातात –

जाहिरातीत तो तजेलदार, सुगंधी

असतो आकर्षक, मनकवडा, लंपट

-- खूप जागा असते त्याच्यात –

उच्छ्वासाचा एखादाच सेक्सी क्षण

सतत टिकावा वा वारंवार यावा

असे त्याला वाटते – तरीही

अनुभवसमृद्धतेमुळे तो

संयमी आणि सुखी

असण्याची अवस्था निरलसपणे

टिकवत राहतो –

--- ००० ---

काही इस्पितळांच्या परिसरात

काही तीव्र धार्मिक भोंगे

अंगे फेकत नाचणारे –

रुग्ण तरी जगतील

वा हे तरी --

जगायचेय सर्वानाच –

--- ००० ---

माझी कविता वस्तूंची

वजने, मापे वा द्रव्ये नाही जोखत

ती त्यांना असू देते

मीही कवितेला असू देतो

तिच्यात माझ्या भावना मिसळून

मी तिच्याशी प्रतारणा नाही करत

माझा वस्तूंना वा कवितेला नकार नसतो

त्यांचे असणे खरे तर माझ्यावर अवलंबूनही नसते

परस्पर असणारे ते वास्तव सवयीतले नसते

त्याला प्रगट होण्याला मी फक्त वाव देतो

कविता वा वस्तू यांना मी पूर्ण स्वातंत्र्य दिलेले असते

इतके की जणू नाहीच काही अस्तित्वात

माझी कविता माझ्या भूतकाळाने,

माझ्या प्रतिक्रियांनी वा माझ्या चारित्र्याने

डागाळलेली नसते, मी फक्त तिला

जरा नटवतो, जरा धारदार करतो

जरा उठाव आणून तिला तिच्याकडे

तुमचे लक्ष जावे असे प्रयत्न करतो, पण,

तुम्हाला आवडणारा हळवेपणा न मिसळता

जगण्याचा अर्थ सांगण्याचा आव न आणता

तुमच्या व्यक्तिमत्वात बदल करण्याचा

हेतू न ठेवता, तुम्हाला कलेचे शौकीन आणि जाणकार

बनण्याच्या मोहात न पाडता
सकृद्दर्शनी तुम्ही फसाल, तिला रुक्ष म्हणाल
जरा तिला वाव द्या, तिला आहे तशी असू द्या
मग बघा कशी ती द्रवरूप होऊन नदीसारखी
वाहू लागते ते, जे आहे ते सगळेच वितळवून
असण्यानसण्याचे बांध तोडून फुसांडत जाते ते

--- ००० ---

ठाम राहा तुम्ही
समुद्र लांब आहे इथून

मतांचा नको त्रास
हे मांजर ठेवा जवळ

साधकबाधक सगळे झालेय
आता झोपाळे नकोत

अहो, खात्री प्रत्येकालाच असते
घ्या थोडे खाऊन घ्या

उद्या म्हणाल खूनच करू
ती पडली बघा चांदणी

पाचपन्नास वर्षांचा तर प्रश्न
आज घाला गळ्यात चेन

.आत्मविश्वास शाबूत ठेवायचा
कुंपण दुरुस्त करून घ्या

समविचारी लोकांत राहा

सिंधेसायझर शिका

सगळे असेच जगतात

ही घ्या फुलदाणी

निवांत राहा निश्चित राहा

--- ००० ---

भिंतींचे रंग ठरवताना

उजेड, परावर्तन, आवड आणि अपेक्षित मूड

यांचा विचार झाला --

संबंधितांत खूप चर्चा झाली, मतभेद झाले,

वाद झाले, म्हटले तर भांडणेही झाली --

-- एकत्र तर राहायचे आहेच हे समजून

शेवटी सगळेजण तडजोडीकडे झुकत गेले --

सर्वांनीच थोडी थोडी आपापली मते मुरडून

निर्णयाच्या दिशेने प्रगती केली --

-- शेवटी निवडले गेलेले रंग

आधी कुणीच सुचवलेले नव्हते, तरीही

सगळ्यांच्या सहभागाने अंतिम निवड झाली --

-- अर्धवट समाधानाने सगळ्यांनीच

ते नवीन रंग स्वीकारले --

-- समाधान म्हणजे -- हक्क आणि न्याय

यांचा मान राखला गेला --

--- ००० ---

साळुंखीच्या आवाजाचा अडथळा नको म्हणून

त्याला अटकाव केला -- उकाडा फार वाटला तरच

सूर्याची दखल घ्यावी, असे ठरवले

साहेबाचा त्रास, सहाकान्यांतली गटबाजी,

पत्नीची सहलीसाठी चाललेली भुणभुण
असे खूप होते अग्रक्रमाचे
शिवाय एका मित्राची आई गेली होती
त्याला भेटायला जायलाच हवे होते
बुद्धी सशक्त ठेवण्यासाठी
प्रोटीन्सचा खुराक चालूच होता
-- कंट्रोलमध्ये होते सगळे --
--- ००० ---

उन्हाचा कडाका ही तर ओळखच आपली
पाऊस आला मधेच की घ्यावे वाहून
मधेच येणारा हा सुखवर्षाव
करेल आपली ओळख सुसह्य --
--- ००० ---

अशी कशी आली ही अचानक
काहीच नसण्यातून ? की प्रगटच झाली ?
मी विचारात असताना ती मला पेन्सिल देते.
काय करू ? मी विचारतो.
चित्र काढ, कविता लिही – तुझी मर्जी --
ती म्हणते. टोचावीशी वाटतेय तुला --
मी म्हणतो. ती हसते. तुझी मर्जी, म्हणते.
असलीस तर रक्त येईल, मी म्हणतो.
ती काही म्हणत नाही.
मी लिहू जातो माझे नाव
तिच्या मनावर तर ती सापडतच नाही.
मी व्याकूळ होतो.
काय हवेय ते माहीत असल्यासारखा
सैरभैर होतो.

तिला फिकीरच नसावी
असे समजत असतानाच समजते --
ती तर आहे माझ्या मनातच
माझ्या नावामागचे
काहीच नसणे असलेली --

आता मात्र
मला हसू येते.
माझे ओठ उच्युक्त होतात --
--- ००० ---

मेंदूवरचे सुखक्षेत्र समजा
पाच चौरस इंचांचे --
त्यात या क्षणी पाच सुखवाहिन्या चालू --
संबंधित पेशी, रसायने मिळून
तयार झालेला एक सुखमूड
ज्यात मेंदू खुश !
हे पूर्ण आपले कर्तृत्व थोडेच आहे
मेंदू विचारात पडतो --
त्या सुखवाहिन्या समजा व्यक्ती आहेत --
त्यांना या मेंदूत सुखसंवेदना द्याव्यात
असे वाटायला त्या व्यक्ती कशा घडल्या
हे समजायला हवे --
शिवाय या काळात त्यांनी अविक्षेप असणे
हेही महत्त्वाचेच आहे --
त्यांच्या पेशी, रसायने अमुक एक
अशी का वागली असतील
तेही पाहायला हवे --
कर्तृत्व निश्चित करायला ते लागणारच !

त्यांची वाढ, त्यांच्यावरचे प्रभाव
हे सगळे लागेल !
म्हणजे विश्व सुरूच कसे झाले
इथे ते पोचणार ! विश्व सुरू झाले
असेल तर आधी काहीच नसायला हवे --
काहीच नसण्यातून काहीतरी कसे येईल --
म्हणजे असणार काहीतरी – तसे
असल्यास ती सुरुवात नाही ठरत !
-- हे पाहून मेंदू कर्तृत्वाचा विचार सोडून
आहे ते सुख उपभोगायचे ठरवतो –
--- ००० ---

या आपल्या खोलीत अनेकांचे येणेजाणे
कुठे आहे खाजगीपणा ? भांडणेही चालतात
कुणाच्या मृत्यूचे दुःखही चालते, कधी कुणाला
आपणच उपरे वाटतो, कुणी हसतात आपसात
सगळेच आपल्याला नगण्य करतात
तरीही आपण प्रेमात असतो

इस्पितळातले वास असतात, माणसे
एकमेकांना दिलासे देतात, उसासे, सुस्कारे
टाकत हवालदिल होतात, नोंदी करतात
नंबर काढतात, कागद घेऊन बाकावर
तासंतास बसून असतात, तारवटतात
तरीही, हे कविते, आपण प्रेमात असतो

काही वेडे चवताळून आपल्यावरच
येतात धावून, जखमा करतात, अस्वस्थतेच्या
बोगद्यातून जातोच आपण, खुनांची नसते

काळजी, मरणाचे नसते भय, वियोग नको
एवढेच असते, हात आपले हातात असतात
असे आपण सतत, अविरत, अखंड प्रेमात असतो –

--- ००० ---

मी जेव्हा अडथळा नाही करत
पक्ष्यांच्या आवाजांना
तेव्हा ते आवाज
माझ्या जखमा बऱ्या करतात --

--- ००० ---

आपला स्वभाव हळूहळू अधिकाधिक
हेकट आणि घट्ट होत चालला आहे
हे त्याच्या लक्षात येई – आपण त्यामुळे
लोकांपासून दुरावत चाललो आहोत
हेही त्याला कळे –

त्याचे वृद्ध वडील आजारी झाल्यावर --
अशक्तपणाने तोल जाणे, कमी दिसणे,
कमी ऐकू येणे, भास होणे, पडून
जखमा आणि फ्रॅक्चर होणे, अन्न नको
वाटणे, औषधे नको वाटणे, मलमूत्रावर
तावा न राहणे, माणसे ओळखू न येणे,
कुणाला अचानक काही भलतेच बोलणे,
कधी आवाजच क्षीण होणे – असे हे
हे सगळे त्यांना सर्वांपासून तोडत चालले आहे,
एक अंतर – एक दुरावा निर्माण करत चालले आहे
-- हा हळूहळू येत चाललेला मृत्यूच आहे –
हे त्याच्या लक्षात येत गेले – जणू त्यांच्या

आप्तस्वकीयांना अचानक त्यांच्या मृत्यूचा
धक्का बसू नये यासाठीच हे घडत होते –

हे पाहून -- आपल्या स्वभावामुळे आपलाही असाच
मृत्यूच तर होत चाललेला नाही ? – असा प्रश्न
त्याला निकराने पडला – म्हणजे आपण गेल्यावर
लोक म्हणतील – बरे झाले, सुटला विचारा एकदाचा
त्या स्वभावातून –

--- ००० ---

शोध लावण्यासाठी वा माझ्या एखाद्या समस्येसाठी
करत नाहीय मी विचार – मी करतोय तो,
विचार किती त्रासदायक आहे यावर.
माझ्या आठवणी सांगतात की ही माझी जुनी सवय आहे
-- बालपण सरल्यानंतर पुढे कधीतरी सुरू झालेली.
बालपणी मला तिखट खूप आवडायचे पण ते तसे का होते,
याचा मला विचार करावासा वाटला नाही.
माझे विचार वाढले कसे, कधी, हेही मला आठवत नाही.
भावनोद्रेकात न सापडता आणखी एक विचार
मला सुचत असे – गुणवत्ता काय माझ्या विचारांची ?
हे विचार मला त्यांच्या लायकीचाच माणूस करणार
हे स्पष्ट होते. तरीही, त्याच विचारांनी मला
माझी लायकी वाढवायचे विचार करणेही भाग पडे.
कधी वाटे, असू दे जे जसे आहे ते तसे – नकोच
अमुक एक नसल्याचा त्रागा करायला – एकूणात
विचार हा एक त्रासच असल्याचे मला अनेकदा वाटे.
विचारांबद्दल विचार न करता त्यांचा फक्त उपयोग
करत राहणेच बरे, असेही अनेकदा माझ्या लक्षात येई.
दुसरा विचार म्हणे – मग, हे तर अंध होऊन जगणे

होईल ! हवेय काय मला, असेही मी मला विचारे.
एकदा तर, उत्तर म्हणून, आपल्याला प्रसिद्ध व्हायचेय,
याच विचाराने माझा ताबा घेतला. फक्त ते घडण्यायोग्य विचार
आपल्या डोक्यात येण्यासाठी काय करायला हवे – हे सुरू झाले.
खरे तर प्रसिद्ध व्यक्तीबद्दल आदर वाटण्याचीच मला
सवय होती. सगळ्यांचे सगळे असे अशा सवयींवरच
चालत असेल तर मरू दे, कशाला बदलत बसायचे ते,
असे म्हणून निपचित पडून राहणेच मग मला बरे वाटे ...

--- ००० ---

चं. प्र. देशपांडे.